بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النساء ގެ މާނަ

سُورة النساء   އާޔަތުގެ އަދަދު (١٧٦)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَٰمَىٰ فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُوا۟ ﴿٣﴾

ބަސްމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް تقوى ވެރިވާށޭވެ! / ބިރުވެތިވާށޭވެ! ❁ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ = އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ހެއްދެވި ކަލޭމެން ކަލާނގެއެވެ. ❁ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެންމެ نفس އަކުން. އެއީ آدم عليه السّلام ގެ ނަފުސްފުޅެވެ. ❁ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا = އަދި އެ نفس ން އެ نفس ގެ އަނބިކަނބަލުންވެސް އުފެއްދެވިއެވެ. އެއީ حوّاى އެވެ. ❁ وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا = އަދި އެދެކަނބަލުންގެ ފަރާތުގެން ގިނަ ފިރިހެނުން އުފެއްދެވިއެވެ. ❁ وَنِسَآءً = އަދި އަންހެނުންނާއި. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށޭވެ! / تقوى ވެރިވާށޭވެ. ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ = އުފައްދަވައިވާ އެކަލާނގެއާމެދު ކަލޭމެން އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހަކާ ސުވާލުކުރާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ = އަދި رَحِم އަންގާބަސް (ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށޭވެ!) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ = ކަލޭމެންގެ (عمل ތަކާމެދު) ބަލަހައްޓަވާ ބެލެއްވުންތެރިއެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ = އަދި يَتِيم ކުދިންނަށް އެކުދިންގެ މުދާ ކަލޭމެން ދޭށޭވެ! ❁ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ = އަދި ކަލޭމެން ޙަރާމް ނުބައިއެއްޗެހި ބަދަލު ނުކުރާށޭވެ! ❁ بِٱلطَّيِّبِ = ރަނގަޅު ތަކެއްޗާއި. ❁ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެކުދިންގެ މުދާ ނުކާށޭވެ! ❁ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ ۚ = ކަލޭމެންގެ މުދަލާއެކު. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވެއެވެ. ❁ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ = ބޮޑު ފާފައެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ وَإِنْ خِفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުގަންނަނަމަ. ❁ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَٰمَىٰ = يَتِيم ކުދިންނަށް عدل ވެރިނުވެވޭނެކަމަށް. ❁ فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُمْ = ކަލޭމެން ހިތްފަސޭ (ހުއްދަ) މީހުން ކައިވެނިކުރާށޭވެ! ❁ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. ❁ مَثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ = ދެމީހުން. އަދި ތިންމީހުން. އަދި ހަތަރުމީހުން. ❁ فَإِنْ خِفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުގަންނަނަމަ. ❁ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެންނަށް عدل ވެރިނުވެވޭނެކަމަށް. ❁ فَوَٰحِدَةً = ފަހެ އެކަކާ

އެވެ.۞ (އިންސާފުވެ.) أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ ۚ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ކަނާތްއަތް މިލްކުކުރި އަޅުކަނބަލުން (އަޅަމި ހަމަޖެހިގެންނެވެ)۞ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ = އެންމެ ކައިރިވެގެންވެއެވެ. / ގާތްވެގެންވާކަމެވެ.۞ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ = (އަނިޔާވެރިވުމުގެ ފާރުވަރ) ނުވެދެނުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެންމެ نفس އަކުން ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ آدم عليه السّلام ގެ نفس ފުޅެވެ. (اللّه تعالى آدم عليه السّلام ހެއްދެވުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ކަމުގައި އެންމެހައި އިންސާނުން ލެއްވިއެވެ. އެންމެފުރަތަމަ آدم ގެ ދަރިންނެވެ.) އަދި آدم ގެފާނުގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން سِتُّنَا حَوَّاى ގެފާނު އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. (حَوَّاى ގެފާނު ހެއްދެވީ آدم عليه السّلام ގެ އަރިކަށިން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.) އަދި އެދެކަނބަލުންގެ ފަރާތުން އެތައްގިނަ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއާއިމެދު ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ސުވާލުކުރާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދުރުވެރިކޮށް ކަލޭމެން ކަންކަމަށް އެދޭ ކަލާނގެއެވެ. އަދި رَحِم ގާތްކުރުވުމާ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. އެބައި ގާތްތިމާގެކަމުގެ ގުޅުން ކަލޭމެން ދުވާ ދަމަހައްޓާށެވެ! އެގުޅުން ނުކަނޑާށެވެ! އެކަލާނގަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅާ ބަލަހައްޓަވާ (ފާރަވެރިވެވޮޑިގެންވާ) ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّه ވިއެވެ.

(٢) (އޭ يَتِيْم ކުދިންގެ مَسْؤُل ވެރިންނޭވެ!) يَتِيْم ން (ބާލިޣުވެ تَصَرّف ކުރުމަށް) އެކުދިންގެ މުދާ އެކުދިންނަށް ދޭށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ނުބައިކަމާއި ބަދަލުގެ އެއްޗެހި ކަލޭމެން ބަދަލު ނުކުރާށެވެ! (حرام އެއްޗެހި حلال އެއްޗެހި ބަދަލު ނުކުރާށެވެ. / يَتِيْم ކުދިންގެ ރަނގަޅު މުދާ ކަލޭމެންގެ ދަރަ އަދި ދަށް މުދަލަށް ބަދަލު ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއިއެކު އެކުދިންގެ މުދާ ނުކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ ކަންތައް ކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެކެވެ.

(٣) އަދި يَتِيْم (އަންހެންކުދިންގެ) ކާވިންކަން ކުރިމަތިވެއްޖެ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވަންޏާ، އެކަމުގައި ވެރި ނުވެވޭނެކަމަށް عدل ބިރުވެތިވަންޏާ (އެކުދިން ދޫކޮށް) ކަލޭމެން ރުހޭ އަދި ހިތްވާ އަންހެނުންކޮޅު ދެމީހުން، އަދި ތިންމީހުން، ނުވަތަ ހަތަރުމީހުން އިންނާށެވެ! ދެންފަހެ އަނބިންގެ މެދުގައި عدل ވެރި ނުވެވޭނެކަމަށް ބިރުވެތިވަންޏާ އެކަނި އިންނާށެވެ. އަދި އެކަމު އަންހެނެއްގެ ކަނާތްއަތް ނުބައްދަލުވެސް ނުވާނެކަމަށް ބިރުވެތިވަންޏާ ކަލޭމެންގެ ދެން ކަނާތްއަތް މިލްކުކުރި ގެންގުޅޭށެވެ! އެއީ އަނިޔާވެރިވުމުގެ ފަރާތަށް ދުރުވުމުން ކައިރިވެގެންވާކަމެވެ.

وَءَاتُوا۟ ٱلنِّسَآءَ صَدُقَـٰتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَىْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيٓـًٔا مَّرِيٓـًٔا ﴿٤﴾ وَلَا تُؤْتُوا۟ ٱلسُّفَهَآءَ أَمْوَٰلَكُمُ ٱلَّتِى جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ قِيَـٰمًا وَٱرْزُقُوهُمْ فِيهَا وَٱكْسُوهُمْ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَٱبْتَلُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُوا۟ ٱلنِّكَاحَ فَإِنْ ءَانَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْدًا فَٱدْفَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَآ إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا۟ ۚ وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ فَأَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَءَاتُوا۟ ٱلنِّسَآءَ = އަދި ކަލޭމެން އަންހެނުންނަށް ދޭށޭވެ! އަދާކުރާށޭވެ! ۞ صَدُقَـٰتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ކާވެނިރަނުން.۞ نِحْلَةً = ކަނޑައެޅި ހަރުހަލިގެންނާ فرض އެއްޗެއްގެ ގޮތުން.۞ فَإِن طِبْنَ لَكُمْ = ފަހެ އެކަނބަލުން ހިތްހަމަޖެހިގެން ކަލޭމެންނަށް ދިނުމަށް.۞ عَن شَىْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا = އޭގެތެރެއިން އެއްޗެސް އެކަނބަލުންދީފިނަމަ އެކަނބަލުން ދިނުމުން.۞ فَكُلُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއެއްޗެއް ކާށޭވެ. ބޭނުން ކުރާށޭވެ!۞ هَنِيٓـًٔا مَّرِيٓـًٔا ﴿٤﴾ = އުނދަގޫނުވާ ފަސޭހަކަމާއި ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު.۞ وَلَا تُؤْتُوا۟ ٱلسُّفَهَآءَ = އަދި ދޮޅު ބުއްދި ހުރި މީހުންނަށް (އަންހެނުންނާއި ކުދިންނާ ފަދަ މީހުންނަށް) ނުދޭށޭވެ!۞ أَمْوَٰلَكُمُ = ކަލޭމެންގެ މުދާ.۞ ٱلَّتِى جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ = އެމުދާ ކަލޭމެންނަށް الله ލައްވާވައިފައިވާ.۞ قِيَـٰمًا = ކަލޭމެންގެ ދިރިއުޅުން قائم ކުރާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި.۞ وَٱرْزُقُوهُمْ فِيهَا = އަދި އޭގެން އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ރިޒުގު ދޭށޭވެ! وَٱكْسُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ހެދުން ލައްވާށޭވެ! / ގެންގުޅޭށޭވެ!۞ وَقُولُوا۟ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ބުނާށޭވެ!۞ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾ = ރަނގަޅު ގޮތުގެ އޯގާތެރިބަސް.۞ وَٱبْتَلُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰ = އަދި ކަލޭމެން يَتِيْم ން إمتحان ކުރާށޭވެ! (އެކުދިންގެ تَصرّف ރަނގަޅުތޯ ބަލާށޭވެ!)۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُوا۟ ٱلنِّكَاحَ = بَالِغ ވެ ކާވެނިކުރުމުގެ ޢުމުރަށް ވަންނަންދެން.۞ فَإِنْ ءَانَسْتُم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ.۞ مِّنْهُمْ رُشْدًا = އެކުދިންގެ ކިބައިން ބުއްދީގެ ރަނގަޅުކަމާއި صَلاَحِيَّة .۞ فَٱدْفَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކުދިންނަށް ދޭށޭވެ! އެކުދިންނާ حوال ކުރާށޭވެ.! أَمْوَٰلَهُمْ = އެކުދިންގެ މުދާ.۞ وَلَا تَأْكُلُوهَآ = އަދި ކަލޭމެން އެމުދާ ނުކާށޭވެ! / ބޭނުން ނުކުރާށޭވެ!۞ إِسْرَافًا وَبِدَارًا = إسراف ގޮތުން (حَرَام ގޮތުން) ނާއި އަވަސްކޮށް ކުރުމުގެ ގޮތުން.۞ أَن يَكْبَرُوا۟ = އެކުދިން ބޮޑުވެގެންދިއުމުގެ ކުރިން.۞ وَمَن كَانَ غَنِيًّا = (އަދި އެއުރެ ބަލަހައްޓާމީހާ) މުއްސަނދިއެއްކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَلْيَسْتَعْفِفْ = ފަހެ އޭނާ عِفَّة ތެރިވެހުރެވެ!۞ وَمَن كَانَ فَقِيرًا = އަދި އޭނާ فقير އަކު ކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَلْيَأْكُلْ بِٱلْمَعْرُوفِ = ފަހެ އޭނާ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެއިން ކާށެވެ! ބޭނުން ކުރާށޭވެ! (އެއީ އޭނާގެ މަސައްކަތުގެ أُجور އަށްވާވަރަކަށެވެ.)۞ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ = ދެން ފަހެ (އެކުދިން ބާލިޣުވެ تَصرّف ކުރެވެން) އެކުދިންނާ حوال ކުރައިފިނަމަ.۞ أَمْوَٰلَهُمْ = އެކުދިންގެ މުދާ.۞ فَأَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކުދިންނާ ދެމެދު (މުދާ حوال ކުރިކަމުގެ) ހެކިކުރުވާށޭވެ!۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾ = އަދި ހިސާބު ކުރައްވާ ކަލާނގެއަކަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ = ފިރިހެނުންނަށް ބައެއްވެއެވެ.۞ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ =

މައިންބަފައިން ދޫކޮށްފައިވާ ތަކެތިއަށް. ❁ وَٱلْأَقْرَبُونَ = އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި. وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ = އަދި އަންހެނުންނަށް ބައެއްވެއެވެ. ❁ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ = މައިންބަފައިން ދޫކޮށްފައިވާ ތަކެތިއަށް. وَٱلْأَقْرَبُونَ = ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. ❁ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ = އެއިން ކުޑަތަކެއް މަދުވެއްޖެއްނަމަވެސް. ❁ أَوْ كَثُرَ ۚ = ނުވަތަ ގިނަނަމަވެސް. ❁ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ = فرض ކުރެވިގެންވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި (فرض ވެގެންވާ حقّ އެއްގެ ގޮތުން.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) އަންހެނުންނަށް އަނބިކަނބަލުންގެ ކާވިނީރަން ކަނޑައެޅި ބަރާންވެގެންވާ فرض އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ދޭށެވެ! ދެންފަހެ އަނބިކަނބަލުންގެ ހިތުހަމަޖެހުމާއެކު އޭގެތެރެއިން މިންވަރަކަށް ކަލޭމެންނަށް ދީފިއްޔާ (ކަނޑައެޅޭ ރަނުގެ ބައެއް معاف ކޮށްދީފިއްޔާ) އެއްޗެހެއް ކަލޭމެން އުފަލާއެކު އަދި ފަސޭހަކަމާއެކު ކާށެވެ. އޭގައި ބަހެއް ނުހުރެއެވެ!

(٥) އަދި (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައް އެގޮތަކީގައި قائم ވެގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި الله ކަލޭމެންނަށް ލައްވާފައިވާ މުދާ سَفِيْهُ ން އަތަށް ނުދޭށެވެ! (މުދާ ގެންގުޅެން ނޭނގޭ މީހުން އަތަށް ނުދޭށެވެ!) (މިނަ تفسير ތަކުގައިވަނީ އުމުރުނުވާ އަންހެނުންނާ ކުޑަކުދިން ކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް حقّ ގޮތުގައި ކަމުގައި ވެސްނަމަ ފިރިހެނުން ނުއެގަތަށް މުދާ ގެންގުޅެން ނޭނގޭ މީހުން އަތަށް ނުދޭށެވެ.) އަދި އެއިން އުމުރުނުވާ ކަލޭމެން ދިރިގެންނުވާ! ކާންދޭށެވެ! އަދި އެއިން ކަލޭމެން އުމުރުން ނިވައިކޮށްދޭށެވެ! ހެޔޮ ބަސް ބުނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އުމުރުނުވާ އެގޮތުގައި ރަނގަޅުބަސް ބުނާށެވެ.

(٦) (އޭ يتيم ންގެ مَسْؤل ވެރިންނޭވެ!) يتيم ކުދިން بَالِغُ ވުމުގެ އުމުރަށް ވަންނަވާ (ނުވަތަ بَالغ ވީމާ) ކަލޭމެން އެކުދިން ބެއްލަ ރަނގަޅުކޮށް إمتحان ކުރައްވާށެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެކުދިންގެ ހެޔޮއިން ބެއްލަ ރަނގަޅުކަމާއި صَلاَحِيَّة ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ ދެން އެކުދިންގެ މުދާ އެކުދިންނަށް ދޭށެވެ! އެކުދިންނާ حوال ކުރާށެވެ. އަދި إسرافގެ ގޮތުގައި - އެބަހީ ނަހަމަގޮތުގައި - އަދި حرام ގޮތުގައި އަވަހަށް އެކުދިން ބޮޑުވެދާނެތީ އެކުދިންގެ ކައި އެއިން ބައެއް ނުކާށެވެ! އަދި އެމުދާ ބަލަހައްޓާ މީހަކީ މުއްސަނދިމީހެއްނަމަ ފަހެ އޭނާ عِفَّة ތެރިވާށެވެ! އެމުދަލުން ބައެއް ނުކާށެވެ! އަދި އެމުދާ ބަލަހައްޓާ މީހަކީ فقير އެއްނަމަ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއިން ކައިފާށެވެ! ބައެއް ކާށެވެ! (އުޖޫރައިގެ އަގާއި މަސައްކަތުގެ އުޖޫރައަށް ވާވަރެވެ.) ދެންފަހެ ކަލޭމެން (އެކުދިން ބޮޑުވުމުން تصرّف ކުރުމަށް) އެކުދިންނާ މުދާ حوال ކުރާނަމަ އެކުދިންނަށް އެމުދާ حوال ކުރާއިރު (ދިންކަމަށް) ހެކިކުރާށެވެ! ހެކިންތިބޭށެވެ! އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބަހީ ހިސާބުގެންނަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންނެވިއެވެ.

(٧) މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެމީހުން މަރުވުމުން ދޫކޮށްފައިވާ މުދަލުން (ތަކެތިއިން) ފިރިހެނުންނަށް (ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ) ބައެއްވެއެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެ މީހުން މަރުވުމުން ދޫކޮށްފައިވާ މުދަލުން (ތަކެތިއިން) އަންހެނުންނަށް (ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ) ބައެއްވެއެވެ. އެއީ ކުޑަތަކެއް މަދު މުދަލެއްނަމަވެސް އަދި ގިނަމުދަލެއްނަމަވެސް ކަނޑައެޅި فرض ވެގެންވާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުން އެމީސްމީހުންނަށް އެބައެއް ދޭންވާނެއެވެ.! (ދެންފަހެ މިކަމާބެހޭ تفصيل ވަޔާ މީރާތުގެ އާޔަތުގައި އަންނާނެއެވެ. ފަހުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާނެއެވެ.)

وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينُ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۚ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا ٱلنِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ ۚ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ ۚ فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ۚ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ = އަދި (މުދާ) ބަހާލާއިރު حاضر ވެއްޖެއްޔާ.❁ أُولُوا ٱلْقُرْبَىٰ = ގާތްތިމާގެމީހުން.❁
وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينُ = އަދި يتيم ކުދިންނާއި مِسْكِين ންނާ.❁ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް
އެއިން ރިޒުޤުދޭށެވެ! މިންވަރެއް ދޭށެވެ!❁ وَقُولُوا لَهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ.! قَوْلًا مَّعْرُوفًا
﴿٨﴾ = ހެޔޮބަސް ރަނގަޅުބަސް.❁ وَلْيَخْشَ = އަދި ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ! ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا = އެބަޔަކު ދޫކޮށްފި
مِنْ خَلْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުން. ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا = ނިކަމެތި ދަރިންތަކެއް. خَافُوا عَلَيْهِمْ = އެކުދިންގެ
މައްޗަށް ބިރުވެތިވާ! فَلْيَتَّقُوا ٱللَّهَ = ފަހެ އެމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! وَلْيَقُولُوا = އަދި އެމީހުން
ބުނާހުށިކަމެވެ. قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ = ސީދާ ތެދުބަސް. إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާހިސްބަޔަކުން /
ބޮނދުލާ ހިސާބަކުން. أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ = يتيم ކުދިންގެ. ظُلْمًا = އަނިޔާވެރިކޮށް. إِنَّمَا يَأْكُلُونَ =
އެމީހުން ކާކަން ހަމައެކަނި. فِى بُطُونِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަނޑުތަކުގައި. نَارًا = އަލިފާނެވެ. وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾
= އަދި ހިކަނދުރު އެމީހުން ނަރަކައިން ވަންނާނެ ހުއްޓެވެ. يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ. فِى
أَوْلَٰدِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއިމެދު. لِلذَّكَرِ = ފިރިހެން ކުއްޖަކަށް. مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ =
ދެއަންހެންކުދިންގެ ބައިތަކެއް. فَإِن كُنَّ نِسَآءً = ފަހެ އެކުދިން އަންހެންކުދިންނަށްވާނަމަ. (ދިނަ
އަންހެންކުދިން ދެމީހުންނަށްވުރެ) فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ = ދެމީހުންނަށްވުރެ ގިނަވާނަމަ. فَلَهُنَّ ثُلُثَا = ފަހެ އެކުދިންނަށް ތިންބައިކުޅަ
ދެބައިވެއެވެ. مَا تَرَكَ = مَيِّت އާ ދޫކޮށްފި މުދަލުން. وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً = އަދި (އަންހެންކުއްޖަކު އެކަނި) އެކުއްޖާ
އެކަނިވާނަމަ. فَلَهَا ٱلنِّصْفُ = ފަހެ އެކުއްޖާއަށް ދެބައިކުޅަ އެއްބައިވެއެވެ. وَلِأَبَوَيْهِ = އަދި
އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް. لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް. ٱلسُّدُسُ = ހަބައިކުޅަ
އެއްބައި. مِمَّا تَرَكَ = مَيِّت އާ ދޫކޮށްފި މުދަލުން. إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ = އޭނާއަށް – (އެބަހީ مَيِّت އާއަށް) ދަރިއެއްވާނަމަ
އޭނާގެ ދަރިއެއްނެތްނަމަ - فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ = ފަހެ އޭނާއަށް ދަރިއެއް ނުވާނަމަ - مَيِّت އާގެ ދަރިން ނުހުންނަ
ނަމަ. وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ = އޭނާގެ ބައްޕައާއި މަންމަ އޭނާގެ ވާރުތަވެރިންވެއްޖެނަމަ. فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ = ފަހެ އޭނާގެ
މަންމައަށް ތިންބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ = ފަހެ އޭނާއަށް – އެބަހީ مَيِّت އާއަށް - أخ ން
ގިނަވެއްޖެނަމަ. فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ = ފަހެ އޭނާގެ މަންމައަށް ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ وصيّة ހެދުމަށް
(مَيِّت އާ ކޮށްފައިވާ وصيّة ހެދުމަށް.) يُوصِى بِهَآ = އެއީ އޭނާ ކޮށްފައިވާ وصيّة ތަންފީޛުކުރުމަށް. أَوْ دَيْنٍ = ނުވަތަ

ދަރިންނަށްދޫކުރު. ءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބައްޕައިން وَأَبْنَآؤُكُمْ (ދަރިންނަށެވެ!) = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި. لَا تَدْرُونَ = ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. ނޭނގޭނެއެވެ. أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا = ކަލޭމެންނަށް مَنْفَعَ ބޮޑީ ކޮންކަން.
فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންވާ فرض އެއްގޮތުގައެވެ(މިކަން މިގޮތަށްކަނޑައަޅުއްވައެވެ!)
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވޮޑިގެންވިއެވެ. ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެކަމުގައި.

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ތަރިކަބަހާތަނަށް (އެބުނީ ވާރިސްވެރިޔަކަށް ނުވާ ކަރާބާތްތެރިން) ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި يتيم ންނާއި مسكين ންނާއި حاضر ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އެއިން އެބައި އެމީހުންނަށް ކާންދޭށެވެ މިންވަރަށް ދޫކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު އޯގާތެރި ހިތްހަމަޖެހޭ ބަސްބުނާށެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިބައާންކުރި އާޔަތުގެ އަޙްކާމްތަކެވެ. އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއާޔަތަކީ ތަރިކަބެހުމުގެ تفصيل حكم އައުމުގެކުރިން އޮތްގޮތް ކަމަށެވެ. އެއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން މިއާޔަތުގެ حكم مَنْسُوخ ވެގެންވާ ކަމަށެވެ. والله أعلم . ކޮންގޮތަކަސް އާޔަތުގެ مُرَاد އާއިގުޅޭ إختلاف ވެއެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ހަމައެކަނި ބާކީވީއެވެ. مَنْسُوخ ނުވާނޭ ބުނާބަސް ގަދައެވެ.

(٩) (މަރަށް حاضر ވާމީހާ وصيّة ކުރާތަނަށް حاضر ވާމީހާ) އަދި ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ. މަރަށް حاضر ވާމީހުން ދުނިޔެއަށް ނިކަމެތި ضَعِيْفُ ކުދިންކޮޅެއް ދޫކޮށްލާފާނަމަ އަދި އެކުދިން ގެއްލި ހަލާކުވެދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާނޭ އެހާގެ މުދަލުގެ وصيّة ކޮށްލާ އެހެނިހެން މީހުންނަށް ދޭން قصد ކުރާނަމަ އެމީހުންގެ ދަރިންނަށް އުމުރާގެ ބައެއް ބާކީކުރާށެވެ. ފަހެ އެމީހުން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާހުށިކަމެވެ. އެބަހީ އެ وصيّة ހަދާއަރުންނަށް މީހުން اللّه އަށް تقوى ވެރިވެ އެބާއަށް ރަނގަޅު ވިސްނައިދޭށެވެ! ދަރިންނަށް މުދާލާ ބައެއް ބާކީކުރުމަށް ވިސްނައިދޭށެވެ! އަދި އެމީހުން ސީދާ ތެދުބަސް ބުނާހުށިކަމެވެ!

(١٠) އަދި يتيم ކުދިންގެ މުދާ އަނިޔާވެރިކަމުގައި ކައިހަދާމީހުން އެމީހުންގެ ބަނޑުތަކަށް އެއްލަނީ އަލިފާނެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނާހުށީއެވެ.

(١١) ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާމެދު اللّه ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރައްވަނީ تَرِكَة ބެހުމުގައި ފިރިހެންދަރިއަކަށް ދެ އަންހެންދަރިންގެ ބައިދިނުމަށެވެ. ފަހެ ދެއަންހެންކުދިންނަށްވުރެ ގިނަ އަންހެނުން މިހެއްޔާ (عَصَبَة ފިރިހެން ނެތްނަމަ ތަރިކައިގެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައި ލިބޭނެއެވެ. (އެބަހީ އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ދެކުދިންނަށް ދެބައެވެ.) އަދި އެއް އަންހެންކުއްޖެކޭ (عَصَبَة ކުރާނެ މީހަކު ނެތިއްޔާ) އޭނާއަށް ދުނިޔޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި مَيّت ގެ މައިންބަފައިންނަށް ކޮންމެ މީހަކަށް مَيّت ގެ ތަރިކައިން ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ مَيّت ގެ ދަރިންތިބި ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އަދި مَيّت ގެ ދަރިން ނެތްނަމަ އޭނާގެ މައިން ބަފައިން ވާރިސްވާނަމައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ މަންމައަށް ތިންބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި مَيّت އަށް أخ ންވާނަމަ އޭނާގެ މަންމައަށް ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. މިގޮތަށް ބެހުމަކީ مَيّت ގެ ކޮށްފައިވާ وصيّة އާއި އަދި އޭނާގެ ދަރަނި (އޮތްނަމަ) އަދާކުރުމުގެ ކަންތައް ނިމުމުން ކަމުގައިވެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ބައްޕައިންނާ އަދި ދަރިންނާ ކަލޭމެންނަށް مَنْفَعَ ބޮޑީ އެމީހުން ކޮންކަމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އަދި އިސްވެދިޔަގޮތަށް ބެހުން މުދާބެހުން) އެއީ اللّه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ فرض އެއްގޮތުގައެވެ. ކުރިންވެސް ހަމަހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައިވީއެވެ.

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۚ وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم ۚ مِّنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمْرَأَةٌ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ ۚ فَإِن كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى ٱلثُّلُثِ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ = އަދި ކަލޭމެން (ފިރިހެނުން) ދެބައިކުޅައެއްބައި ހުއްޓެވެ.۞ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނބިމީން ދޫކޮށްލި މުދަލުގެ / އަނބިމީންގެ تَرِكَة ގެ.۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ = އެކަނބަލުންނަށް ދަރިން ނެތްކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ = ފަހެ އެކަނބަލުންނަށް ދަރިން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَلَكُمُ الرُّبُعُ = ކަލޭމެންނަށް (ފިރިކަލުން) ހަތަރުބައިކުޅައެއްބައިލިބޭނެއެވެ.۞ مِمَّا تَرَكْنَ = އެކަނބަލުން ދޫކޮށްލި މުދަލުގެ.۞ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ = وصيّة ން ތަންފީޒުކުރުމާ އެއްކޮށް ނިންމުމަށްފަހު.۞ يُوصِينَ بِهَا = އެކަނބަލުން އެ وصيّة ކުރާ.۞ أَوْ دَيْنٍ = ނުވަތަ ދަރަންޏަށްފަހު، އެބަހީ ދަރަނިތަކުންނާއި މިހާކަން އެދަރަނި ދިނުމަށްފަހު.۞ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް (އަނބިމީހުން) ހަތަރުބައިކުޅައެއްބައި ހުއްޓެވެ.۞ مِمَّا تَرَكْتُمْ = ކަލޭމެން ފިރިން މަރުވުމުން ދޫކޮށްލި މުދަލުގެ.۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ = ކަލޭމެންނަށް ދަރިން ނެތްނަމަ.۞ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ދަރިން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ = ފަހެ އަށްބަ އެކަނބަލުންނަށް އަށްބައިކުޅައެއްބައިވެއެވެ.۞ مِمَّا تَرَكْتُمْ = ކަލޭމެން ދޫކޮށްލި މުދަލުގެތެރެއިން (ފިރިންގެ ތަރިކައިން)۞ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ = وَصِيَّة އަދާކުރުމަށް.۞ تُوصُونَ بِهَا = އެ وَصِيَّة އަދާން ކަލޭމެން ކުރާ.۞ أَوْ دَيْنٍ = ނުވަތަ ދަރަންޏަށްފަހު.۞ وَإِن كَانَ رَجُلٌ = އަދި ފިރިހެނަކުވިއްޔާ.۞ يُورَثُ كَلَالَةً = كَلاَلَة ގޮތުން ވާރުތަވާމީހަކުކަމުގައި.۞ أَوِ امْرَأَةٌ = ނުވަތަ އަންހެނަކު.۞ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ = އޭނާއަށް أخ އެއް ނުވަތަ أُخْت އެއްވާ.۞ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ އެކަކަށްވެސް.۞ السُّدُسُ = ހަބައިކުޅައެއްބައި.۞ فَإِن كَانُوا = އަދި އެމީހުން ވާކަމުގައިވާނަމަ.۞ أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ ގިނަކަމުގައި.۞ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ = ފަހެ އެމީހުން ތިންބައިކުޅައެއްބައިގެ ބައިވެރިންނެވެ.۞ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ = وصيّة އަދާކުރުމަށް.۞ يُوصَىٰ بِهَا = އެ وصيّة ކުރެވޭ.۞ أَوْ دَيْنٍ = ނުވަތަ ދަރަންޏަށްފަހު.۞ غَيْرَ مُضَارٍّ = (مَيِّت ގެ)أهل ވާރިސުންނަށް ގެއްލުންދިނުމަކާނުލާ.۞ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ = (މިގޮތަށް ބަޔާން ކުރި) الله ގެ حضرة ން އަމުރުފުޅެއްގެގޮތުން.۞ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ހިލްމުވެރިވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ.۞ تِلْكَ

حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ = އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ الله ގެ حدّ ތަކެވެ.۞ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ.۞ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު ސުވަރުގެތަކަށް (ބަގީޗާތަކަށް) ވައްދަވާނެއެވެ.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ = އެމީހުން އަބަދު ދެމިހުރި حال .۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިން މަރުވެގެންދާމުން ދޫކުރި މުދަލުން ކަލޭމެން ލިބިގަންނަން ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ނެތިއްޔާއެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ އެކަނބަލުން ދޫކުރި މުދަލުން ކަލޭމެންނަށް ހަތަރުބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ وصيّة އެއް ކޮށްފައިވާނަމަ އެ وصيّة އަދާކޮށް ދަރަނިވެ އެއްޗެއް ދިނުމަކަށް ފަހުގައެވެ. އަދި ميّت އާގެ ދަރަނިވާނަމަ ދަރަނި އަދާކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދޫކުރި މުދަލުން ކަމުން ދޫކުރި މުދަލުން އެކަނބަލުންނަށް ހަތަރުބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނެތިއްޔާއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ދަރިން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ދޫކުރި މުދަލުން އެކަނބަލުންނަށް އަށްބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކުރި وصيّة އެއްވާނަމަ އެ وصيّة ގެ ކަންތައް ނިންމުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި ދަރަންޏެއްވާނަމަ އަދާކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި كلالة ގޮތުން ވާރުތަވާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ އަންހެނަކު ވާރުތަވާކަމުގައިވާނަމަ (كلالة އަކީ) އެންމެ أخ އެއް ނުވަތަ أخت އެއްވާ (ميّت) މީހާއެވެ. އެހެން ވާރުތަވާނެ މީހަކު ނެތި ބަފައިން ނެތް މީހާއެވެ. ދެން އެއްބަފާ ނުވަތަ އެއްމަންމަ أخ ނުވަތަ أخت ތިބިކަމުގައިވާނަމަ އެ އެއްކޮށްމީހުންގެ ތެރެއިން ހައްބައިކުޅަ އެއްބައި ލިބޭނެއެވެ. އެއީ ގެއްލުމެއްނުވާ وصيّة އާއި ދަރަނިވެ ކަންތައް ނިންމުމަށް ފަހުގައެވެ. ވާރުތަވެރިންނަށް އެއްވެސް އުނިކަމެއް ދިނުމުގައި ނުވާނެކަމުގައެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ން ވާ އަމުރެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ބޮޑުކަށް ނުލައްވާ ކެތްތެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١٣) އެއީ الله ގެ حدّ ތަކެވެ. (އެބަހީ: تَرِكَة މުދާ ބެހުމާ ބެހޭގޮތުން އަންގަވާފައިވާ އެފަދަ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ މިންގަނޑުތަކެވެ. އެ حدّ ތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނަވާށެވެ!) އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކަށް/ – ސުވަރުގެތަކަށް – އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަންތާނގައި އެމީހުން ދެމިހުރި حال ގައެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ.

وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدۡخِلۡهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾ وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمۡ فَٱسۡتَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِنَّ أَرۡبَعَةً مِّنكُمۡۖ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمۡسِكُوهُنَّ فِي ٱلۡبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلۡمَوۡتُ أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَٱلَّذَانِ يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ فَـَٔاذُوهُمَاۖ فَإِن تَابَا وَأَصۡلَحَا فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ إِنَّمَا ٱلتَّوۡبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيۡسَتِ ٱلتَّوۡبَةُ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ إِنِّي تُبۡتُ ٱلۡـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمۡ كُفَّارٌۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ާ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ.❁ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ =
އަދި އެމީހަކު އެކަލާނގެ حدّ ތައް ފަހަނައަޅައިދިޔުމުން.❁ يُدۡخِلۡهُ نَارًا = އެކަލާނގެ އޭނާ އަލިފާނަށް
ވައްދަވާނެއެވެ.❁ خَٰلِدًا فِيهَا = އޭނާ (އަލިފާނުގައި ދެމިހުންނަ ގޮތަށް) އެވެ ދެމިހުންނަ حال .❁ وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ
﴿١٤﴾ = އަދި އޭނާއަށް ހުރީ ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب އެވެ.❁ وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ = އަދި فاحِش ކަންތައް
ގެނަސްދޭ އަންހެނުން (އެބަހީ ޒިނޭކޮށްފައިވާ އަންހެނުން)❁ مِن نِّسَآئِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނަކީ. (مؤمن
އަންހެނުންނަށް)❁ فَٱسۡتَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِنَّ = ފަހެ އެކަމަށްޓަކާ ގަވާއިދާ (އެކަން ކުރިކަމުގެ) ހެކިން ގެންނާށެވެ!
ހެކިކުރުވާށެވެ!❁ أَرۡبَعَةً مِّنكُمۡ = ކަލޭމެންކުރެ ހަތަރު މީހުން.❁ فَإِنۡ شَهِدُواْ = ފަހެ އެމީހުން ހެކިދީފިއްޔާ.❁
فَأَمۡسِكُوهُنَّ فِي ٱلۡبُيُوتِ = ފަހެ ގެތެރޭގައި ކަލޭމެން އެއަންހެނުން ބަންދުކޮށް ހިފަހައްޓާށެވެ!❁ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ
ٱلۡمَوۡتُ = އެއަންހެނުންނަށް މަރުއައިސް ވަފާތުވެދާންދެން ހަމަޔަށް.❁ أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ = ނުވަތަ އެއަންހެނުންނަށްޓަކައި
اللّٰه ލައްވަވައިދެއްވާންދެން.❁ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ = އެއްމަގެއް. (މަގެއް.)❁ وَٱلَّذَانِ يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ = އަދި
ކަލޭމެންކުރެ ދެމީހުން (އެބަހީ فاحِش ކަން - ޒިނޭ) ގެނަސްދޭނަމަ ދެމީހުން.❁ فَـَٔاذُوهُمَا = ފަހެ ކަލޭމެން
އެދެމީހުންނަށް އަނިޔާދެއްވާށެވެ! (ދަރާ ޖަލްދު.)❁ فَإِن تَابَا وَأَصۡلَحَا = ފަހެ އެދެމީހުން توبة ވެ އަދި
އެދެމީހުން إصلاح ވެއްޖެއްޔާ.❁ فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآ = ދެން ކަލޭމެން އެދެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެ ތިބޭށެވެ!
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ޤަބޫލު ކުރައްވާ رحمة
ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.❁ إِنَّمَا ٱلتَّوۡبَةُ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި توبة ފިލުވައިދެއްވާނީ
ކަމަކީ.❁ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ = ނުބައި ކަންތައް ކުރާ މީހުންނަށެވެ. އޮޅުމުގައި ނަފްސާއި
ދުރުވެގެން.❁ بِجَهَٰلَةٍ = ނުދަނެގެން.❁ ثُمَّ يَتُوبُونَ = ދެން އެމީހުން توبة ވާ.❁ مِن قَرِيبٍ = ކައިރިއަށް ވަގުތަކުން.
(ކުއްލިއަކަށް ކުރިނޫނަސް.)❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެންނީ (ދަރުސަލާމް!)❁ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ = اللّٰه
އެމީހުންގެ توبة ޤަބޫލުކުރައްވާ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ =

ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ = އަދި توبة އެއް ނުވެއެވެ.❁ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުންނަކަށް.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ = حاضر ވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން.❁ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ = އެއިން މީހަކަށް މަރު. قَالَ = އޭނާ ދެންނެވި.❁ إِنِّى تُبْتُ ٱلْـَٔـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑު توبة ވެއްޖައީމެވެ.❁ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ = އަދި މަރުވާމީހުންގެ ކަމުގައިކަމަށްވެސް (توبة އެއް ނުވެއެވެ.)❁ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال .❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން.❁ أَعْتَدْنَا لَهُمْ = ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.❁ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އުރުދުއްޖެހިމާ އަދި އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حدّ ތައް ފަހަނައަޅައި ހިނގައްޖެހިމާ ދަންނައެވެ! އެކަނިވެރިކަމާ ހުންނަގޮތަށް އެކަލާނގެ އޭނާ އަލިފާނަކަށް (ނަރަކައަށް) ވައްދަވާހުއްޓެވެ. އޭގެ ދިރިހުންނަ حال ގައެވެ. އަދި އޭނާއަށް ހުރީ އިހާނަތްތެރިވެގެންވާ عذاب އެކެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن) އަންހެނުންގެތެރެއިން ޒިނޭކުރުމުގެ فاحش ކަންތައް ގެންނަވަންނަ މީހުން/ – ޒިނޭކުރާމީހުން އެކަންކުރިކަމުގެ މައްކަނާ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ހަތަރު ހެކިން ހޯދާށެވެ! ފަހެ އެމީހުން ހެކިދީ އެކަން ސާބިތުވެއްޖެނަމަ އެކަނިކޮށްފާ މަރުވަންދެން ނުވަތަ الله އެމީހުންނަށް އެހެން މަގެއް ކަނޑައަޅުއްވާދެން އެކަނިކުރާން ގެގައި ބަންދުކޮށްފައި ބަހައްޓާށެވެ!

(١٦) އަދި ކަލޭމެންކުރެން އެ فاحش ކަންތައްކުރި ދެމީހުން އަންހެނެއްމީހާއާ ފިރިހެނެއްމީހާއާ ދެމީހުން ދަންނައެވެ! ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އުނދަގޫކޮށްދޭށެވެ! (އެއީ ހުތުރު އެއްޗެހި ބުނުމާ ފައިވާނުންތަޅުމާއި މިފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ދިޔާވުންތަކެވެ. އަދި މިކަމުގައި ޒިނޭގެ حدّ ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައި އޮތް حكم އެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި حدّ ކަނޑައެޅުމުން މިއާޔަތުގެ حكم ނަސްޚުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.) =تفسير بن كثير= – ފަހެ ދެން އެމީހުން توبة ވެ إصلاح ކުރިއްޔާ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން އިސްތިރިހުރުވާށެވެ! ދުރުހެލިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން توبة ގަބޫލު ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! އަދި މިއާޔަތުގައި ފިރިހެނުން ފިރިހެނުންނާއި لِواط ކުރުމާއި އެކަމުގެ ބޭނުންތަކުން އަލިއަޅުވާލައިވާ އާޔަތެއްކަމަށް تفسير ކުރައްވާ ދިރާސާކުރެއްވިއެވެ. ކުރިމަތީގެ މިދި مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެފައިވާ ކަމެވެ. މިއާ އެކަލޭ ހަރާމްކުރުން ހުއްޓެވެ. والله أعلم بالصّواب .

(١٧) توبة ގަބޫލުކުރެއްވުމަކީ ޔަގީނުންވެސް ހަމައެކަނި ނުދަންނަކަމުގައި ނުބައިކަމެއް ކޮށް ދެން ވަގުތުން توبة ވާ މީހުންނަށެވެ. ފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެ ކުށަށް توبة ގަބޫލުކުރައްވައެވެ. އަދި الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުން މަރުވެދާނެ ތަނެއްގައި އެމީހުން ބުނާ ވަރަށް حاضر ވެއްޖެއްޔާ މިއަދު توبة ވެއްޖައީމެވެ. ބުނާމީހުންގެ ކަމުގައި އަދި ކާފިރުންކަމުގައި މަރުވާމީހުންގެ توبة އެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް މިކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا۟ ٱلنِّسَآءَ كَرْهًا ۖ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا۟ بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَـٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا تَنكِحُوا۟ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَمَقْتًا وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީއެއްޗ ދިސްމަނާސްތަކެވެ!۞ لَا يَحِلُّ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حلال ނުވެއެވެ. / ނުވާނެއެވެ.۞ أَن تَرِثُوا۟ ٱلنِّسَآءَ = ކަލޭމެން އަންހެނުން ވާރުތަކޮށްގަތުން.۞ كَرْهًا = ގަދަކަމުން.۞ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ގެންގުޅެ ދަތިނުކުރާށެވެ! ބަންދު ނުކުރާށެވެ.! لِتَذْهَبُوا۟ = ގެންދިޔުމަށްޓަކައި.۞ بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ދިން އެއްޗެހީގެ ބައެއް.۞ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ = އެކަނބަލުން ގެނައުމުން މެނުވީ.۞ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ = ބަޔާންވެގެންވާ فاحش ކަމެއް.۞ وَعَاشِرُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ އެކު އުޅޭށެވެ.! بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި.۞ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ނުރުހިއްޖެނަމަ.۞ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا = ފަހެ ކަލޭމެން ކަމަކަށް ނުރުހިދާނެއެވެ.۞ وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ = އަދި الله އެކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާ.۞ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ = ގިނަ ހެޔޮކަމެއް.۞ وَإِنْ أَرَدتُّمُ = އަދި ކަލޭމެން قصد ކުރިއްޔާ.۞ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ = އަނބިއަކު ބަދަލުކުރުން.۞ مَّكَانَ زَوْجٍ = އަނބިއެއްގެ ބަދަލުގައި.۞ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެއިން އެކަނބަލަކަށް ދިނީ.۞ قِنطَارًا = ބޮޑު މުދަލެއް.۞ فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا = ފަހެ ކަލޭމެން އޭގެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުނަގާށެވެ!۞ أَتَأْخُذُونَهُۥ = ކަލޭމެން އެއަށް ނަގަނީތޯއެވެ؟ / ބުހުތާނުގެ ގޮތުގައި ނަގަނީތޯއެވެ؟۞ بُهْتَـٰنًا = ދޮގުހަދައި – حال (އަނިޔާވެރިކަމުން.)۞ وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ = އަދި بيان ވެގެންވާ ފާފައެއްގެ ގޮތުގައި.۞ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ = ކަލޭމެން އެއަށް ނަގާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ / ހަމަ حقّ ގޮތެއް ނެތި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟۞ وَقَدْ أَفْضَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނިކަމެތިވެއްޖެއެވެ. (ޖިމާޢުވިއެވެ.)۞ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ = ކަލޭމެންގެ ބައެއް ބައެއްގެ ކައިރިއަށް.۞ وَأَخَذْنَ مِنكُم = އަދި އެކަނބަލުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނަގައިފިއެވެ.۞ مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ = ގަދަވެގެންވާ عَهْدُ ކަރާރެއް. (فرج ތަކެއް حلال ކުރުމުގެ كلمة ތަކެވެ.)۞ وَلَا تَنكِحُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކައިވެނި ނުކުރާށެވެ!۞ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم = ކަލޭމެންގެ ބައްޕައިން ކައިވެނިކުރި އަންހެނުން.۞ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން.۞ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ = ފާއިތުވެދިޔަ ކަމެއް މެނުވީ. (ފާއިތުވީ ކަމަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.)۞ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ فَاحِش ކަމަކަށް ވިއެވެ. / ނުބައި ކަމަކަށް ވިއެވެ.۞ وَمَقْتًا = އަދި الله ކޯފާވެވޮޑިގަންނަވާ ކަމަކަށް ވިއެވެ.۞ وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ = އަދި ނުބައި ގޮތަކަށް ވިއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޯ! އަންހެނުން ގަދަކަމުން ވާރުތަކުރުން حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ދީފައިވާ ތަކެތީގެ ބައެއް ހިފަގަތުމަށްޓަކައި އެކަނބަލުން (މީހުނާ އިނަންދީ) ނުހިފަހައްޓާށެވެ! ބަންދު ނުކުރާށެވެ! އެކަނބަލުން بيان ވެގެންވާ فاحش ކަމެއް ގެނެސްފިއްޔާ މެނުވީއެވެ. (އެފަދަކަމެއް ގެނެސްފިއްޔާ އެކަނބަލުން ހިފެހެއްޓުމަށެވެ.) އަދި ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުންނާއި مُعاشرة ކުރާށެވެ! ގޮތުން ބަދަހިކުރާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާމެދު ނުރުހިއްޖެއްޔާ. ނުރުހުން ނަމަވެސް ކަލޭމެން ނުރުހޭކަމެއްގައި الله އެކަމުގައި އެތަކެއް ގިނަ ހެޔޮކަމެއް ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ މާނައިގައި تفسير علم ވެރިން ދެގޮތަކަށް މާނަކުރައްވައެވެ. ފުރަތަމަގޮތަކީ: މިއީ جاهليّة ޒަމާނުގެ ކަމެކެވެ. އެކަންވާގޮތަކީ ދެމަފިރިންކުރެ ފިރިހެނަކު މަރުވީމާ ދެން އޭނާގެ ހުވަފަތް އަންހެނުން އެވާރުތަވެރިންގެ އެންމެގާތް މީހެއްގެ حقّ ކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ ބޭނުންވިއްޔާ އެއަންހެނުންނާއި އިނދެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ އެދުނީ މީހާ އިނަ ނުދީ ހިފަހައްޓައެވެ. އެގޮތަށް މަހުރާވާނުދެން ހިފަހައްޓައެވެ. ދެވަނަގޮތަކީ: ފިރިމީހާ އަންބަށް ނުރުހޭ އެއީ އަޅައި މީހާއާ އިނުމުގެ ގޮތުން ... އެކަނބަލުން ނަގާފައިވާ މަހުރު ދޫކޮށްލުމަށް ހިފަހައްޓާ ގޮތެވެ. އަދި މިއާޔަތުގެ މާނައަށް ترجمة ގައި ވާގޮތަކީވެސް މިއެވެ. والله أعلم بالصّواب ٠

(٢٠) (އޭ މުއުމިނުންނޯ!) ކަލޭމެން އަންބަކު ވަރިކޮށް އަދި އެހެން ބަދަލުގައި އެހެންމީހަކު އިނުމަށް ޙާލަތުގައިވާ ގޮތުގައި قصد ކުރާ އަންބަކަށް ރަންކޮށްހިނަ عدد އެއްގެ މުދަލެއް ދީފައިވިނަމަވެސް ކަލޭމެން އޭގެން އެއްވެސްއެއްޗެއް ނުހިފާށެވެ! އަންނާނާށެވެ! (އެއިން އެއްޗެއް އަތުލާފާ އަނިޔާއެކެވެ. ފާފައެކެވެ.) އަނިޔާވެރިވެ އަދި ފާފަވެރިވާވަރަށް އޭގެ ހިފުން ކަލޭމެނަށް حلال ވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަނީ އެއްބައެއް އަނެއްބަޔަކާ ނިވައިކޮށްފައެވެ. އެއްބައެއް އަނެއްބައެއް ކައިރިއަށް ވަދެފައެވެ. (جِمَاعُ ވެފައެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަނބަލުންވަނީ ގަދަވެގެންވާ عهد ކަނޑައެޅުމެއް ހިފައިފިއެވެ. (އެއީ فرج ތަކެއް حلال ކުރުމުގެ كلمة ދެކެވެ. ކާވިނު عَقْد ކުރުމުގެ كلمة ދެކެވެ. އެ كلمة ދެކެވުމުން ކަލޭމެންނަށް عهد ވެ ނިންމާފައެވެ.)

(٢٢) އަދި އަންހެނުންގެތެރެއިން ކަލޭމެންގެ ބަފައިން ކާވިންކުރައްވާ މީހުނާ (އިނދެވަޑައިގެންފައި ނުވަތަ ބައްޕަ މަންމަ ހުވަފަތް ވެފައިވާ މީހުނާއި) ކަލޭމެން ނުއިންނާށެވެ! އިސްވެދިޔަ ތަން ފިޔަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމީ – އެބަފައިން އިނދެފައިވާ މީހުނާ ކަލޭމެން އިނުމަކީ ހަށިހުރެވުން فاحش ކަމެކެވެ. އަދި الله ކޯފާވެވޮޑިގަންނަވާ ކަމެކެވެ. އަދި ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ ٱلَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ ٱلَّتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾

މަފްހޫމު

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ = ކަލޭފުޅުންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. / (ކާވެނި حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ.)※ أُمَّهَاتُكُمْ
وَبَنَاتُكُمْ = ކަލޭފުޅުންގެ މައިންނާއި އަދި ކަލޭފުޅުންގެ އަންހެންދަރިން.※ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ = އަދި
ކަލޭފުޅުންގެ أُخْتُ ންނާއި / އަދި ކަލޭފުޅުންގެ (ބަފައިފުށުގެ) ބޮޑުދައިތަމެން.※ وَخَالَاتُكُمْ = އަދި ކަލޭފުޅުންގެ
މައިފުށުގެ ބޮޑުދައިތަމެންނާއި.※ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ = އަދި ކަލޭފުޅުންގެ أخ ންގެ އަންހެން ދަރިންނާއި.※ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ
= އަދި ކަލޭފުޅުންގެ أُخْتُ ންގެ އަންހެން ދަރިންނާއި.※ وَأُمَّهَاتُكُمُ ٱلَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ = އަދި ކަލޭފުޅުންނަށް
ކިރުދިން މައިންނާއި (ކިރުމައިން) ※ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَاعَةِ = އަދި ކިރުބެއިންގެ ގޮތުން ކަލޭފުޅުންގެ
أُخْتُ ންނާއި.※ وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ = އަދި ކަލޭފުޅުންގެ އަނބިންގެ މައިންނާއި. (މަދިރައިބައިންނާއި.)※ وَرَبَآئِبُكُمُ
= އަދި ކަލޭފުޅުންގެ ގޮންދަރިންނާއި.※ ٱلَّتِي فِي حُجُورِكُم = އުޅުދިން ކަލޭފުޅުންގެ އުނގުމަތީގައިވާ.※ مِّن
نِّسَآئِكُمُ = ކަލޭފުޅުންގެ އަންހެނުންގެ. (އަނބިންގެ ތެރެއިން.)※ ٱلَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ގާތަށް
ކަލޭފުޅުން ވަދެވަޑައިގެން (ޖިމާޢުވެވަޑައިގަތުމާ)※ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭފުޅުން ނުވަދެނަމަ.※ دَخَلْتُم بِهِنَّ =
އެކަނބަލުންގެ ގާތަށް ވަދެވަޑައިގެން (ޖިމާޢުވެވަޑައިގެން)※ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭފުޅުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.※
وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ = އަދި ކަލޭފުޅުންގެ ފިރިހެންދަރިންގެ އަނބިންނާއި.※ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ =
އެފިރިހެންދަރިން ކަލޭފުޅުންގެ ބުރިކަށިމަތިންވާ (އަމިއްލަ ދަރިންތެރިންގެ)※ وَأَن تَجْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭފުޅުން
ޖަމާކުރުމާއި.※ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ = ދެ أُخْتُ ންގެ ދެމެދުގައި. (އެކުއެގެ ދެއަންހެންކުދިންނާ އެއްފަހަރާ އިނދުން.)※ إِلَّا
مَا قَدْ سَلَفَ = އިސްވެދިޔަ ކަމެއްފިޔަވައި. (މި حكم އައުމުގެ ކުރީގައި ހިނގައިދިޔަ ކަމެއް ފިޔަވައި)※ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ =
ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.※ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ގަފޫރުވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.※

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) (މިއަށްނަނިވިޔާނުން) ކަލޭމެންގެ މަންމަމެން حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. ކަލޭމެންގެމައިން - ކަލޭމެންގެ އަންހެން ދަރިން ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ން ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުޅުގެ ބޭބެދައިތައިން - ކަލޭމެންގެ މައިފުޅުގެ ބޭބެދައިތައިން - ކަލޭމެންގެ أَخُ ގެ އަންހެންދަރިން - ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ގެ އަންހެން ދަރިން ކަލޭމެންނަށް ކިރުދިން ކިރުމައިން ކިރުބޮއިމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ން (އެއްކިރުބޮއި އަންހެންކުދިންނާ) ކަލޭމެންގެ އަނބީންގެ މައިން (މައިދައިތަ) - ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ އިނދެ ރޭކޮޅުވެއިވާ އަނބީންގެ ކަލޭމެން ގެންގުޅޭ ދޮންދަރިން - އެކަނބަލުންނާ ނު ނުކާރާނަމަ އެކުދިންނާ އިނދެވުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. - ކަލޭމެންގެ އެފަދަ ފިރިހެން ދަރިންގެ އަނބީން (ދަރިބޭބެއްގެ / ދަރިބިކަނި) - އަދި އެއްފަހަރާ ދެ أُخْتُ ން ޖަމާކުރުން. (އެބަޔާ އެކަކާއި އިނދެގެންހުރެ އެއަންހެންކުއްޖާގެ ދައްތަ ނުވަތަ ކޮއްކޮއާ އިނދުން. މިއެވެ.- މީގެތެރެއިން މި حكم އައުމުގެ ކުރިން އިސްވެދާސްވެފައިވާ ކަމެއް ފުއްސެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ ٱلْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ = އަދި އަންހެނުންގެތެރެއިން مُحْصَنُ ނުވާތި. (އިހުސާނުގެ ގާތިވެސް حرام ކުރެވި.) (ކުރި ހިދިޔައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ فرج އެހެން މީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވެފައިވާ މީހާއެވެ.)۞ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކަނާތް މިލްކު ކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. (އެއީ އަޅު އަންހެނުންނެވެ. އޭނާ ހުއްދަވެއެވެ.)۞ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = الله ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެގޮތަށް فرض ކުރައްވައި ލިޔުއްވިއެވެ.۞ وَأُحِلَّ لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ = އޭގެ ފަހަތުން ދަންނަވަން ހުރި މީހުން. (އިސްލާމްދީނުން ހައްދަވާ ދަރި ހުރިހާ)۞ أَن تَبْتَغُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُم = ކަލޭމެންގެ މުދަލުން ކަލޭމެން އެދިގެންނެވެ. (ކާވެނި ކުރުމަށް އެދިގެން.)۞ مُّحْصِنِينَ = (އަންހެނުން) عِفّة ވެރިވެގެންވާ حال.۞ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ = ޒިނޭ ނުކުރާ حال.۞ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އުފާވެރިވެގެން ކާވެނި ކުރި އަދި އެހެން އެއްވެސް ކަމަކުން.۞ مِنْهُنَّ = އެއަންހެނުންގެ ތެރެއިން.۞ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ = ފަހެ އެއަންހެނުންނަށް އެއަންހެނުންގެ މަހުރު ދެއްވާށެވެ!ކާވެނި ކުރުމުގައިވެސް!۞ فَرِيضَةً = فرض އެއްގެ ގޮތުން.۞ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ = އެކަމަކުން ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި ރުހި قبول ވެއްޖެ ކަމެއްގައިވެސް. (އަންހެނާގެ قبول ވެގެންވާ ގޮތަކަށް މަހުރު ދޫކޮށްލުމަކާއި ކަންކަމުގައި)۞ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ = فرض ކުރުމަށްފަހު، ކަނޑައެޅި ނިމުމަށްފަހު.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ = ދަންނަވަނީ ގޮތަށް حكمة ވެރިކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގައި.۞ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކުޅަދާނަ ނުވެއްޖެ.۞ طَوْلًا = މަހުރަށް ވަސީލަތުގެ ގޮތުން -ފުދޭ ގޮތުގެ.۞ أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = މުއުމިން مؤمن އަންހެނުންނާއި ކާވެނިކުރަން.۞ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم = ފަހެ ކަލޭމެންގެ ކަނާތްތަކުން މިލްކުކުރި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ އަޅު އަންހެނުންނެވެ.) مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = ކަލޭމެން مؤمن އަޅު އަންހެނުން ކުދިންގެ ތެރެއިން.۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ فَٱنكِحُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއަންހެނުންނާ ކާވެނިކުރާށެވެ!۞ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ = އެއަންހެނުންގެ ވެރިންގެ أهل ގެ ހުއްދައާއެކު. (އެބަހީ ސާހިބުންގެ ހުއްދައާއެކު)۞ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ = އަދި އެއަންހެނުންނަށް ކާވެނީގެ މަހުރު ދެއްވާށެވެ!۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި.۞ مُحْصَنَٰتٍ = އެއަންހެނުން عِفّة ވެރިވެގެންވާ حال .۞ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ = ޒިނޭ ނުކުރާ ކަނބަލުން ކަމުގައިވާ حال .۞ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ =

ސިއްރުވެރި ފިރިހެނުންނާއިން ނުވެސްނުވާ. (ބޭއިލާޖެހުން ނުވެސްނުވާ)۞ ﴿فَإِذَآ أُحۡصِنَّ﴾ = ދެންވެފި އެކަނބަލުން އިސްތިމުތާއުޖެއްސާ / ނުވަތަ ކާވެނިކޮށްފިއްޔާ. (އެއަންހެނުން)۞ ﴿فَإِنۡ أَتَيۡنَ بِفَٰحِشَةٖ﴾ = ދެންވެފި އެކަނބަލުން فاحش ކަމެއް ގެނެސްފިއްޔާ. ޒިނޭކޮށްފިއްޔާ.۞ ﴿فَعَلَيۡهِنَّ﴾ = ވާނީ އެކަނބަލުންގެމައްޗަށް ހުއްޓެވެ.۞ ﴿نِصۡفُ مَا عَلَى ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ﴾ = މިނިވަން (ޙުރުވެރި) ކާވިންކޮށް ހުރިވަރުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި. ﴿مِنَ ٱلۡعَذَابِ﴾ = عقوبة ގެތެރެއިން / حدّ ގެތެރެއިން.۞ ﴿ذَٰلِكَ﴾ = އެއީ (އެބައި އަޅުއަންހެނުންކާވެނިކުރުން އިންސާފަށް ހުއްދަވީ)۞ ﴿لِمَنۡ خَشِيَ ٱلۡعَنَتَ مِنكُمۡ﴾ = ކަލޭމެންނުގެ ޒިނޭގެ ނުރައްކަލުގައި ވެއްޓޭނެކަމަށް ބިރުގަންނަ މީހަކަށެވެ.۞ ﴿وَأَن تَصۡبِرُواْ﴾ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެނަމަ. (އަޅުއަންހެނުންނާ ނުއިނދެ ތިބުމަށް)۞ ﴿خَيۡرٞ لَّكُمۡ﴾ = ކަލޭމެނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٢٥﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އަންހެނުންގެތެރެއިން އެމީހުންގެ ފިރިން ތިބުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ فرج ރައްކާތެރިކުރުވިފައިވާ އަންހެނުންނާއެވެ. އެބައި އެމީހުންނާ އިނުންވެސް حرام ވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަކީ ފިރިންތިބި މީހުންނެވެ. އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުން މެނުވީއެވެ. އެމީހުންގެ ކިބައިން އަހަރު ޖިހާދުގައިން ހުއްދައެވެ. ކަރާ އެފަދައިން الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް فرض ކުރައްވާފައިވާއެވެ. ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާއެވެ. އަދި އެބުރުން ޖިހާވައި ދެންތިބި މީސްމީހުން އެމީހުންނަށް ކާވެނި ކުރުން އަދާކުރުން ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަނބިމީހުން عِفّة ތެރިވާ ޖެހޭ ނުބައިކަމުގައިވާ حال ގައެވެ. ދެން ކަލޭމެން ފިރިހެނުން އަނބިމީހުންގެ ކިބައިން އަމާޒުކޮށްގެން لَذّة حاصل ކުރަނިވި އަނބިމީހުންނަށް އަނބިމީހުންގެ އުޖޫރަ فرض އެއްގޮތުން އަދާކުރާށެވެ! ކާވެނިކުރަން ދޫކުރާށެވެ! (ކަންކަމަށް ކުޑައިގެ ފިޔަވައި جماع ވުމުގެ ކުރިން އަނބިމީހާއާ ކަމާބެހޭ فرض ވެއެވެ.) އަދި ކާވެނިކަން ކަނޑައެޅުމަށްފަހު ދެފަރާތުން ވަރަށް ރުހުމާ ދެބަޔަކު ރުހުމުގެ ތަފާތު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކުށެއްނެތެވެ. (އެބައި ކާވެނިކަން އުނިއިތުރު ކުރުމުގައި ދެފަރާތް އެއްބަސްވުން ކުރުމަކީ އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٥) އަދި ކަލޭމެން ފިރިހެނުންގެތެރެއިން މިނިވަން އަންހެނުންނާ އިންނަން ތަނަވަސްކަމެއް ނެތްމީހާ، އެބަހީ ދަރިމީހާ، ދެން مؤمن އަޅުއަންހެނުންކުދިންނާ އިންނާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު ބައިން އަނެއްބައެކެވެ. އެންމެންނީވެސް އާދަމުގެ ދަރިންނެވެ. އަދި އަޅުއަންހެނުންގެ ސާހިބުވެރިޔާގެ އިޛުނަ ހޯދައިގެން އަޅުއަންހެނުންނާ އިންނާށެވެ! އަދި ރަނގަޅުގޮތުގައި އަޅުއަންހެނުންނަށް ކާވެނި މަހުރު ދޭށެވެ! އެއީ އަޅުއަންހެނުން ޒިނާ ނުކުރާ عِفّة ތެރިންކަމުގައި ވާނަމަށެވެ. ދެން އެއަޅުއަންހެނުން ކާވެނި ކުރުމަށްފަހު ޒިނޭކޮށްފިއްޔާ بِكْر ވެރި މިނިވަން އަންހެނުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ޙައްދުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި އަޅުއަންހެނުންގެމައްޗަށް ހުއްޓެވެ.

އެގޮތަށް އަޅުއަންހެނުންނާ އިނުން ހުއްދަވެގެންވަނީ ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނާއި ޒިނޭގެ ނުރައްކަލުގައި ވެއްޓިދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަ ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި (އަޅުއަންހެނުންނާ ނުއިނދެ) ކެތްތެރިވެވިއްޖެނަމަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ ۚ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ ۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَٰنًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِن تَجْتَنِبُوا۟ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

މުފްރަދާ

يُرِيدُ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވަނީ.❁ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް. (حرام އާއި حلال ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.)❁ وَيَهْدِيَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަގުދައްކަވައި ދެއްވުމަށް.❁ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ މަގު (ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ مؤمن ންގެ މަގު)❁ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ލައްވާދެއްވުމަށް.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱللَّهُ يُرِيدُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވަނީ.❁ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ލައްވާދެއްވުމަށެވެ.❁ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ = އަދި އެދުންތަކާއި تبع ވާމީހުން (هَوى نفس އަށް تَبَعَ ވާމީހުން) އެދެނީ.❁ أَن تَمِيلُوا۟ = ކަލޭމެން ފުރޮޅުމަށެވެ. (އެމީހުންގެ هَوى نفس އަށް ފުރޮޅުމަށެވެ.)❁ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ = ބޮޑު ފުރޮޅުމަކުން.❁ يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރައްވަނީ.❁ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށެވެ.❁ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ ހެއްދެވިގެންވެއެވެ.❁ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ = ނިކަމެތިކޮށް. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ! لَا تَأْكُلُوٓا۟ = ކަލޭމެން ނުކައާށެވެ! أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދާ ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި.❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطِلُ ގޮތުގައި.❁ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً = ވިޔަފާރީގެ ގޮތުން ވަންޏާ މެނުވީ.❁ عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި (ރުހުމާއެކު) ރުހިގެން.❁ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެން نفس ތައް ނުމަރާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.❁ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް އޯގާވަންތަ رَحِيْمُ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންތައް ކުރާމީހާ (އެބަހީ نفس އެއް މަރައިފިމީހާ)❁ عُدْوَٰنًا وَظُلْمًا = عَدَاوة ތެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމުގެ ގޮތުން.❁ فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا = ފަހެ ނިކަންޏާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ނަރަކައަށް (އަލިފާނަށް) ވައްދަވާހުށީމެވެ.❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވެއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ = الله އަށް ފަސޭހަކަމަކަށް.❁ إِن تَجْتَنِبُوا۟ = ކަލޭމެން ދުރުހެލިވެއްޖެނަމަ.❁ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ = އެކަމަކުން ކަލޭމެން ނަހީކުރައްވާ ބޮޑެތި ފާފަތަކުން.❁ نُكَفِّرْ عَنكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފުއްސަވާ ދެއްވާހުށީމެވެ.❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްތަކާއި.❁ وَنُدْخِلْكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ވައްދަވާހުށީމެވެ.❁ مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ = ޝަރަފުވެރި ވަންނަ ތަނަކަށް – (ސުވަރުގެއަށް.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) اللّه تعالى އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ އިސްލާމިއަށް ކުރީގެ نَبى ބޭކަލުންނާއި مؤمن ންގެ މަގުތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައި ދެއްކަވައިދެއްވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި اللّه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٧) އަދި اللّه އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް توبة ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި هَوى نفس ގެ އެދުންތަކާއި شَهْوَة ތަކާއި تبع ވާމީހުން (يهودى ންނާއި نصارى އިންނާއި ޖިންސާއި މީހުންނާއި ފަދަ މީހުން) އެދެނީ (އޭގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ޙައްޤުމަގުން ދުރަށް ގޮސް ބޮޑުކޮށް ގެއްލުމަށެވެ. (އެހެން ގޮތަކަށް ބުނާނަމަ ބޮޑަށް ކުށަށް ވެއްޓިގެން ގޮސް ގެއްލުމަށެވެ.)

(٢٨) اللّه تعالى އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ (مؤمن ންގެ) އަމުރުތަކާއި ހުކުމްތަކުގައި ލުއިކޮށް ދެއްވާށެވެ. ކަލޭމެންނަށް ކުރިމަތިވާ ދަތިތައް ފިލުވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި އިންސާނާ ހެދިވޮޑިގެންވީ ضعيف މީހަކު ގޮތުގައެވެ. (ނަފްސުގެ ބޭނުންތަކާއި ހިތްވަރާއި ދިމާއަށް ނިކަމެތިކަމާއި އެކުއެވެ.)

(٢٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ މުދާ ކަލޭމެންގެ ދެމެދު بَاطِل ގޮތުގައި ނުކާށެވެ! ބޭނުން ނުކުރާށެވެ! ވިޔަފާރީގެ ގޮތުގައި ދެފަރާތުގެ ރުހުމާއެކު ދެމެދު حال ގަނޑުވާ އެކަށީގެން ވީނަމަ މެނުވީ ބޭނުން ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަށް ނުމަރާށެވެ! އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުން ނުމަރާށެވެ! (مسلم ންނަކީ އެއްބައިމީހުންގެ ބައެއްކަމުގައި ވާތީ އެވެ.) ޙަޤީޤަތުގައި اللّه ވަނީ ކަލޭމެންނަށް ވެސް ރަޙުމްކުރައްވާ ގޮތުގައެވެ. وحى ކޮށްދެއްވީއެވެ. واللّه أعلم) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވާނީ ކަލޭމެން ނުމަރުމުގެ ކަމުގައި ކަލޭމެނަށް ރަޙްމަތްކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އަދި عداوة ތެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމުގެ މަގުން އެކަން ކޮށްފިމާ (އެބަހީ އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި نفس އެއް މަރައިފިމާ) ދަންނައެވެ! ފަހު ނިކަންނުރުތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު (ބޮޑުވަގުތަކާ) އަލިފާނަށް ވައްދަވާނީމެވެ. އަދި އެކަމަކީ اللّه އަށް ފަސޭހަކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ.

(٣١) ކަލޭމެންނަށް ނަހީކުރެވުނު ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި ކަލޭމެން ދުރުވެގެންފިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ އަނިހުރިން ކުދި ފާފަތައް ކަލޭމެން ފުއްސަވާނީމެވެ. އަދި މާތްވެގެންވާ ތަނަކަށް (ސުވަރުގެއަށް) ކަލޭމެން ވައްދަވާނީމެވެ.

* ދަންނައެވެ! اللّه ގެ ކޯފާއަކުން ނުވަތަ ގަދަފަގެންވާ عذاب ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ނިމިފައިވާ ކޮންމެ ކަމަކީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ. އޭގެ عدد އެއް ނޭނގެއެވެ. އަދި ކުދިފާފައިގެމަތީ ދެމިހުރުމަކީވެސް ބޮޑު ފާފައެކަން ބަރަހަމަކުރާކަމަށް علم ވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. واللّه أعلم

وَلَا تَتَمَنَّوْا۟ مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ ۖ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ ۚ وَسْـَٔلُوا۟ ٱللَّهَ مِن فَضْلِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَٰلِىَ مِمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ ۚ وَٱلَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَـَٔاتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَآ أَنفَقُوا۟ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ ۚ فَٱلصَّـٰلِحَـٰتُ قَـٰنِتَـٰتٌ حَـٰفِظَـٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ ۚ وَٱلَّـٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهْجُرُوهُنَّ فِى ٱلْمَضَاجِعِ وَٱضْرِبُوهُنَّ ۖ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تَتَمَنَّوْا = އަދި ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ! ތަމަންނާނުކުރާށެވެ.! مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِۦ = އެކަންކަމުން الله މާތްކުރެއްވި މަތިވެރިކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމުން. ◈ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = ކަލޭމެންނުގެ އެއްބައެއްގެމަތީގައި އަނެއްބައެއް. ◈ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ = ފިރިހެނުންނަށް ބައެއް ވެއެވެ. ނަސީބެއް ނުވަތަ حِصّة އެއްވެއެވެ. ◈ مِّمَّا اكْتَسَبُوا = އެމީހުންކުރި عمل ގެ (ثواب އާއި عُقُوبَة ގެ ބާވަތުން) އެމީހުން ހޯދައިގަތުމުގެ އެއްޗެއްގެ. ◈ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ = އަދި އަންހެނުންނަށް ބައެއްވެއެވެ. ނަސީބެއްވެއެވެ. حِصّة އެއްވެއެވެ. ◈ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ = އެކަނބަލުން ކުރި عمل ގެ (ثواب އާއި عُقُوبَة ގެ ބާވަތުން) އެމީހުންހޯދައިގަތުމުގެ އެއްޗެއްގެ. ◈ وَسْأَلُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ގައި އެދޭށެވެ! ◈ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ (އެ فضل ވަންތަކަމުން ދެއްވުމަށް)◈ إِنَّ اللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ◈ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ◈ وَلِكُلٍّ = އަދި ކޮންމެ މީހަކަށް (ކަލޭމެންނުގެ ކޮންމެ މީހަކަށް)◈ جَعَلْنَا مَوَالِيَ = ވާރުތަވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ◈ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ = މައިންބަފައިން ދޫކުރި ވާރުތަ މުދަލުގެތެރެއިން. ◈ وَالْأَقْرَبُونَ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. ◈ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހުވައިކޮށް عقد ކޮށްފައިވާމީހުން (ތަރިކަށް!)◈ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބައި ދޭށެވެ.! إِنَّ اللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވިއެވެ. (ވޮޑިގެންވެއެވެ.)◈ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ◈ الرِّجَالُ قَوَّامُونَ = ފިރިހެނުންނީ ◈ قائم ވެ ހިފެހެއްޓުންތެރިން. / ސިޔާސަތުހިންގުންތެރިން ބެލެހެއްޓުންތެރިން. عَلَى النِّسَاءِ = އަންހެނުންގެމައްޗަށް / އަންހެނުންގެ ކަންތައްތަކުގައި. بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ = الله މާތްކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެމައްޗަށް. ◈ وَبِمَا أَنفَقُوا = އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރާ ސަބަބުންނާއި. ◈ مِنْ أَمْوَالِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލުން. ◈ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ = ފަހެ صالح މާތް އަންހެނުންނަކީ ކިޔަމަންތެރިން. ◈ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ = غيب އަށް ރައްކާތެރިވެދޭ އަންހެނުންނެވެ. (ފިރިމީހާ ނެތްތަނުގައި މާލާއި نفس އަދި ފިރިމީހާގެ حقّ ތަކަށް ރައްކާތެރިވެދޭ އަންހެނުންނެވެ.)◈ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ = ރައްކާތެރިކުރެއްވި ކަމުން الله އެކަނބަލުންނަށް. ◈ وَالَّتِي تَخَافُونَ = އަދި އެކަނބަލުންނާމެދު ކަލޭމެން ބިރުގަންނަ އަންހެނުން. ◈ نُشُوزَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާމެދު. ◈ فَعِظُوهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދޭށެވެ! ◈ وَاهْجُرُوهُنَّ

= އަދިކަލޭމެން އެކަހެރިވެގެންނާއި ދުރުވެގަންނާށެވެ.! فِي ٱلْمَضَاجِعِ = ނިދާ ތަންމަތީގައި. (އެކަނބަލުންގެ ގާތު ނުނިދާށެވެ!) وَٱضْرِبُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގައި ތަޅާށެވެ.! فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ = ދެންފަހެ އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ނުއަރާށެވެ.! سَبِيلًا = އެއްވެސް މަގެއް. (އަނިޔާދިނުން އެފަދަ މަގެކެވެ.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيًّا كَبِيرًا (٣٤) = ނުހަނު މަތިވެރިވެގެންވާ ހައިބަތުބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އަދި ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ الله ދެއްވާވަޑައިގަތް فضل ވަންތަކަމަކަށް ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ! އެކަމަކު އެދުންވެރިނުވާށެވެ! ފިރިހެނުންނަށް އޮވިޔުން ހޯދައިގަތް އެއްޗަކުން ބައެއްވެއެވެ. (ثواب އާއި عذاب ގެގޮތުން އަންހެނުންގެ ބައި އޮވިޔުންނެވެ.) އަދި އަންހެނުންނަށްވެސް އޮވިޔުން ހޯދައިގަތް އެއްޗަކުން ބައެއްވެއެވެ. — (ثواب އާއި عذاب ގެގޮތުންނެވެ. އަދި މިދުނިޔޭގެ ބައި ކޮންމެވެސް އެއްވަރުވާނެކަމެއް ނޫނެވެ. — އެހެން ނަމަވެސް އެވެ.) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން ދެއްވައިދެއްވުން ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އެދޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އަދި ކަލޭމެންގެ މައިން ބަފައިންނާ ގާތްތިމާގެ މީހުން ދޫކުރި ތަރިކަ މުދަލަކަށް އެކަށީގެ މުދަލަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވާރުތަވެރިންތަކެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ. އަންހެނުންނާ ހުވައިކުރުމުގެ ބައި ދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ހުވައިތަކުން ޢަހުދުކޮށްފައިވާ މީހުންނަށްވެސް އެމީހުންނަށް އެއްބަސްވެވިފައިވާ ބައި ދޭށެވެ! އެއީ ވާރުތަވެރިން ނޫން މީހުންނަށްވެސް އެއްބަސްވެވުނު ބައި ދޫކުރާތަކެތި ތަރިކައިން ދިނުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވިއެވެ.

- ނޯޓް: މިކަމަކީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި އޮތް ކަމެކެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ކުރީޒަމާނުގައިވެސް އޮތް ގޮތެވެ. ދެން وَأُلُو الأَرْحَامِ بَعْضُهُم أولى بِبَعْضٍ...... މިއާޔަތުން އެކަން މަންސޫޚުވެގެން ދިޔައީއެވެ. މިއާޔަތް އޮތީ މިއާޔަތް ބާވާ ގޮތަށެވެ.

(٣٤) ފިރިހެނުންނަކީ އަންހެނުން ބެލެހެއްޓުމުގެ ވެރިކަމުގައި قائم ވެތިބޭ މީހުންނެވެ. (ބެލެހެއްޓުމަށް ދަމަހައްޓާ މީހުންނެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ الله ދެއްވާވަޑައިގަތް فضل ވަންތަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ (އެބައި އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ފިރިހެނުންނަށްދެއްވާވަޑައިގަތް މާތްކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ) އަދި އެފިރިހެނުން އެމީހުންގެ މުދަލުން (އެކަނބަލުންނަށް) އެމީހުން ހޭދަކުރާ މުދަލުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ صالح މާތް އަންހެނުންނަކީ ކިޔަމަންތެރި (އަދި ފިރިންގެ غَيْبُ ގައި އެމީހުންނާ حاضر ގައި) ތިމާގެ نفس އަދި ފިރިމީހާގެ މުދަލާއި އެހެނިހެން حقّ ތަކަށް) ރައްކާތެރިވެދޭ އަންހެނުންނެވެ. އެއީ އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިވުމަށް الله އަންގަވާ އަމާނާތްތެރިކުރުވާވަޑައިގަތް ކަންކަމުގައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނާއިމެދު އަދި އެކަނބަލުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާ އަންހެން ދަރިންނަށެވެ! ކަލޭމެން ފުރަތަމަ އެކަނބަލުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދޭށެވެ! (އެވާހަކަ ނުވިނަމަ) އެކަނބަލުންނާ ނިދާ ތަނުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! (އެއާއި ނުނިމުނެވެ!) (އަދި އެވާހަކަ ނުވިނަމަ) ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ގައި ތަޅާށެވެ! (زخم ނުވާގޮތަށެވެ.) ދެންފަހެ އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް (އެގޮތުން) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ދެން އެކަނބަލުންނަށް އަނިޔާދިނުމަށް އެހެންމަގެއް ކަލޭމެން ނުހޯދާށެވެ! (އެބައި ދެން އަނިޔާ ނުދޭށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ ނުހަނު މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُوا۟ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَـٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَـٰنُ لَهُۥ قَرِينًا فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِنْ خِفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ. ۞ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا = އެދެމީހުންގެ ދެމެދުގާ ދެބަސްވުމަކާމެދު (އެބަހީ ދެމަފިރިންގެ) ۞ فَٱبْعَثُوا۟ حَكَمًا = ފަހެ ކަލޭމެން حكم ކުރުންތެރިޔަކު ފޮނުވާށެވެ! ۞ مِّنْ أَهْلِهِۦ = އޭނާގެ (އެބަހީ ފިރިމީހާގެ) أهل ތެރިންކުރެ / މިލާގެފިރިންކުރެ. ۞ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ = އަދި އަނބިމީހާގެ أهل ތެރިންކުރެ حكم ކުރުންތެރިޔަކު. ۞ إِن يُرِيدَآ إِصْلَـٰحًا = އެދެމީހުން إصلاح ކުރަން އެދޭނަމަ (އެބަހީ ދެ حَكَمُ ން إصلاح ކުރަން އެދޭނަމަ. ۞ يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ = އެދެމީހުންގެ ދެމެދު الله توفيق ދެއްވައިދެއްވާނެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް ބޮޑުބަވެ ކިޔަމަންވާށެވެ!) ۞ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން އެއްޗަކާވެސް އެކަލާނގެއާއި شريك ނުކުރާށެވެ! ۞ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވާށެވެ! (ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!) ۞ وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް. ۞ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ = އަދި يتيم ންނަށް مسكين ންނަށްވެސް (ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!) ۞ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްކަމުގެ ވެރި އަވަށްޓެރިންނަށް. (ނަސަބުގެ ގާތްކަމުން ގާތް) ۞ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ = އަދި ދުރުގެ އަވަށްޓެރިންނަށް / ނުވަތަ ބީރައްޓެހިންނަށް. ۞ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ = އަދި ކައިރީގެ އެކުވެރިޔާއަށް. ۞ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށް. ۞ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަނާތްތަކުގެ މިލްކުވި މީހުންނަށް (އެބަހީ އަޅުންނަށް) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިނުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَن كَانَ مُخْتَالًا = ބޮޑާކަމުގައި ވެއްޖެމީހަކަށް. ۞ فَخُورًا ﴿٣٦﴾ = އަދި އުފުރާ فَخْرُ ވެރިވާ. ۞ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އެމީހުން އެ بَخِيْلُ ވާމީހުން. ۞ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = އަދި އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް أمر ކުރޭ. ۞ بِٱلْبُخْلِ = بَخِيْلُ ވުމަށް. ۞ وَيَكْتُمُونَ = އަދި އެމީހުން ވަންހަނާކުރޭ. ۞ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތި. ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން. ۞ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَـٰفِرِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ = ނިކަމެތިކުރާ عذاب އެއް. ۞ وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = އަދި ހޭދަކުރާމީހުން. ۞ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާތައް. ۞ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކަން. ۞ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް އީމާންނުވޭ. ۞ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ = އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށްވެސް

(އީމާންތުވާ)۞ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާވެއްޖެއްޔާ.۞ لَهُۥ قَرِينًا = އޭނާގެ އެކުވެރިޔާކަމުގައި.۞ فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾ = ފަހެ އެކުވެރިއެއްގެ ގޮތުން އެއީ ނުބައިވެގެންވާއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) އަނބިފިރިންގެ ދެމެދު އުޅޭހި: ދެމަފިރިންގެދެމެދު އަރައިރުމާ ދޭތެރެއިން ކަނޑައެޅުން ބިރުވެއްޖެއްޔާ ފިރިހެނުންގެ أهل ވެރިޔަކު حكم ކުރާމީހަކާއި އަންހެނުންގެ أهل ވެރިޔަކު حكم ކުރާމީހަކާއި ދެމީހުން ފޮނުވާށެވެ!(އެދެމީހުން ގޮތެއްނިންމާނީއެވެ!) އެދެމީހުން (އެބަ حَاكِم ން) ދެމަފިރިން ދެމެދު إصلاح ކުރަން އެދޭނަމަ اللّٰه تعالى އެދެމީހުންނަށް އެކަމުގެ توفيق ދެއްވައިދެއްވާނެއެވެ. (ދެމީހުންނަކީ عدل ވެރި ދެމީހުންކަމުގައި ވާންވާނެއެވެ. އަދި އެދެމީހުން އެއްބަސްވާ ގޮތެއްގައިމުން حكم ކުރާނެއެވެ. ދެމީހުންނަށް نصيحة ދޭން ފެންނަނީ އެގޮތް ނުވަތަ ދެމީހުން ދުރުކުރަން ފެންނަނީ އެގޮތެވެ އެދެމީހުންނަށް ނިންމޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ خبر ތެރި މާތްކަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٦) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލާނގެ اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް ބާރުތަކަށް ކިއްވާށެވެ!) އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ! ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ! އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވާށެވެ! ހެޔޮކަން ހިތާށެވެ! އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި - يتيم ކުދިންނާއި مسكين ންނާއި ގާތްތިމާގެ އަވަށްޓެރިންނާއި އަދި ގާތްތިމާގެ ނޫން އަވަށްޓެރިންނާއި ދުރުދުރުގެ ރަހުމަތްތެރިންނާއި (ނުވަތަ ބީރައްޓެހިންނާއި) އަދި ދަތުރުގެ އެކުވެރިންނާއި ދަތުރުވެރިންނާއި އަދި އަޅުންނާއި މިއެންމެންނަށްވެސް ކަލާނގެ إحسان ތެރިވެ ހެޔޮކަން ހިތާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުމުރަށް ބޮޑާވެ فخر ވެރިވާ މީހަކަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٧) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ ބޮޑާވެ فَخْرُ ވެރިވާމީހުންނަކީ) بَخِيلُ ވާ މީހުންނެވެ. ދަހިވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި بَخِيلُ ވުމަށް މީސްތަކުންނަށް أمر ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތި ވަންހަނާ ކުރާ މީހުންނެވެ. (އެއީ يهودى ންނަކީ ބޮޑާވެރިންނެވެ. އެމީހުން بَخِيلُ ވެގެން ކަލާމު ނަގައިވެސް تورات ގައިވާ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި خبر ތައް މީސްތަކުންނަށް ނާންގައި ވަންހަނާ ކުރެއެވެ.) އަދި ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް ހިމޭންކަން ގެއްލުވާނޭ عذاب އެއް ތައްޔާރު ކުރައްވައެވެ.

(٣٨) އަދި ތިމާގެ މުދާތައް މީސްތަކުންނަށް ދައްކާލުމަށް ހޭދަކުރާ މީހުން، އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް އީމާންވާ ނަމަވެސް ރޫޅާ ގޮތެއް ދޭ ހެއްދެވުން قبول ނުކުރާ އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށްވެސް އީމާންނުވާ މީހުން (ތަންނަޑުވެ!) އެމީހުންނަކީ شيطان އާގެ އެކުވެރިންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާކަމުގައި شيطان އާ ވެއްޖެއްޔާ (ތަންނަޑުވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކުވެރިއެއްގެ ގޮތުން އެއީ ނުބައިވެގެންވާއެވެ.

وَمَاذَا عَلَيۡهِمۡ لَوۡ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمۡ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ يُضَٰعِفۡهَا وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ أَجۡرًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾ فَكَيۡفَ إِذَا جِئۡنَا مِن كُلِّ أُمَّةِۭ بِشَهِيدٖ وَجِئۡنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدٗا ﴿٤١﴾ يَوۡمَئِذٖ يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَعَصَوُاْ ٱلرَّسُولَ لَوۡ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضُ وَلَا يَكۡتُمُونَ ٱللَّهَ حَدِيثٗا ﴿٤٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَاذَا عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮތީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟. (ކޮންގެއްލުމެއްހެއްޔެވެ؟)۞ لَوۡ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް އީމާންވީނަމަ. ۞ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ۞ وَأَنفَقُواْ = އަދި އެމީހުން ޚަރަދުކޮށް. ۞ مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمۡ = އަދި الله އެމީހުންނާއިގެން ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ۞ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ = مِثۡقَال އެއްޗެ ބަރުދަނުގެވަރަށް. (އެވަރުގެ عمل ގެ جزاء ލިބުމަށް)۞ وَإِن تَكُ حَسَنَةً = އަދި އެ (عمل) އެއީ ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިވާނަމަ. ۞ يُضَٰعِفۡهَا = އެކަލާނގެ އެއަށް (ދަރުމަ) އިތުރުކުރައްވައެވެ. ۞ وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ. ۞ أَجۡرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ. ۞ فَكَيۡفَ إِذَا جِئۡنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވައިފިއްޔާ ދެންވާނީ ކޮންފަދަ ހާލަތެއްހެއްޔެވެ؟۞ مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ = ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް ހެކިވެރިޔަކު.۞ وَجِئۡنَا بِكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވައި. ۞ عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ = މިއެންމެންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި. ۞ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން. ۞ يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވީމީހުން އެދިގަންނާނެއެވެ. ۞ وَعَصَوُاْ ٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އަށް އެމީހުން އުރެދި. ۞ لَوۡ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضُ = އެމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ހަމަހަމަކުރެވުނު ނަމައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންވެސް بَهَائِم ތަކެއްފަދައިން ބިމުގެ ފަސްގަނޑަށް ވުމަށް.)۞ وَلَا يَكۡتُمُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ވާހަކައެއް ފޮރުވައެއް ނުލެވޭނެއެވެ. ۞ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ = އެއްވެސް ވާހަކައެއް. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = ހޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭމެން ނަމާދާ ކައިރިނުވާށެވެ!۞ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ = ކަލޭމެން މަސްތުވެގެންވާ حال ގައި. ۞ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ = ކަލޭމެން ބުނާއެއްޗެއް –(ކިޔާއެއްޗެއް) ކަލޭމެން ދަންނަނދެން އެނގިއްޖައުމަށްދާންދެން. ۞ وَلَا جُنُبًا = އަދި ޖުނުބުވެގެންވާ حال ގައެއް. ۞ إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ = މަގުމަތިންދަތުރުކުރާ މީހުން. (ދަތުރުވެރިން ފިޔަވައި.)۞ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْ = ކަލޭމެން ހިނައިގަތުމާ ހަމައަށް. ۞ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ = އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވާނަމަ. ۞ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރެއްގެމަތީގައިވާނަމަ. ۞ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم = އަދި ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު އަތުވެއްޖެއްޔާ. ۞ مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ = ކުޑަކަމު ނުވަތަ ބޮޑުކަމުދާ ތަނުން ނިމިގެން ۞ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންނަށް ބީހިއްޖެ. (މިއީ ވަރަށް إختلاف ހުރި މައްސަލައެކެވެ -

راجح ގޮތަކީ އެކަމަކުންނާއި جِمَاع ވުމެވެ.)۞ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً = ދެން ތިޔަ ކަލޭމެންނަށް ފެން ނުފެނުނު. / ފެނުން إستعمال ކުރުމަށް ދަތިވެއްޖެނަމަ.۞ فَتَيَمَّمُوا = ދެން ކަލޭމެން تَيَمَّمُ ކުރާށެވެ!۞ صَعِيدًا طَيِّبًا = ރަނގަޅު ވެލިން.۞ فَٱمْسَحُوا = ފޮހެ ކަލޭމެން ފުހާށެވެ! بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކުގައްޔާއި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވާދެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَفُوًّا غَفُورًا (٤٣) = عَفُوء ކުރައްވާން ބޮޑު ފާފަ ފުއްސަވާން ގިނަކަމުގެ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٩) އެމީހުން الله އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ އަދި الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި رِزْقُ ން އެމީހުން الله ގެމަގުގައި ޚަރަދުކުރިނަމަވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮންނާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންނަށް ވާނީ ކޮން ގެއްލުމެއްހެއްޔެވެ؟) އަދި الله އީ އެމީހުންގެ އެންމެހައި ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން مِثْقَال އެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުވެސް الله އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެ (عمل އަކީ) ހެޔޮ عمل އެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަލާނގެ އޭގެ ދަރުމަ އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއާއި އެތާނގެ نعمة ތަކެވެ.)

(٤١) އަދި ކޮންފަދަ أمّة އަކުން ޝަހީދަކު ގެނެސްދެއްވައި އަދި އެއުރެންގެ މައްޗަށް ޝާހިދަކު ކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވިއިރު ދެން ކަންތައްވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟

(٤٢) އެދުވަހުން ކާފިރުވި މީހުންނާއި رسول އާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވި މީހުން ބިމާއެކު އެއްވަރު ކުރެވުނުނަމަ ހިތްއަރާނެއެވެ. އެކަމަކު ފޮރުވިދާނެކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި الله އަށް އެމީހުން އެއްވެސް ވާހަކައެއް ފޮރުވައެއް ނުލެވޭނެއެވެ.

(٤٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން މަސްތުވެގެންވާ حال ކަލޭމެން ނަމާދަށް ގާތްނުވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކިޔާއެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެ ދުށްދާނދެން. (އެބަހީ ހޭވަރިވާންދެން.) އަދި جُنُبُ ވެރިވެގެންވާ حال ވެސް (ނަމާދުކުރާތަނަށް ގާތްނުވާށެވެ. އެބަހީ މިސްކިތަށް) ގާތްނުވާށެވެ. މިސްކިތުން ފަހަނައަޅާ ދާމީހަކު ނޫންނަމައެވެ. ހިނައިގަތުމަށްފަހު ނޫނީ ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވާނަމަ ނުވަތަ ދަތުރުވެރިންކަމުގައި ވާނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މީހަކު ފާޚާނާއަކުން އައިސްފިނަމަ – ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ (އެއީ އެކުވެރިވުމެވެ. ނުވަތަ جماع ވުމެވެ.) ދެން ކަލޭމެން (طاهر ވުމަށްޓަކައި) ފެން ނުފެނިއްޖެނަމަ (ނުވަތަ ފެން إستعمال ކުރުމަށް ދަތިވެއްޖެނަމަ) ދެން طاهر ވެލިން ކަލޭމެން تَيَمّم ކުރާށެވެ! ފޮހެ ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކުގައްޔާއި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައި (އެވެލިން) ފުހާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عفوء ކުރައްވާން ބޮޑު އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއަކަށް ވާދެވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَٱسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَٰعِنَا لَيًّۢا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِى ٱلدِّينِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَٱسْمَعْ وَٱنظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ ءَامِنُوا۟ بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَٰبَ ٱلسَّبْتِ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾

ލުޣަތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا = ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެވުނު މީހުންނަށް – (އެއީ يهودى ންނެވެ.)۞ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުން. ۞ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ = އެމީހުން މަގުފުރެދުން ގަންނަނީއެވެ. ۞ وَيُرِيدُونَ = އަދި އެމީހުން އެދެނީއެވެ. أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ = ކަލޭމެން މަގުފުރެދިގެންވުން. ۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ = އަދި الله تعالى ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިން ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيًّا = އަދި ސަހަރާވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ = އަދި نصر ދެއްވާ ފަރާތެއްކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވި މީހުންގެތެރެއިން ވެއެވެ. ۞ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = كلمة ބަދަލުކުރަމުން / ބޮލެއިލުމުގެ ބަސްތަކުގެ ބަދަލުކުރަމުން. ۞ عَن مَّوَاضِعِهِۦ = އެބަސްތަކުގެ ހަރުމަކާނުން ނުވަތަ އެބަސްތަކުގެ މާނައިން. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ۞ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا = އަހަރެމެން އަޑުއިވުނެވެ. އަދި އަހަރެމެން އަމުރަށް ޢަސީވީމެވެ. ۞ وَٱسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ = އަދި ކަލޭގޮތް އަޑުއަހާށެވެ. ކަލޭގޮތަށް ނުއިވޭހިއްޔާއެވެ! وَرَٰعِنَا = އަދި އަހަރެމެންނަށް ބަލާށެވެ. (މިއީ އެމީހުން މާނައެއްވާ كلمة އެކެވެ. يهودى ން ބޭނުންކުރީ ދީނާއި ކުށްތަށް ކުޅެލުމަށް ބޭނުމެވެ.)۞ لَيًّۢا بِأَلْسِنَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ދުލުން ބަދަލުކޮށް. ۞ وَطَعْنًا فِى ٱلدِّينِ = އަދި އެމީހުން دين އަށް عَيْبُ ކިޔަމުން. ۞ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިނަމަ. ۞ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަހަރެމެން އަޑުއިވުނީއެވެ. އަހަރެމެން ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ. (މިކަމުގައިން)۞ وَٱسْمَعْ = އަދި އަޑުއަހާށެވެ! وَٱنظُرْنَا = އަދި އަހަރެމެންނަށް إنتظار ކޮށްދެއްވާށެވެ. ۞ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަމީ ހެޔޮކަމެއްވީހެވެ. ۞ وَأَقْوَمَ = އަދި ސީދާކަން ބޮޑުވީހެވެ. ۞ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން. ۞ فَلَا يُؤْمِنُونَ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންނުވާނެތެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ = މަދުމީހުން ފިޔަވައި. މަދުވެގެންކަމުގައިމެނުވީ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = އޭ ފޮތް ދެވުނު މީހުންނޭވެ!۞ ءَامِنُوا۟ بِمَا نَزَّلْنَا = މިވަނީ އަހަރެމެން ބާވައިލެއްވި އެއްޗަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. ۞ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم = ކަލޭމެންނާ އެކުގައިވާ އެއްޗަކަށް ތަސްދީގުކުރާ حال. ۞ مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا =

މޫނުތަކާއި އެކަށް ޒާހިރުވުމުގެ ކުރިން / އެކަން އަނދިރިކުރައްވާ ނިތުކުރައްވުމުގެ ކުރިން. ❁ فَنَرُدَّهَا = ދެން އެމޫނުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބުރާ / ބަދަލުކުރައްވައި. ❁ عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ = އެމޫނުތަކުގެ ފުރަގަހަށް. ❁ أَوْ نَلْعَنَهُمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ لعنة ލައްވައި. ❁ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَٰبَ ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހުގެ އަހުލުވެރިންނަށް لعنة ލެއްވިފަދައިން. ❁ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ أمر ހުރީއެވެ. ❁ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ = ފުރިހަމަވާ ކަމެއްކަމުގައި / تَنْفِيْذُ ކުރެވޭނެކަމެއްކަމުގައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ތިބާގެ ކުރިންވެސް ފޮތުން ދެވިފައިވާ ބަޔަކު (އެބަހީ يهودى ންނަށް) ކަލޭގެފާނު ނުދެކެއްވީތޯއެވެ؟ އެމީހުން މަގުފުރެދުން ގަނެއްނެތީއެވެ. (އެއީ އެމީހުން حقّ ނޫ حقّ އަށް ބަދަލުކުރަނީއެވެ. އެމީހުންގެ ފޮތުގައި އެބައިމީހުން ދެކެވިފައިވާ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ސިފަފުޅުތައް ވަންހަނާކޮށް، އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއީ حقّ ނަބިއްޔާކަން އެނގިހުރެމެ އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރަނީއެވެ. އެމީހުން މަގުފުރެދުން ގަންނަކަމުގައި އެ وحى ކުރައްވާނީ އެހެންވެގެންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) މަގުފުރެއްދުމަށެވެ.

(٤٥) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެން مؤمن ންގެ عداوة ތެރިންގެ عداوة ތެރިކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަން މާގަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ސަހަރެވެރިއަކުކަމުގައި اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި نصر ދެއްވާ نصر ވެރިއަކުކަމުގައި اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٦) އަދި ޔަހޫދީން يهودى ންގެތެރޭގައި (ބަސްއިތުރުކޮށް) كلمة ތަކަށް އެ كلمة ގެ މާނަ (ބަދަލުކުރާ) ބަދަލުކޮށް ދިނުމެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (رسول اللّٰه އާއި مُخاطب ކޮށް އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާވާނދެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ނުއިވޭނެއެވެ! اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ނުއިވޭނެއެވެ! އަދި "ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ބަލާލާށެވެ" މިބަސް އަރަ عرب ބަހުން އެމީހުން ބޭނުންކުރަނީ ހުތުރުބަހެއްގެ މާނައިގައެވެ. އެއީ رَاعِنَا އޭ އެއް كلمة އެވެ. މި كلمة މިހާރު اللّٰه ބަދަލުކުރައްވައި އޭގެ ބަދަލުގައި أُنْظُرْنَا މި كلمة ވަނީ ބާވައިލައްވާފައެވެ.

ފަހެ އެމީހުން އެބަހުގެ كلمة ކިޔަނީ ދުލުގެ ބޮޑުކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި دين އަށް عَيْبُ ކިޔުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެމީހުން (އޭގެބަދަލުގައި) އަހުރެމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރި ވީއެވެ. އަދި އަޑުއަހާވާނދެވެ! އަދި އަހުރެމެންނަށް إنتظار ކުރައްވާށެވެ. މިބަސް ބުނިނަމަ އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވެގެން ސީދާކަން މާބޮޑުވީހެވެ. އަދި އެހެންއެކަމަކު އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން اللّٰه އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ދާދި މަދުންމެނުވީ އީމާން ނުވެއެވެ.

(٤٧) އޭފޮތް ދެވުނު މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއެކުވާ ތިބާ ތެދުކުރާ حال ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. އެއީ މޫނުތަކާއި މުޅިން އަނދިރިކުރައްވާ އެމޫނުތައް ފުރަގަހަށް އެނބުރި ފޭބުމުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވާ ކުރިންނެވެ. ނުވަތަ ހޮނިހިރުދުވަހުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ لعنة ލެއްވިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ لعنة ލެއްވުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. (އެބަހީ މިޔިރިކި قرآن އަށް ކަލޭމެން އީމާން ނުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ހުރިތަން ނޫނީ އަނބުރާ ބަދަލުކުރައްވައިފާނެވެ. ނުވަތަ ހޮނިހިރުދުވަހުގެ ކަލޭގެފާނު ކުރި މީހުންނަށް لعنة ލެއްވިފަދައިން لعنة ލައްވާފާނެވެ.) އަދި اللّٰه ގެ أمر ހުރޭ އެއީ تَنْفِيْذُ ވާނޭ އެއްކަމެކެވެ.

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمۚ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَآءُ وَلَا يُظۡلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ ٱنظُرۡ كَيۡفَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَۖ وَكَفَىٰ بِهِۦٓ إِثۡمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبًا مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡجِبۡتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ هَٰٓؤُلَآءِ أَهۡدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُۖ وَمَن يَلۡعَنِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمۡ لَهُمۡ نَصِيبٌ مِّنَ ٱلۡمُلۡكِ فَإِذًا لَّا يُؤۡتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمۡ يَحۡسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۖ فَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ ءَالَ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَءَاتَيۡنَٰهُم مُّلۡكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾

މުފުރަދާ

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ނުފުއްސަވާނެއެވެ. ۞ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރިކުރުމުގެ ފާފަ / شريك ކުރިކުރުން. ۞ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެނޫން ފާފަ އެކަލާނގެ ފުއްސަވާނެއެވެ. ۞ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގަންނަވާ މީހަކަށް. ۞ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ = އަދި الله އަށް شريك ކޮށްފިމީހާ. ۞ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ދޮގުހަދައިފިއެވެ. / އޭނާ އުފައްދައިފިއެވެ. ۞ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް. ۞ أَلَمۡ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުތޯއެވެ. / ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުތޯއެވެ. ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތާހިރު طاهر ކުރާމީހުންނަށް. ۞ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّي = އަދި ޔާއެއްނޫނެވެ؟ الله طاهر ކުރައްވައެވެ. / ބަރަކާތްކުރައްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގަންނަވާ ބަޔަކު. وَلَا يُظۡلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ = އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުންވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއްނުވާނެއެވެ. فَتِيْلَة އަކީ: ކަދުރު އަށަގައިވާ ތެރޭގެ ފުށުގަނޑުގެ އޮމާންދިގުގަޑިވާ ހިމަ ކުރަކަވެލެވެ. ٱنظُرۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ۞ كَيۡفَ يَفۡتَرُونَ = އެމީހުން އުފައްދައިގަންނަނީ ކިހާ ގޮތަކަށްކަން. ۞ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ = الله ގެމައްޗަށް ދޮގު. ۞ وَكَفَىٰ بِهِۦ = އަދި އެކަންތައް ފުދެއެވެ. ۞ إِثۡمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފާފައަކަށްވުމަށް. ۞ أَلَمۡ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުތޯ / ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުތޯއެވެ. ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبًا = ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެވުނު މީހުންނަށް. ۞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތުން. يُؤۡمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވެއެވެ. ۞ بِٱلۡجِبۡتِ وَٱلطَّٰغُوتِ = (އެއީ ބުދުތަކާއި ދެބުދަކާ) ނުވަތަ سِحْر އާއި شيطان އާއެވެ. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުންނާ ދިމާއަށް. هَٰٓؤُلَآءِ أَهۡدَىٰ = މިމީހުން ތެދުމަގުގައިވުން މާބޮޑެވެ. ۞ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވި މުސްލިމުންނަށްވުރެ. سَبِيلًا ﴿٥١﴾ = މަގުގެ ގޮތުން. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ. ۞ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް لعنة ކުރައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَمَن يَلۡعَنِ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހަކަށް لعنة ކުރައްވައިފި މީހާ. ۞ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ = އޭނާއަށް އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ۞ أَمۡ لَهُمۡ نَصِيبٌ مِّنَ ٱلۡمُلۡكِ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވެއްޖެ مُلْك ގެ ބައެއްތޯ (ދުނިޔޭގެ ވެރިކަމުގެ) އެއްވެސް މިންވަރެއް ލިބިގެންވެއްޖެތޯއެވެ؟ ۞ فَإِذًا = އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ މިންވަރެއް ލިބިއްޖެނަމަ) ۞ لَّا يُؤۡتُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް ނުދިނީސް. ۞ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ = نَقِير އެއްގެ މިންވަރުވެސް. (نَقِير އަކީ، ކަދުރު އަށަގައިވާ ތެރޭގެ ބުރިކަށި ކުދިކުދި ވަޅުވެސް). ۞ أَمۡ يَحۡسُدُونَ ٱلنَّاسَ = ނުވަތަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް حسد ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ (އާދަމުގައި މީސްތަކުން ކަމުގައިވާ މުޙައްމަދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް. ۞ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި ފަޟްލުގެ ބަރަކާތަށް. (އެކަލޭގެފާނަށް

ދެއްވި نَبِي ކަމުގެމަތިކަމަށް)☼ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެތެރެއިން.☼ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.☼ ءَالَ إِبْرَاهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ءَالُ ނަސްލަށް. (އެކަލޭގެފާނާ تَبَعَ ވި މީހުންނަށް)☼ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި އަދި حكمة (އެފޮތަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި صحف ފަދަ ބަސްފުޅުތަކެވެ. حكمة އަކީ ފޮނުއްވުން ދެން އެހެން وحي އެވެ.☼ وَءَاتَيْنَـٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.☼ مُّلْكًا عَظِيمًا (٥٤) = ބޮޑުވެގެންވާ ވެރިކަން / ރަސްކަން.☼

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރި މީހަކު (قيامة ދުވަހުން) އެކަލާނގެ ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ފާފަ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އަޔަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އަށް شريك ކުރިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން އެއްފަހަރުއިގެތި ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމެވެ.

(٤٩) ތިމާމެންގެ نفس ތަޒް ތިމާމެން އަމިއްލައަށް طاهر ކޮށް ބުނުން ބަލައިލާކުރިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ؟ (އެއީ يهودى ންނެވެ. އެމީހުން އެބުނީ އަހުރެމެންނީ الله ގެ ދަރިންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ލޯބިވާބޭކަލުންނާ މީހުންނެވެ.) އެއްގޮތެއްކަމުގައިވެސް އެހެންނުބުނާށެވެ. އަދި ޕާކުކުރައްވަނީ؟ (طاهر ކޮށް ބުނުން ބަލައި ކުރައްވަނީ الله އެވެ.) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް طاهر ކުރައްވައެވެ. އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. (فَتِيْلَة އަކީ ކަދުރު ނޭވައިގިމާ އޮންނަ ހުދުން ދިގު ހަނިވައިލާ ވާރުވަރެވެ.)

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން الله އަށް ދޮގުހަދައި ކޮންގޮތަކަށް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! އަދި އެކަން އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައި ފުދެއެވެ.

(٥١) ފޮތުން މިންވަރެއް ދެވިފައިވާ މީހުންނަށް (يهودى ންނަށް) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހައިރާން ކުރުވަނިވި ބައްލަވާށެވެ!) އެމީހުން އެ އީމާންވަނީ جِبْت އާއި طَاغُوت އަށެވެ. (جِبْت އަކީ سِحْر އެވެ. طَاغُوت އަކީ شيطان އާއެވެ. / ނުވަތަ އެއީ އެދިކޮޅުހަދައިވާ ދެމީހެކެވެ. ނުވަތަ މި ދެ كلمة އިން މުރާދުކުރެވެނީ يهودى ންގެ حُيَيُّ بنُ أخْطَب އާއި كَعْبُ بن أَشْرف އެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށްވެސް ކިޔައިދެވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب) އަދި ކާފަރުވެވުމުން އެމީހުން ބުނަނީ އިމާންވި މީހުންނަށްވުރެން މިކާފަރުން މަގުގެ ތެދުމަގަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ.

(٥٢) އެމީހުން އެއީ (އެބައި جِبْت އާއި طَاغُوت އަށް އީމާންވާމީހުން އެއީ) الله އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވި ބައެކެވެ. އަދި الله އެބައެއްގެ މައްޗަށް لعنة ކުރެއްވި މީހަކަށް نصر ދޭނެ އެހީތެރިއެއް ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޭނެއެވެ.

(٥٣) އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވެރިކަމުގެ ބައިވެރިކަމެއް ހުރިތޯއެވެ؟ ދެން އެގޮތަށް ވާނަމަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް (ނުވަތަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް) نقير އެއްގެ މިންވަރެއްވެސް ނުދިނީހެވެ. (نقير އަކީ ކަދުރު ނޭވައިގިމާ އޮންނަ އަޑީގައިވާ ކުދި ބިއްލެއް ފަދަ ހިމުން ހަމަތަކެކެވެ. ވިދާޅެވެ.)

(٥٤) ނުވަތަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް حسد ވެރިވަނީހެއްޔެވެ. (މިއާދޭގައި މީސްތަކުންނާ މެދުވެރިކޮށްދެއްވި ނަމަކީ ހަމަހަމަކޮށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި نبي ކަމެވެ. މިހާ: އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމަށް حسد ވެރިވަނީހެއްޔެވެ.) ފަހަ ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ آل ނަސްލަށް – އެބައި އެކަލޭގެފާނަށް އިމާންވެ تبع ވެވުނު މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތާއި حكمة ދެއްވީމެވެ. (މިބައިމީހުން އެމީހުންނަށް حسد ވެރިނުވޭ ހިއްވާބަލައެވެ؟ محمّد ގެ ފަރާތް نبي ކަމުދެއްވުމާ حسد ވެރިވާނީ ކީއްވެގޮތެވެ؟) އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ ވެރިކަމާއި ވެރިކަމެއް ދެއްވީމެވެ. (سليمان عليه السّلام އަށްދެއްވި ފަދަ ވެރިކަމެވެ.) والله أعلم .

فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَـٰهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا۟ ٱلْأَمَـٰنَـٰتِ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحْكُمُوا۟ بِٱلْعَدْلِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

ލުޣަތު

فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. (يهودى ންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)۞ مَّنْ ءَامَنَ بِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވި މީހުން (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންވީމީހުން)۞ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. مَّن صَدَّ عَنْهُ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެގެންވީމީހުން. (އީމާންނުވީމީހުން) ۞ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ = އަދި ނަރަކަ (ދުވާވެރިންނަށް) އަލިފާނަށް ފުދެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން. ۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަލިފާނަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. ۞ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم = އެމީހުންގެ ހަންތައް ފިހުނު ކޮންމެ ފަހަރަކު. ۞ بَدَّلْنَـٰهُمْ جُلُودًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމަ ބަދަލުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ غَيْرَهَا = އެނޫން ހަންތަކެއް. ۞ لِيَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ = އެއީ އެމީހުންނަށް عَذَاب ގެ ރަހަ ލިބުމަށްޓަކައެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވާހުށިއެވެ. (الله ވޭ ގެންވާއެވެ.)۞ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އޭގެ ގަސްގަހުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާއޮންނަ. ۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އޭގައި އަބަދަށްޓަކައި ދެމިހުންނާ. حال . ۞ لَّهُمْ فِيهَآ = އެމީހުންނަށް އޭގައި ވެއެވެ. ۞ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ = طاهر އަނބިންތަކެއް. ۞ وَنُدْخِلُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. ۞ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ = ބޮޑު ހިޔާވަހި ގަދަ ތަނަކަށް / ދުވަހު ހިޔާވަހި ގަދަ ތަނަކަށް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ. ۞ أَن تُؤَدُّوا۟ ٱلْأَمَـٰنَـٰتِ = އަމާނާތްތައް ކަލޭމެން އަދާކުރުމަށް. ۞ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا = އޭގެ أهل ވެރިންނަށް. ۞ وَإِذَا حَكَمْتُم = އަދި ކަލޭމެން حُكم ކުރާނަމަ. ۞ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި. ۞ أَن تَحْكُمُوا۟ بِٱلْعَدْلِ = عدل ވެރިކަމާއި ކަލޭމެން

حكم ކުރުމަށް. (أمر ކުރައްވައެވެ.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا = الله ދެއްވި نعمة އެއެވެ.۞ يَعِظُكُم بِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އެކަންކަމުން ކަލޭމެންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ سَمِيعًا بَصِيرًا (٥٨) = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ދެން އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބައި: يهودى ންގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވި މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާ އެނބުރިގެންގޮސް ދުރުވީމީހުން ވެއެވެ. އަދި ނަރަކަ އެއީ (ދޮގުވެރިންނަށް) އަލިފާނަކީ ފުދޭވަރު ތަނެކެވެ.

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވި މީސްތަކުން (ތިޔަބައިމީހުން!) ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ނަރަކައަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހަމުގެ ހަންގަނޑު ފިހިގެން ގޮސްހާލާ ނިމިގެން ދިޔަ ހިސާބުގައި އެމީހުންނަށް އެހެން އައު ހަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެއީ عذاب ގެ ރަހަ އެމީހުން ލިބިގަތުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން! އިންސާނާގެ ހަމަކީ އަސަރުކޮށް إحساس ކުރުމުގެ އެންމެބޮޑު ތަނެވެ. އެހެންވީ ނަރަކައިގެ ހަންގަނޑަށް ފިހިއަނދާ ފިލަވުމަށްޓަކައި عذاب ގެ ކާޑުންތަކެވެ. الله އަޅުގަނޑު އެންމެން ސަލާމަތްކުރައްވާށިއެވެ. آمين)

(٥٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ތިޔަބައިމީހުން!) ނިކަންހުރެ އެމަންމާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގާ އޮންނަ ބަގީޗާތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެމީހުން އެތާ ދާއިމީގޮތުގައި ތިބޭމީހުންނެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެމީހުންނަށް طاهر ވެގެންވާ އަނބިންތައް ވެއެވެ. އަދި ބޮޑުހިޔާގަނޑެއްކަށް ނުވަތަ ދާއިމީ ހިޔާގަނޑަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ.

(٥٨) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އަމާނާތްތައް އޭގެ أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރުމަށް الله تعالى ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރައްވައެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެމެދުގައި ކަލޭމެން حكم ކުރާނަމަ عدل ވެރިކޮށް حكم ކުރުމަށްވެސް އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވައެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުން ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ وعظ އާއި نصيحة ދެއްވުމީ އެކަލާނގެ ދެއްވާ ބޮޑު نعمة އެކެވެ. (އެކަމުގައި ހުރި ރަގަޅުކަމާއެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَأُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّـٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَـٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَـٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾

ލަފުޒީމާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ.! أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! وَأُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށާއި.۞ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން އަރައިރުންވެ ދެބަސްވެއްޖެ.۞ فِى شَىْءٍ = ކަމެއްގައި. (ދީނުގެ ކަމެއްގައި)۞ فَرُدُّوهُ = ފަހެ އެކަމެއް ކަލޭމެން ރައްދުކުރާށެވެ.! إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ = الله އަށާއި އަދި رسول އާއަށް.۞ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވާކަމުގައިވަންޏާ.۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.۞ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެކަމީ ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ.۞ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ = އަދި رُجُوع ވުމުގެގޮތުން އެންމެ ރަނގަޅުގޮތެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާވޭތޯއެވެ؟ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާހޯއެވެ.؟ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ = ހީކުރާ މީހުންނަށް / ދަޢުވާކުރާމީހުންނަށް.۞ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އީމާންވެއްޖެކަމަށް.۞ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.۞ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި.۞ يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެއެވެ.۞ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ = އެމީހުން حكم ހޯދައިގަތުމަށް /- ނިޔާ ހޯދުމަށް.۞ إِلَى ٱلطَّـٰغُوتِ = طَاغُوْتُ ގެ ގާތުގައި.۞ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވެއެވެ.۞ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ = އެ طَاغُوْتُ އަށް ކާފިރުވުމަށް / ދެކޮޅުހެދުމަށް.۞ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = އަދި شيطان އާ އެދެއެވެ۞ أَن يُضِلَّهُمْ = އެމީހުން މަގުފުރައްދަވައިލުމަށް.۞ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ = ދުރު މަގުފުރެއްދުމަކުން.۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.۞ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެ.! إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. (قرآن ގައިވާ އަޙްކާމްތަކަށް)۞ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާ އަރިހަށް (ރަސޫލާ ވިދާޅުވާގޮތަކަށް ބަލާށެވެ)۞ رَأَيْتَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = منافق ން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.۞ يَصُدُّونَ عَنكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ދުރުވެ مَنَعَ ވެގަންނަމުން ۞ صُدُودًا ﴿٦١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދުރުވުމަކުން.۞ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَـٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން مُصِيْبَة އެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ ދެންވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟۞ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކޮށްފައިވާ

ކަންތައްކުރުން (ކުރި ފާފައިން.)۞ ثُمَّ جَآءُوكَ = ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް.۞ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގަސަމު ހުވައިކިޔާނެއެވެ. (ތިމަންމެން ހުވައިކިޔައެވެ.)۞ إِنْ أَرَدْنَآ = އަޅުގަނޑުމެން ނޫޅުނީމެވެ. (طَاغُوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދައިގަތުމަކީ ނޫޅުނީމެވެ.)۞ إِلَّآ إِحْسَٰنًا = ހެޔޮކަންތަކެއް ކުރުމެއްނޫނީ.۞ وَتَوْفِيقًا (٦٢) = އަދި ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ހަމަޖެހުމެއްނޫނީ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށްވެސް (ކިޔަމަންވާށެވެ!) (ވެރިންނަށް ކިޔަމަންވުމުގައި ދެމިހުރި شرط އެއްވެއެވެ. އެއީ الله އަށް އުޅުދެވޭ ކަމަކަށް އަމުރު ނުކުރުން – عَدْل އަށް އަދާ حكم ކުރުން – مسلم ންނަށް ވަސީލާ ކުރާކަމަށް އަމުރުކުރުން – ފަހެ الله އަށް އުޅުދެވޭ ކަމަކަށް އަދާ އަމުރުކުރިއަސް އެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވުމެއްނުވެއެވެ. އެކަން حالت ގައި އަދާއަށް ކިޔަމަންވުން واجب އެވެ.)

ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ދެމެދުގައި ކަމަކާމެދު (خاصّ ކޮށް دين ގެ ކަމަކާމެދު) ދެބަސްވެ އަރައިރުން ވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އެކަމެއް الله އަށް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ الله ގެ ފޮތުގައި އެކަން އޮތްގޮތެއް ބަލައި އެގޮތަކަށް ހަދާށެވެ! އެގައިވާ ގޮތަކަށް ހަދާށެވެ.) އަދި رسول އާ އަށް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ އެކަމުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވެފައިވާގޮތް ބަލައި އެގޮތަކަށް ހަދާށެވެ!) އެހެން ހަދަންޖެހެނީ ކަލޭގެފާނު الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެގެންވާނަމައެވެ. (އެބަހީ الله އަށާއި آخرة އަށް އީމާންވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ دين ގެ ހުރިހާކަމެއް ކުރަންވާނީ الله ގެ ފޮތާއި رسول އާގެ سنّة ގައި ވާގޮތަށެވެ. قرآن އާއި حديث ނޫން ގޮތަކަށް ނުހެދޭނެއެވެ. مذهب އެއްގައި އޮތްގޮތަކަށް ނުހެދޭނެއެވެ. مذهب އަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ގެ أمر ދެއްވާފައިވާ ގޮތެއްނޫނެވެ. އަދި رسول އާގެ އަމުރުދެއްވާފައިވާ ގޮތެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި مذهب އެއްގެ إمام އެއްގެ އަމުރުވެސް ނޫނެވެ. އެއީ އަރައިގަންނައިރު ބެލުމަށެވެ.)

ދެންފަހެ އެއީ أصل ގައިވާގޮތަށް ހެދުން އެއީ އެންމެހައި ރަނގަޅު ގޮތެވެ. އަދި حقّ އަށް رجوع ވުމުގެ އެންމެ ހެޔޮގޮތެވެ.

(٦٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް އީމާންވެގެންވާކަމަށް ހީކުރާ ބައެއްކަން ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުވެމުއެވެ؟ އެމީހުން އެ އެދެނީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް أَمْرُ ލިބިގެންވަނީ طاغوت އަށް ކާފިރުވުމަށެވެ. އޭގެ ފަރާތުން حكم ނުހޯދުމަށެވެ. އަދި شيطان އާ އެދެނީ އެމީހުން ވަރަށް ދުރު މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރައްދައިލުމަށެވެ. އޭގެވައިލާށެވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ الله ގެ ފޮތުގައިވާގޮތަށް އަދި رسول އާ ވިދާޅުވާގޮތަށް حكم ކުރުން ދެވުމަށްނާނަ ބޮޑުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެ އިޚްލާސްތެރިނޫން އެ منافق ންގެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ދުރުވެ މަސާވެގަންނާނީއެވެ.

(٦٢) ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން (އެބަހީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމުގެ ސަބަބުން) ފާފަކުރިގެން ކާއިރު ކޮންކަހަލަ ބާވަތެއް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް الله ގަސަމުކޮށް ހުވައިކުރާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެކަމުގައި (އެބަހީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމުގައި) ހެޔޮކަންތަކެއް ކުރުމެވެ އަދި ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ހަމަޖެހުމެވެ ނޫޅުނީމެވެ.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِيٓ أَنفُسِهِمْ قَوْلَۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَٱسْتَغْفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ ٱقْتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمْ أَوِ ٱخْرُجُواْ مِن دِيَٰرِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُواْ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّأٓتَيْنَٰهُم مِّن لَّدُنَّآ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَٰهُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾

ތަރުޖަމާ

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.* يَعْلَمُ ٱللَّهُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައެކެވެ.* مَا فِي قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.* فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އަނބުރާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންނަށް ޢަފުކުރައްވާށެވެ! وَعِظْهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް وعظ ދެއްވާށެވެ! نصيحة ދެއްވާށެވެ! وَقُل لَّهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! فِيٓ أَنفُسِهِمْ = (އެއްބަސްމީހުން ނުވަތަ) ހަމަސީދާ އެމީހުންނަށް / ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކާއި حقّ ގައި.* قَوْلَۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ = އަސަރުކުރުވާނޭފަދަ بلاغة ތެރި ބަސްފުޅެއް.* وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު ނުފޮނުއްވަމެވެ.* إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޛުނަފުޅުން އެބޭކަލަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ފިޔަވައި.* وَلَوْ أَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން* إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ހިނދު * جَآءُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައި.* فَٱسْتَغْفَرُواْ ٱللَّهَ = ދެން އެމީހުން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދި.* وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުން رسول ާ އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ.* لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله ދެކެއެވެ. (الله އާއިމެދު އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ)* تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ = توبة قبول ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.* فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން މުއުމިނުން ނުވެއެވެ.* حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުންނަށް حكم ކުރުމަށް ޙަވާލުކުރުމުގައި އެމީހުން ހަވާލުކުރާހާ ދުވަހަކުން.* فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ދިމާވާ އަދި އިޚްތިލާފުވާ ކަންކަމުގައި.* ثُمَّ لَا يَجِدُواْ = ދެން އެމީހުން ނުދެކެ.* فِيٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް. (ހިތްހަމަނުޖެހުމެއް)* مِّمَّا قَضَيْتَ = ކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ނިންމެވިކަމުން / حكم ކުރެއްވިކަމުން.* وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ = އަދި އެކަމަށް ތަބާވެގެން އަދި قبول ވެ ކިޔަމަންތެރިވެ އޮބޭއްޓުމާއެކު.* وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލާޒިމްކުރެއްވީނަމަ / فرض ކުރެއްވީނަމަ.* أَنِ ٱقْتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް މަރާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ! أَوِ ٱخْرُجُواْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ނުކުންނާށެވެ! مِن دِيَٰرِكُم = ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ދުރުކޮށް.* مَّا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން ނުކުރާނެއެވެ.* إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން މަދު ބަޔަކު ފިޔަވައި.* وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُواْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރިނަމަ.* مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ = އެކަމަކާއި އެމީހުންނަށް وعظ ދެއްވާ ކަންތައް. (އެއީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުން.)* لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެ ކަމެކެވެ.* وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ = އަދި (إيمان ކަމުން

ސާބިތުވުން މާގަދަވީހެވެ.۞ وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم = އަދި އޭރުން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށްދެއްވީހެވެ.۞ مِّن لَّدُنَّآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ = ބޮޑުވޮޑިގެންވާ ދަރުމަ.۞ وَلَهَدَيْنَاهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީހެވެ.۞ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ އެ منافق ންނަކީ) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ (حقّ އާއި ދެކޮޅު ފުށުއެރުމާއި نفاق ކަމުގެ) އެންމެހައި ތަކެތި الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައެކެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ކަންތަކަށް ނުބައްލަވައި އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވާށެވެ! އަދި އެހެންމީހުންނާއި ނުލާއި ހަމައެކަނި އެމީހުންނަށް / ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ حقّ ގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އަސަރުކުރާނޭފަދަ بلاغة ތެރި ބަސްކޮޅު ވިދާޅުވާށެވެ.

(٦٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު الله ގެ އިޛުނަފުޅާއެކު އެބޭކަލަކަށް މީސްތަކުން ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ޓަކައި މެނުވީ ނުފޮނުއްވަމެވެ. (ކަލޭގެފާނުވެސް މިއަދި އެފަދަ رسول ބޭކަލެކެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް فرض ވެފައެވެ.) އަދި އެމީހުން (طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم އަށް އެދިގެން ދިޔަ ސަބަބުން) އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއިރު އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށްއައިސް ދެން އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް الله ގެ حضرة ގައި އެދި އަދި އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް رسول އާ އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ توبة ޤަބޫލުކުރައްވާ ދިނުންވަންތަ رحمة ލެއްވުންތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި އެމީހުން ދުށާނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް އެކަން ދަނެގަނެ އިނގޭނެއެވެ.)

- މިއާޔަތުން މިދަލީލުކުރަނީ ހަޔާތުގައިވަނިކޮށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް الله ގެ حضرة ގައި އެދިދީ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި توبة ވުމުގެ ފުރުޞަތު އެކަލޭގެފާނުގެ އިސްތިޣްފާރުގެ ފާއިދާއަކީ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް ދުޢާކުރެއްވުމެވެ. والله أعلم .

(٦٥) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަސަމްކުރައްވަމުން ވަޙީ ކުރައްވަނީ: އެމީހުންގެ މެދުގައި (އެބަހީ އެންމެންގެ މެދުގައިވެސް) ދެބަސްވުމާއި ޚިލާފުވާ ކަންތަކުގައި އެމީހުންނަށް حكم ކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު ހަމަޖެއްސުމާއި، އަދި ކަލޭގެފާނު ދެންނެވި حكم އަށް ހިތްހަމަޖެހިގެން (އެމީހުން ހިތާހިތުން) އެމީހުންގެ ހިތުގައި އެއްވެސް ނުރުހުމެއް ހިތްވަރުގެދަތިކަމެއް ނުލިބި ފުރިހަމައަށް قبول ވެ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްސުރެއްވެން އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ.

- ދީނުގެ ޤަވާޢިދު ދެނެގަތުމަށް ފަހު އިސްލާމްދީނުގެ حكم އަކަށް ހިތްހަމަނުޖެހުން މުސްލިމަކަށް އިމާންތެރިކަމެއް ނެތެވެ. އެހެންވީއިރު ދީނުގެ حكم ތަކަށް ކަމުދުރުގެންގެން އެހެން حكم ތަކެއްނަގައި تنفيذ ކުރުމުގެ މިއަދުގެ ހާލަތަށް ބަލައިލުމުން خيال އަށް ކޮށެއްނުވާނެ؟ މިއައީ މުޅިން ޖަވާބުދާރީވުމުގެ ކަމަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއްތޯއެވެ. ހަމަވަގުތު ޢުލަމާއުން ދެކެނީ ޖަވާބު ދެވިދާނެކަމަށް الله ގަސަމްކުރައްވައި އެ ވަޙީ ކުރައްވަނީ އެމީހުން އިމާންނުވާކަމަށެވެ. އިސްލާމްދީނާއި ދިމާނުވާ وَضْعِي قانون ތަކެއް މި حكم ގެ ބޭރުގައި ނުވަތަ ދެމުންދާނަމަ އިނގޭތޯއެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް (އެބަހީ طَاغُوت ގެ حكم ހޯދުމަށް އެދުނުމީހުންނަށް) އެމީހުންގެ نفس ތައް މަރުމަށް ނުވަތަ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނުކުމެގެން ދިއުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވާ ކަމަށް ވީނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ މަދުބައެއްމެނުވީ އެކަން ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة

ދެވޭ ކަންތައް އަމުރުކުރެއްވިނަމަ (އެބަހީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އުމުރުތަކަށް ތަބާވެ ކަނޑައެޅުއްވި ކަންތައްތަކުން އުމުރުން މަނާކުރައްވާނަމަ)
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަންކަމުގެ ހެޔޮކަން ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި އީމާންކަން ސާބިތުވުމުގެގޮތުން މާގަދަވުމެވެ.
(٦٧) އަދި އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުރީމެވެ.
(٦٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާ ހުރީމެވެ.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَٰلِكَ ٱلْفَضْلُ مِنَ ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ خُذُوا۟ حِذْرَكُمْ فَٱنفِرُوا۟ ثُبَاتٍ أَوِ ٱنفِرُوا۟ جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَىَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ ٱللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ ۞ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

މުފުރަދާތު

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ = އަދި الله އަށާއި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހުން. (ދަންނަވައެވެ!)۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ދެން އެމީހުންނީ.۞ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް الله نعمة ދެއްވި ބޭކަލުންނާ އެކުގައެވެ.۞ مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ = ނަބިއްޔުބޭކަލުންނާއި صدّيق ބޭކަލުން.۞ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ = އަދި شهيد ންނާއި صالح މީހުންނެވެ.۞ وَحَسُنَ = އަދި ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.۞ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ = އެކުވެރިންގެގޮތުން އެމީހުން / އެބޭކަލުން އެކުވެރިއެއްގޮތުން. ذَٰلِكَ ٱلْفَضْلُ مِنَ ٱللَّهِ = އެ فضل ވަންތަކަމަކީ / އެހާމަތިވެރިކަމަކީ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. މާތްކަމެވެ.۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ = އަދި ދަންނަވާގެންވާ ކަލޭގެފާނުން الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނާ ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުން އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.)۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ތިޔަ إيمان ވެއްޖެ މުއުމިނުންނޭ! خُذُوا۟ حِذْرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރައްކާތެރިކަން ހިފާށެވެ! (ހަތިޔާރު ހިފައިގެން ތައްޔާރުވާށެވެ!)۞ فَٱنفِرُوا۟ ثُبَاتٍ = ދެން جماعة جماعة އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނިކުންނާށެވެ! أَوِ ٱنفِرُوا۟ جَمِيعًا ﴿٧١﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެންމެން (رسول އާއެކު) ހަނގުރާމައަށް ނިކުންނާށެވެ! وَإِنَّ مِنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.۞ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ލަސްވާ ބޮޑުނުވާ މީހުން. (އެއީ منافق ންނެވެ.)۞ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ = ދެން ފަހެ ކަލޭމެނަށް مصيبة އެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ.۞ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَىَّ = އޭނާ ބުނެއެވެ. (منافق ކަލޭގެ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ހުރުމުން) ހަމަކަށަވަރުން الله އަހުރެންގެމައްޗަށް نعمة ދެއްވައިފިއެވެ.۞ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ = އަހުރެން އެމީހުންނާއެކު ނުވެވުމުގައި ސަލާމަތްވުމުން.۞ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ = حاضر ވީމީހެއްގެގޮތުން (ހަނގުރާމައިން ދިޔަމީހުންގެތެރެއިން.)۞ وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ فَضْلٌ = އަދި ކަލޭމެނަށް ނަސީބުވެއްޖެއްޔާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ. (غنيمة މުދަލާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ)۞ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން.۞ لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ۞ كَأَن لَّمْ تَكُنۢ =

ނުވާކަހަލައެވެ.۞ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ = ކަލޭމެންނާ އޭނާއާ ދެމެދު އެއްވެސް ގުޅުމެއް ލޯބިވެރިކަމެއް. يَٰلَيْتَنِى كُنتُ مَعَهُمْ = އަޅުގަނޑުވެސް އެމީހުންނާއެކުވިނަމަ ކާމިޔާބު ހަމަގައިވީސް ލިބުނީސްކަމުއެވެ. ۞ فَأَفُوزَ = ފަހެ އޭރުން އަޅުގަނޑުވެސް ނަސީބުލިބިގަންނަން (غنيمة ލިބިގަންނަން)۞ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކުން.۞ ۞ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާހުށިކަމެވެ.! ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ވިއްކައިލާމީހުން.۞ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة އަށް / آخرة ގެ ثواب އާއި ބަދަލުގައި. وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާމީހާ.۞ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ = ފަހެ އޭނާ މަރުވި (شهيد ވި) ނުވަތަ އޭނާ ގަދަވެ فتح ލިބުން / ނަސީބުލިބުން (ލިބިގެންވުމުން ކާމިޔާބުވެގެންވެސް)۞ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ = ފަހެ ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާނެމެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި الله އަށާއި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހުން (ދަންނަހައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވާނީ (قيامة ދުވަހުން) الله އިނާމަތްދެއްވާފައިވާ نعمة ލިބިގަތް ބޭކަލުންނާއެކުގައެވެ. نبي ބޭކަލުންނާ صدّيق ންނާއި شهيد ންނާ އަދި صالح މީހުންނާއެކުގައެވެ. (ސުވަރުގޭގައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ރަފީޤުންކަމުގައި އެބޭކަލުން ހަމަގޮވެގެންވެއެވެ.

(٧٠) އެއީ الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން ލިބިގެންވާ حضرة ނުވަތަ ތަރުހީބެވެ. އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވާގޮތުން ފުދެއެވެ. (އެބަހީ ކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުން އެނގިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(٧١) އޭ އީމާންވާ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފާށެވެ! (ހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ހިފާށެވެ!) އަދި ދެން جماعة އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން އެންމެން (رسول އާއި އެކު) އެކަހަލަ ގޮތުން އަރިހުގައި) ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! (عَدُوّ ންނާ ދިމާކުރާށެވެ!)

(٧٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުމުގައި ލަސްކޮށް ނުކުންނަ މީހެކެވެ. (އެއީ مؤمن ންނަށް ފެނިދާނޭ منافق ންނެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުކުތްތަނުގައި ހަނގުރާމަ ދިމާވާ ހަނގުރާމައަށް ނިކުމެގެން مؤمن ންނަށް) އެބަހީ ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް مُصِيْبَة އެއް ދިމާވެ ދެރަވާކަމެއް މެދުވެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ منافق ން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަށް އެމީހުންނާއެކު އަހަރެން حاضر ނުވުމުން — ހަނގުރާމައިގެ ميدان އަށް ނުދިޔުމުން الله އަޅުގަނޑަށް نعمة ދެއްވައިފިއެވެ. (އެހެނީ ދެރަކަމުން އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްވީއެވެ.)

(٧٣) އަދި ކަލޭމެންނަށް (އެބަހީ ހަނގުރާމައިގައި ދިޔަ مؤمن ންނަށް) الله ގެ حضرة ން فَضْلَ ވަންތަކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ عَدُوّ ންގެ އަތުން ދަރުމައެއް ލިބިއްޖެއްޔާ غِنِيْمَة — (ކަލޭމެންނާ އޭނާއާ ދެމެދު އަދުގެން އެއްވެސް ގުޅުމެއް ލޯބިވެރިކަމެއް ނުވާކަހަލައެވެ.) އެހިނދު އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުވެސް އެމީހުންނާއެކުވިނަމަ ކާމިޔާބު ހަމަގައިވީސް ލިބުނީސްކަމުއެވެ؟ ފަހެ އޭރުން އަޅުގަނޑުވެސް ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުން ނަސީބު ލިބިހުރީމެވެ.

(٧٤) ފަހެ آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب އަށްއެދިގެން އެމީހުން ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް ވިއްކައިލާމީހުން އެމީހުން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާހުށިކަމެވެ! (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބަދަލުގައި آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب އެދޭމީހުން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!) އަދި الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާމީހާ މަރުވެ شهيد ވެގެންދިޔައަސް އަދި ނުވަތަ عَدُوّ ންގެ އަތުން ގަދަވެ ނަސީބުލިބި فتح ލިބިގެންވެސް (ލިބިގެންވުމުން ކާމިޔާބުވެގެންދިޔައަސް) ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قيامة ދުވަހުން) އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާނެމެވެ.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّـٰغُوتِ فَقَـٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَـٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۗ قُلْ مَتَـٰعُ ٱلدُّنْيَا قَلِيلٌ وَٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾

މުފުރަދާތު

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَـٰتِلُونَ = އަދި ކަލޭމެން (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަނގުރާމަނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެމަގުގައި. (އެކަލާނގެ دين ކުރިއެރުވުމަށް.)❁ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ = ދެރަ ނިކަމެތިންނާ حال ގައިވާ އިސްލާމުން❁ مِنَ ٱلرِّجَالِ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން❁ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ = އަދި އަންހެނުންނާއި ކުޑަ އަދި ކުދިންގެތެރެއިން.❁ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އެމީހުން ދަންނަވަނީއެވެ.❁ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެން ނެރުއްވާވާނދޭވެ! ❁ مِنْ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުން (މި مكّة އިން)❁ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا = އެރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ.❁ وَٱجْعَل لَّنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ! مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން وَلِيّ އަކު / ސަހާރަވެރިއަކު.❁ وَٱجْعَل لَّنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭ مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން نصر ވެރިއަކު.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުން.❁ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން.❁ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّـٰغُوتِ = އެމީހުން طاغوت ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރެއެވެ.❁ فَقَـٰتِلُوٓا۟ = ފަހެ (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.❁ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شَيْطَان ގެ وَلِيُّ ންނާއި / އެހީގެ ސަހާރަވެރިންނާއި.❁ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَـٰنِ = ހަމަކަށަވަރުން شَيْطَان ގެ ހީލަތް / އެހީގެ ވަކަރު.❁ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ = ދެރަނިކަމެތި އެއްކޮށްކަމުގައިވިއެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާމުބާވޭތޯއެވެ؟❁ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެންގުނު މީހުންނަށް.❁ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ހުއްޓުވާށެވެ. (ހަނގުރާމަކުރުން މެދުކޮށް!)❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތް ދޭށެވެ.! فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ = ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް فرض ކުރެވުނުއިރު.❁ ٱلْقِتَالُ = ހަނގުރާމަ. إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ = އެބައިމީހުންގެތެރެއިން جماعة އެއްގެބަޔަކު.❁ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް ބިރުގަންނަނީއެވެ.❁ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ = اللّٰه އަށް ބިރުގަންނަފަދައިން.❁ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً = ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ގަދަ ބިރުގަނެއް.❁ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا = އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ!❁ لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ = އަޅަމެންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ = އަޅަމެން ފަސްކުރެއްވިނަމަހާވެއެވެ. (އަޅަމެން ފަސްނުކުރެއްވީ ކީއްވެތޯއެވެ؟)❁ إِلَىٰٓ

أَجَلٍ قَرِيبٍ = ގާތް މުއްދަތަކަށް ލުޔެދިނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ =ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި ތަކެތި ދާދި މަދުވެ. ۞ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ = އަދި آخرة ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. لِمَنِ اتَّقَىٰ = تقوى ވެރިވީމީހަކަށް. ۞ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٧٧) = އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް ތިމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (مكّة ގައި މިހިރި) ނިކަމެތި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި އަދި ކުޑަކުދިން މިއެންމެން އެދިހުރެނީ رب އަށް އެދަރަންނަވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رب އެވެ! މިރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެން މިވާ ރަށުން (مكّة އިން) އަހަރެމެން ނެރެދެއްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަހަރެމެންނަށް ސަހަރެއްވެރިއަކު ރައްވަވައިދެއްވާދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަހަރެމެންނަށް نصر ވެރިއަކު ރައްވާނދޭވެ!

- ދަންނަވައެވެ. މިއީ އޭރު مكّة ގައިތިބި ނިކަމެތިންގެ دعاء އެވެ. ކާފަރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުން مدينة އަށް هجرة އަށް ނުދެވިތިބި ނިކަމެތިންގެ دعاء އެވެ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއުފެދޭ ކިތައްމެ ރަށްރަށުން މިފަދަ އަސަރުގަދަ އާދޭހުގެ އަޑު އިވެއެވެ. އެއްރަށެއް ދެރަށެއް ނޫނެވެ. ކިތައްމެ ރަށްތަކެވެ. فلسطين ގެ އަޑެވެ. عراق ގެ އަޑެވެ. ހަޅު ޝޯލަކަރާ ސޯމާލިޔާގެ އަޑެވެ. މުސްލިމުންގެ مؤمن ންގެ އަޑެވެ. އެމީހުންނަށް އެހީތެރިވުމަށް ميدان އަށް ނުކުންނާނެ ބައަކަށެވެ. الله ގެ މަގުގައެވެ. ހަމަ އެ الله އެވެ. އެކިޔެވެ. ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަމަ އެދަރުމަތާ ثواب އެވެ. އެތަކެތި ބަދަލުވަނީއެވެ. އާރެއްބައެއް ވިޔަ عامّ އާރެއްބައިކެވެ. إسلام دين އާއި مسلم ން ޒިނދީއެވެ. އަހުލުވެރިން ދުނިޔަވީ މުސީބާތުތަކުގައި غرق ވެފައެވެ. ބޮޑެތި ބޮޑުހާ މާތްކަމުގެ ބައިބަޔާނުގެ އަނަންޏާގެ ޖަމާތަކެވެ. الله حرام ކުރައްވާ ކަންކަމުގައި ހުރަހަކާ މަޖާހަކަ ނުދެއެވެ. އެކުރިއަށް مؤمن ންގެ ދަރިއަސްވަރުގައި ހަމަ އަހުލުވެރިން ވަނީއާނު ކަމުގެ ނަފްސަތަކުއެވެ؟ والله المتعان

(٧٦) އީމާންވީ މީސްތަކުން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ. އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން طَاغُوت ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ. (طاغوت ގެމަގަކީ شيطان ގެމަގެވެ. އެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާނީ އޭނާގެ تبع ވާ މީހުންނެވެ. އޭނާގެ وَلِيُّ ންނެވެ. އޭނާގެ نصر ވެރިންނެވެ.) އޭ مؤمن ންނޭވެ! شيطان ގެ نصر ވެރިންނާއި އިދިކޮޅަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطان ގެ ރޫޅުމަކީ ދެރަނިކަމެތި އެއްޗެއްކަމުގައިވިއެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭމެންގެ (ހަނގުރާމަ ނުކޮށް) އަތްމައްތަ ހުއްޓުވައިލާށޭ އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށޭ އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށޭ، ވިޔަސް އެންގެވުނު މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބެއްލެވީމެތޯއެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުރިގޮތްފަދަ ނުވިސްނަވައިލެއްވިތޯއެވެ؟ މިމީހުންނަކީ مشرك ންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް އެދުނު މީހުންނެވެ. އަދި އޭރު ހަނގުރާމަ فرض ނުކުރައްވައެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރައްވާފުން އޭގެތެރެއިން جماعة އެއްގެބަޔަކު الله އަށް ބިރުގަތުމާ ފަދައިން ނުވަތަ އޭއަށްވުރެވެސް ގާތަށް ބިރުވެތިވެ މީސްތަކުންނަށް ބިރުގަތުމެވެ. އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رب އެވެ! އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކުޑަ مدّت އަކަށް (ހަނގުރާމަ فرض ނުކުރައްވައި) އަހަރެމެންނަށް ލުޔެދޫކުރެއްވިނަމައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދުނިޔޭގެ އަރާމާ ތަކެއްޗަކީ ދާދި މަދު އެއްޗެއްކަމެވެ. އަދި تقوى ވެރިވެއްޖެ މީހަކަށް آخرة ގެ نعمة އާއި ދަރުމަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް ތިމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. (فَتِيْلَة އަކީ: ކަދުރު ނަށްޓެއިގާ ހުރޭގެ ދިގު ފަތުލިގައި އިންނަ ހިމަ ފަންވަތްކަލެވެ.)

أَيْنَمَا تَكُونُوا۟ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِى بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا۟ هَـٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا۟ هَـٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ فَمَالِ هَـٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ ۚ وَأَرْسَلْنَـٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا۟ مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ ۖ وَٱللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَيْنَمَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެންވީ ކޮންތަނެއްގައި ނަމަވެސް. ❁ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ = ކަލޭމެން މަރުއަތުވެދާނެއެވެ. (މަރު ކަލޭމެން އަތުވާނެއެވެ./ މަރުވާނެއެވެ. ❁ وَلَوْ كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންވީނަމަވެސް. ❁ فِى بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ = ގަދަވެގެންވާ ކިއްލާއެއްގައި. ❁ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ (فَتَحَ އެއް ނުވަތަ غَنِيْمَة އެއް ނުވަތަ ތަނަވަސްކަމެއް.) ❁ يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ هَـٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = މިއީ الله ގެ حضرة ން ލިބުނު ހެޔެކެވެ. ❁ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ. (ބިރުވެރިކަމެއް ނުވަތަ ނާކާމިޔާބީއެއް)❁ يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ هَـٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ = މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ޖެހުނު އަނިޔާއެކެވެ. ❁ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހުރިހާކަމެއްވެސް الله ގެ حضرة ންވާ ކަންކަމެވެ. ❁ فَمَالِ هَـٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ = މިމީހުންނަށް މިކުރިއްޔާ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ لَا يَكَادُونَ = އެމީހުން ގާތްވެގެންނުވެއެވެ. ❁ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ = ބަހެއް ވިސްނާ حقيقة ދެނެގަތުމަކަށް. ❁ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ = ފަހެ ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން (ކާމިޔާބުކަމާއި نعمة އާއި ސަލާމަތްކަމާއި މިކަންކަމުގެ ތެރެއިން) ކަލޭގެފާނަށް ލިބޭ ކޮންމެކަމަކީ. ❁ فَمِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ❁ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ =އަދި ނުބައިކަމުގެ ތެރެއިން (ބިރުވެރިކަމާއި އުނދަގޫތަކާއި އަދި ނާކާމިޔާބު ކަންކަމުގެ ތެރެއިން) ކަލޭގެފާނަށް ލިބޭ ކޮންމެކަމަކީ. ❁ فَمِن نَّفْسِكَ = ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ نفس ގެ ތެރެއިންނެވެ. (ފާފައިގެ ސަބަބުންނެވެ.)❁ وَأَرْسَلْنَـٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ لِلنَّاسِ رَسُولًا = މީސްތަކުންނަށް رسول ކަލޭގެފާނުގެ ގޮތުގައި. ❁ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ = އަދި ހެކިވެރިޔަކު ގޮތުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ = رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ. ❁ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. ❁ وَمَن تَوَلَّىٰ = އަދި އެނބުރިހިނގައިފިމީހާ (ދެން ކަމެއްނެތް!)❁ فَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް حَافظ އެއްގެ ގޮތުގައި. (އެމީހުންނާ عمل ތަކާއި ބެލެހެއްޓުމާއި ހިސާބުކުރުމާ ބަރީއަކުރަނިކޮށް.)❁ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ. (އެބަހީ ހަމަޖެއްސަވާ فرض ކުރައްވާ ކަމެއްގެ ވާހަކަ) ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ أمر ފުރަތަމަ ކިޔަމަންތެރިވެވޭނެއެވެ.)❁ فَإِذَا بَرَزُوا۟ مِنْ

عِندِكَ = ތިޔަ ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އެމީހުން ނުކުމެގެންދާއިރު. بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ރޭކުރި. ރޭގަނޑު ފޮނިކުރި (ނުބައި ރޭގަނޑުގައި ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.) غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއި ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް. وَٱللَّهُ يَكْتُبُ = އަދި الله ލިޔުއްވައެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި ލިޔުއްވައެވެ.) مَا يُبَيِّتُونَ = އެމީހުން ރޭގަނޑުގައި ބަދަލުކުރި އެއްޗެއް. فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ކަލޭ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެކިބައިން އަނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ!
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾ = އަދި وكيل އަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ވީކޮންތަނަކުން ކަލޭމެން މަރު އަތުވާނެއެވެ. ގަދަވަރު ކިއްލާއެއްގައި ކަލޭމެންވިޔަސް ކަލޭމެންގެ أَجَلُ ޖެހުމުން މަރުވާނެއެވެ. (ލަހެއް އަވަހެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް (فتح އަތުވުންފަދަ غنيمة އެއް حاصل ވުންފަދަ) ރަނގަޅު ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ން އައި ހެޔޮކަމެކެވެ. (އެކަލާނގެ މިންވަރުކުރުއްވި تقدير ންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް (ނާކާމިޔާބުވުންފަދަ ބަލާމުސީބާ ޖެހުންފަދަ ދެރަކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން ދިމާވި ކަމެކެވެ. (އެކަލާނގެ ވަހިކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހުރިހާކަމެއްވެސް الله ގެ حضرة ން އަންނަ ކަންތަކެވެ. މިމީހުންނަށް ވީ މިތިބި ހާ ހިސްނުވެފައިހުރީތޯ؟ އެއްވެސް ބަހެއްގެ حقيقة އެއް ވިސްނާން އަދި މިމީހުން ގާތްވެސްނުވެއެވެ.

(٧٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިބާގެކަމާއި ސަލާމަތްކަމާއި نعمة އާއި މިބާވަތުގެ ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް ރަނގަޅުކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެކަމަކީ އެއީ الله ގެ حضرة ން ވާކަމެކެވެ. އަދި (ބަލިމަޑުކަމާއި އުނދަގޫތަކާއި ނާކާމު ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވާ ކޮންމެކަމަކީ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ نفس ގެ ފާފަތަކުން ދިމާވާކަމެކެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެހެނީ ކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކުރައްވާނީ އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތެދުކުރެއްވުމަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންނެވެ.)

(٨٠) رسول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ ދަންނާށެވެ! ކަލޭ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަކީ عمل ބެލެހެއްޓުމަށް ބަލަހައްޓާ ރަޤީބަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިމާޔަތްތެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٨١) (ކަލޭ الله އަމުރުކުރި ބާވަތަކަށް މުސްލިމުންނަށް ބޮޑުވަކަލުންވާން ނަމަވެސް فرض ކުރައްވާ ބަލަހައްޓާ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވެއެވެ. (ކަލޭގެފާނުންގެ أمر ތަކަށް އަހުލުވެރިވުން ކިޔަމަންވެއެވެ.) ކަލޭ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން ނުކުމެގެންދާއިރު، ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއި ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް އެމީހުން ރޭގަނޑު ބަދަލުކޮށްލައެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުން ރޭގަނޑު އުބަދަލުކުރާ ތަކެތި (އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި) ލިޔުއްވައެވެ. ކަލޭ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބޮޑުސާބިތުކުރައްވާށެވެ! އަދި وكيل އަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

ބަސްމާނަ

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ = އެމީހުން ފަހެ قرآن އަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ تدبير ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ وَلَوْ كَانَ =އެވީނަމަ. (އެ قرآن ވީނަމަ) ۞ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ނޫން ނޫން އެހެން ތަނަކުން ކަމުގައިވާނަމަ. ۞ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ =ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއިން ފެނިގެންވެއެވެ. ۞ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ = ގިނަގިނަ إختلاف ތަކެއް. ۞ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ (خبر އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ) ۞ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ = އަމާންކަމުގެ ތެރެއިން ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން. (ނަބިއްޔާގެ ލަޝްކަރު ދިޔަ ހަނގުރާމައިގެ فتح އެއް ނުވަތަ عدوّ ންގެ އަތުން ދެރަވެއްޖެކަމުގެ ޚަބަރު ލިބިއްޖެއްޔާ) ۞ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ = އެމީހުން އެ خبر އެއް ފެތުރި شائع ކުރެތެވެ. ۞ وَلَوْ رَدُّوهُ = އެމީހުން އެ خبر ރައްދުކުރިނަމަ. ۞ إِلَى ٱلرَّسُولِ = رسول އާއަށް. ۞ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށާއި. (أمير ންނަށް) ۞ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަން ހޯދާ ބަލާފައިވާ މީހުން އެކަން އެނގިއްޖައީހެވެ. ۞ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ގެ فضل ވެވަޑައިނުގަތުނުނަމަ. ۞ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ވެސް. ۞ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން شيطان އާ ތަބާވި تبع ވެއްޖައީހެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ = މަދުބަޔަކުމެނުވީ. (މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި خبر ތަބާވިހެވެ.) ۞ فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ މަގުގައި ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! ۞ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ نفس ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް تَكْلِيفُ ނުކުރައްވާނެތެވެ. ۞ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ = އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް (ހަނގުރާމައަށް) ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ. ۞ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ = الله تعالى ހުއްޓުވައިދެއްވުމަށް أمّيد ކުރެވެއެވެ. / ހުއްޓުވާނެއެވެ. ۞ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ = ކާފިރުންގެ ހަނގުރާމަ / ކާފިރުންގެ އުނދަގޫ. ۞ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا = އަދި الله އީ ހަނގުރާމަ ގަދަވެރިކަމުން ވަރުގަދަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ = އަދި عُقُوبة ދެއްވުމުގައި عذاب ގަދަވެރިކަމުގެ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَّن يَشْفَعْ = شَفَاعَة ތެރިވެދީފި. ۞ شَفَٰعَةً حَسَنَةً = ރަނގަޅު شَفَاعَة އަކުން. (ހެޔޮކަމުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވެދީފިމީހާ) ۞ يَكُن لَّهُۥ = އެމީހަކަށް ވެއެވެ. ۞ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ = އެއިން ބައެއް – އެކަމުގެ ބައެއް ثواب ލިބޭ ދަރުމައެއް. ۞ وَمَن يَشْفَعْ = އަދި شَفَاعَة ތެރިވެދީފި. ۞ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً = ނުބައި شَفَاعَة އަކުން. (ނުބައިކަންތަކުގައި ނުބައިކަންތެރި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން.) ۞ يَكُن لَّهُۥ = އޭނާއަށް ވެއެވެ. ۞ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ = އެއިން ބައިވެރިވުމެއް، ފާފައިގެ ބައިވެރިވުމެއް. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވަނީ ވެވަޑައިގެންފައެވެ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ =

ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުރެއްވުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.)۞ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ސަލާމްކުރެވިއްޖެއްޔާ.۞ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَآ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް ސަލާމްކުރައްވާށެވެ! ۞ أَوْ رُدُّوهَآ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެސަލާމް ރައްދުކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އެމީހުން ފަހެ قرآن އަށް تدبير ކޮށް ވިސްނާ فِكْرُ ކޮށް ނުހަދަނީތޯއެވެ. އެ قرآن އައީ الله ނޫން ފަރާތަކުން ކަމުގައިވާނަމަ ބޮޑުވަރަށް ގިނަ ތަނެއްގައި ވަރަށް إختلاف ތަފާތު — ތަޅުމެއް — ވާނެ އެމީހުން ދެކޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٨٣) އަދި (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބޭނުންވާފަދައިން ހަނގުރާމަޔަށް لشكر އެއްގެ ގޮތުގައިވުން) އަވަސްކަމުގެ خبر އެއް - فتح އާއި كامياب ގެ خبر އެއް — ނުވަތަ ބިރުވެރި خبر އެއް އެބަހީ ދެރަވުމާއި ناكاميابي ގެ خبر އެއް އެމީހުންނަށް ހަމަ ވާއިރަށް (އެބަހީ އެ منافق މީހުންނަށް) خبر ހަމަވާއިރަށް (އެ خبر އެއްގެ ތެދުދޮގުބެލުމެއް ނުބަލައި) އެ خبر އަވަހަށް ފެތުރީ شائع ކޮށްލައެވެ. ހަމަކަށަވަރުމެ. އެމީހުން އެ خبر رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ނުވަތަ ކަންކުރުގެވެރިން ކަމުގެ ޒިންމާ ހުރި ފަރާތް عالم ނަށް ގެނައިނަމަ އެ خبر ގެ ތެދުދޮގު ބެލުމަށް ޢާމް ނަށް ފެނިފައި ހަމަ ކަމުގެ ވިސްނުންތެރި އެބަޔަކީ ދެނެގަތުމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ންގެ މައްޗަށް الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ނުވާނަމަ ކަލޭގެފާނު شيطان އާ އާއި تبع ވިސްނަން ނަހަނޭތެވެ. އަދި މަދުބައެއް ކަމެއްގެ ނުވާ، އެ خبر ފެތުރީ ހަމަކަށަވަރެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ގެމަގުގައި ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ نفس ފިޔަވާ ކަލޭގެފާނަށް تَكْلِيفُ ނުލިބޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ޒިންމާ ގުޅިފައިވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ޒާތުގެ ކަންތައްވެސްމެއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް (ހަނގުރާމަކުރުމަށް) ހިތްވަރުދެއްވާ ގޮވައިލައްވާށެވެ! (އެމީހުންނަށް ކުރަންވާ أمر ގެ مسؤلية ވެސް ދަންނަވައިލައްވާށެވެ.) ކާފިރުންގެ ހަނގުރާމައިގެ އުނދަގޫ الله ހުއްޓުވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. އަދި الله އީ ހަނގުރާމައިގައި ވަރުގަދަކަމުން އަދި عقوبة ދެއްވާ عذاب ދެއްވުމުގައި ވަރުގަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٥) ރަނގަޅު شفاعة އަކުން شفاعة ތެރިވާ މީހަކަށް (ހެޔޮކަމެއްގައި ކުރިއަރާ ހެޔޮކަމަށް ހިތްވަރުދިން މީހަކަށް) އެކަމުގެ ثواب އާއި ދަރުމައިގެ ބައެއްވެއެވެ. އަދި ނުބައި شفاعة އަކުން شفاعة ތެރިވާ މީހަކަށް (ނުބައިކަންތައް ކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުމުގައި ބާރުލާމީހަކަށް) އެއިން މިންވަރެއްވެއެވެ. އެފަދައިގެ މިންވަރެއްވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުރެއްވުންވަންތަ ކަލާނގެއަކީ الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. (ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއަކީ الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٨٦) ކަނޑައެޅިގެން މިހެން ކަލޭގެފާނަށް سلام ކޮށްފިއްޔާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް سلام ކުރާށެވެ! ނުވަތަ، އެ سلام ކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރާށެވެ! (سلام ރަނގަޅަށް ކުރުމަކީ سلام ކުރިމީ السّلام عليكم ކިޔައިފިއްޔާ ޖަވާބުގައި وعليكم السّلام ورحمة الله މިފަދައިން ކިޔުމެވެ. އެ سلام ރައްދުކުރުމަކީ سلام ކުރިމީހާ ކިޔާފަދަ ޖަވާބުގައި ކިޔުމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ވޮޑިގެންވެއެވެ.

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ ۞ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا ۚ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۖ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً ۖ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ ۖ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾

ބަސްމާނަ

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّه އެއީ އެކަލާނގެ މެނުވީ حقّ إله އަކުނުވާ إله އެވެ. ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَيَجْمَعَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން جَمَعَ ކުރައްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ. (އެއީ އަންނާން ދުވަހެކެވެ.)❁ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ = އަދި اللّه އަށްވުރެ ވާހަކަ ތެދުވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްދެވެ؟ (އެހެންވިހަކު ނުވެއެވެ.)❁ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ = ބަސް وحي ކުރައްވާވާހަކައިގެ خبر ދެއްވުމުގައި. ❁ ❁ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ = ތިޔަ منافق ންނާމެދު ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކޮން مقصد އެއްގައި ހެއްދެވެ؟❁ فِئَتَيْنِ = ދެ جماعة އަކަށް. ❁ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ = އަދި اللّه އެމީހުން އެނބުރިގެން ކުފުރަށް ޖެއްސަވައިފިއެވެ. ❁ بِمَا كَسَبُوا = އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން (ނިފާޤުގެ ސަބަބުން)❁ أَتُرِيدُونَ = ކަލޭމެން އެދެނީހެއްދެވެ.؟ أَنْ تَهْدُوا = ކަލޭމެން ތެދުމަގު ދައްކާށް. ❁ مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ = اللّه މަގުފުރެއްދެވި މީހަކަށް. ❁ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ = އަދި اللّه މަގުފުރެއްދަވާ މީހަކަށް. (ދެންނެތެވެ!)❁ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ = ތިބާ އޭނާ ތެދުމަގަށް واصل ވާނެ އެއްވެސް މަގެއް ކަލޭދެކެ ނުފެންނާނެއެވެ. ❁ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކާފިރުވުމަށް އެމީހުން އެދެއެވެ. ❁ كَمَا كَفَرُوا = އެމީހުން ކާފިރުވީފަދައިން. ❁ فَتَكُونُونَ سَوَاءً = ދެން ކަލޭމެން (އެ منافق ންނާ) ހަމަހަމަވުމަށް (ޓަކައި)❁ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންގެތެރެއިން وليُّ ން ހޯދުމަށް إختيار ނުކުރާށެވެ! حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا = އެމީހުން هجرة ކުރުމަށް ނިކުމެންދެން. ❁ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = اللّه ގެމަގުގައި. ❁ فَإِنْ تَوَلَّوْا = ފަހެ އެމީހުން ފުރަގަސްދީފިނަމަ. (އިހުސާނެއް هجرة ކުރުމުން ފުރަގަސްދީފިނަމަ)❁ فَخُذُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފައިގަންނާށެވެ! އަދި ޤަތުލު ކުރާށެވެ!❁ وَاقْتُلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާށެވެ! حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެން ފެނުނުތަނެއްގައި (އެމީހުން ފެނުނުތަނެއްގައި)❁ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންގެތެރެއިން ނުހިފާށެވެ. إختيار ނުކުރާށެވެ!❁ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ = ސަހަރޯވެރިއަކުވިޔަސް އަދި نصر ދެއްވާނޭ މީހަކުވިޔަސް. ❁ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ = واصل ވާމީހުން މެނުވީ / ގުޅިގެންވާ މީހުން. ❁ إِلَىٰ قَوْمٍ = ބައެއްގެ ގާތަށް. ❁ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ = ކަލޭމެންނާ އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި عَهْدُ ކަރާރެއް ހުރި / އެގްރީމެންޓެއްހުރި. ❁ أَوْ جَاءُوكُمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސް. ❁ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ދަތިވެގެންވާ حال ❁. أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ = ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް. ❁ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ = ނުވަތަ

އެމީހުންގެ قوم އާއި ހަނގުރާމަކުރުމުން. ﴿ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ﴿ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަކުރައްވައިފީސްވެ. ﴿ فَلَقَٰتَلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ކުރީސްއެވެ. ﴿ فَإِنِ ٱعْتَزَلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ދުރުވެއްޖެއްޔާ. ﴿ فَلَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކޮށް. وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ހުށަހަޅައިފިއްޔާ صُلح އަށް އެދިގެން. ﴿ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ = ފަހެ الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ނުހައްދަވައެވެ. ﴿ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެއްވެސްމަގެއް (އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުން އެއްވެސް ހުއްދައެއް)﴿

إجْمَالِي މާނަ

(٨٧) الله އެއީ އެކަލާނގެ ނޫން އެހެން އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނެތް ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން އެންމެން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ގެންދަވާނެއެވެ. އެދުވަހާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. އެއީ ޙައްޤު ދުވަހެކެވެ. އަދި ބަސް وحى ކުރެއްވުމާއި خبر ދެއްވުމުގައިވެސް الله އަށްވުރެން ތެދުވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްތޯ؟ އެހެންވުރެން ތެދުވެރިކަން ބޮޑު އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٨٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) منافق ންނާމެދު ކަލޭމެން ދެބައިކޮޅަށް ބެހި ދެ خيال އެއްގޮތްނުވި ކޮން مقصد އެއްގައި ހެއްޔެވެ؟ އަދި الله تعالى އެމީހުންކުރި ފާފައިގެ ސަބަބުން އެމީހުން އެނބުރި މުޝްރިކުން ގެއްލުވާފައިވެއެވެ. (ކާފިރުންގެ حكم ގެތެރެއަށް ރައްދުކުރައްވައިފިއެވެ.) الله މަގުފުރައްދަވައިފި ބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދެއްކުމަށް ކަލޭމެން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކަށް ތެދުމަގަށް واصل ވާނެ އެއްވެސް މަގެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭގައި ނުފެންނާނެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ. މިއާޔަތުގައި ސިފަކުރެވިގެން މިދާ ބަޔަކީ مكّة ގެ ބައެއްކުދިކުދިބައެކެވެ. އެމީހުން نبي صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް އައިސް މުސްލިމުންނަށް ދައްކަން إسلام ކަން ފަޅައެޅުވި ދެން އެނބުރި އެމީހުންގެ ރަށަށް ގޮސް ބުދަށް އަޅުކަންކުރާކަމުގައިވިއެވެ. އެމީހުން އެގޮތުން ދެފަރާތުގެ އަމާންކަން ހޯދާކަމުގައިވިއެވެ. އެމީހުން އެގޮތް ހުއްޓާލާ ނުވަތަ صُلح ވެ ނުހިނދެފައި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަމުރު އައިސްފައިވެއެވެ. ދެންފަހެ أصحاب ބޭކަލުންނަށް އެއްބަޔަކު އެއީ منافق ންކަމުގައި ދެކެއެވެ. އަނެއްބަޔަކު އެއީ مؤمن ންކަމުގައި ދެކެއެވެ. 88 ވަނަ އާޔަތުގައި مؤمن ން منافق ންނާމެދު ދެ خيال އެއްވާކަމުގައި އެވަނީ އެހެންވެއެވެ. = زُبْدَةُ التّفْسِير =

(٨٩) އަދި އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭމެން (مؤمن ންވެސް) އެމީހުންނާ އެއްގޮތަށް ކާފިރުވުމަށެވެ. އެމީހުން ކާފިރުވި ފަދައިން ކާފިރުވުމަށެވެ. ފަހެ ތިޔަ އެމީހުންނާ ކަލޭމެންނާ (ދީނުގެތެރޭން) އެއްގޮތް ހަމަހަމަ ވުމަށެވެ. (ކުފުރުގައި ހަމަހަމަވުމަށެވެ.) ފަހެ އެމީހުން الله ގެމަގުގައި هجرة ކޮށްފާނެކަން ދެނެގަނެވެން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ދަނިކަމުގައި وليُّ އަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހައްދަވާށެވެ! ފަހެ އަދި އެމީހުން (އީމާންވެގެން هجرة އަށް ދިއުމުން) ވަކިވެ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭމެން ފެންނަތަނަކުން އެމީހުން ހިފައިގެން އަލްއަރައިގެން މަރާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު އަދި ސާބިތުވެރިއަކު ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ!

(٩٠) މިގޮތުގައިވިނަމަވެސް ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި އެބައިމީހުންނާމެދު عَهْدُ އެއްވެ އެކުވެރިވެގެންވާ ވަކި ބަޔަކާއި ގުޅިގެން ހުރި އެމީހުންގެ މީހަކަށް ވިއަސް ދެކެވިއްޖެއެވެ. (އެފަދަމީހާއަށް އެމީހުންނަށް ދޭ حكم އެއް ދޭންވާނެއެވެ.) ނުވަތަ އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހިތްދަތިވެގެންވާ حال ނުވަތަ އެމީހުންގެ قوم ގެ މީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހިތްދަތިވެގެންވާ حال ކަލޭމެން ކައިރިއަށް އައިބައެއް ގެންނެވިއެވެ. (އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ދޭންވާނެއެވެ.) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެމައްޗަށް ވެރިކުރައްވާ ގަދަކުރައްވައިފީސްވެ. ފަހެ ދެން އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރީސްވެ.

ދެންފަހެ އެމީހުން އިތިބާރުތޯން ދުރުވެ އަދި ކާފިރުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމާއި صلح ވުމަށް ހުށަހަޅައިފިއްޔާ (ދެން ކާފިރުން صلح ވާނެވެ!) ދެން އަދި ކާފިރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް އަރައިގަންނާނޭ މަގެއް ކާފިރުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މިއާޔަތް حكم ވަނީ توبة ސޫރަތުގެ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ .... މިއާޔަތުގެ ޙުކުމުން مَنْسُوخ ވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. = تفسير الطّبرى =

سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا۟ قَوْمَهُمْ كُلَّ مَا رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱلْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا۟ فِيهَا ۚ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوٓا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ وَيَكُفُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾

ލުޣަތު

سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ = ނިކަންހުރި އެހެންބަޔަކު (منافق ންގެ އެހެންބަޔަކު) ކާފިރުން ފެނޭނެއެވެ.۞ يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެނީ. أَن يَأْمَنُوكُمْ = ކާފިރުން مؤمن ންގެ ކިބައިން أَمان ލިބުމަށް. ۞ وَيَأْمَنُوا۟ قَوْمَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ قوم ގެ ކިބައިން އަމާންކަން ލިބިގަތުމަށެވެ.۞ كُلَّ مَا رُدُّوٓا۟ = އެމީހުން ރައްދުކުރެވިއްޖެ ކޮންމެހިނދެއްގައި. (ގެވިއްޖެ ކޮންމެހިނދެއްގައި)۞ إِلَى ٱلْفِتْنَةِ = فتنة އަށް (شرك އަށް)۞ أُرْكِسُوا۟ فِيهَا ۚ = އެމީހުން އޭގެތެރެއަށް ރައްދުކުރެވެއެވެ. (އަނބުރާ ވަދެއެވެ.)۞ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކާފިރުންގެ ކިބައިން (ހަނގުރާމަކުރުން) ދުރުނުވެއްޖެއްޔާ.۞ وَيُلْقُوٓا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން ކާފިރުންނަށް سَلم ހުށަހަޅައިނުދީފި (އެބަހީ އެމީހުން ކާފިރުންގެ ކިބައިން صلح ވުމަށް ހުށަނުހަޅަ)۞ وَيَكُفُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް ހުއްޓާލާ (ނުހިފަހައްޓަ)۞ فَخُذُوهُمْ = ފަހެ ކާފިރުން އެމީހުން ހިފާށެވެ!۞ وَٱقْتُلُوهُمْ = އަދި ކާފިރުން އެމީހުން މަރާށެވެ.! حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ = ކާފިރުންނަށް އެމީހުން ފެންނަތާކުން.۞ وَأُو۟لَٰٓئِكُمْ = އަދި އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ކާފިރުންނަށް މިވަނީ ހަމަޖެހިވަޑައިގަތީ ދެއްވީމެވެ.۞ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ حُجّة އެއް / دليل އެއް.

(އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އެމީހުން އަޅުވެތިކަން ދޫކޮށްލުމުގެ މައްޗަށް)۞ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ = އަދި އެއްވެސް مؤمن އަކަށް (ހުއްދަ) ވެގެންނުވެއެވެ.۞ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا = مؤمن އަކު މެރުން. إِلَّا خَطَـًٔا = ކުށުންވެދާނެ (އެބަހީ ގަސްދުނުކޮށް)۞ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا = އަދި ގޯހުން مؤمن އަކު މަރައިފިމީހާ.۞ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = ފަހެ مؤمن ކަނބަލަކު ނުވަތަ (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ޙައްޤުވެއެވެ.۞ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ = އަދި އަދާކުރެވޭ ދިޔަތެއް (އަދިމުޅި ދިޔަތެވެ.)۞ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ = އޭނާގެ أهل ވެރިންނަށް (مَيّت މީހާގެ أهل ވެރިންނަށް)۞ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ = އެމީހުން (އެބަހީ مَيّت މީހާގެ أهل ވެރިން صدقاة ކޮށްލައިފިނަމަ ނޫނީ. يعني: عفو ކޮށްލައިފިނަމަ ނޫނީ.۞ فَإِن كَانَ = ފަހެ އޭނާ ވީނަމަ – އެބަހީ

މަރުވިޔަ ވަންޏާ.۞ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނާ عداوة ތެރި ބަޔަކުގެ ތެރެއިންވާމީހަކު ކަމުގައި".۞ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އަދި އެމީހާ مؤمن އަކަކު ކަމުގައިވާ حال.۞ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = ފަހެ مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ހުއްޓެވެ.۞ وَإِن كَانَ = އަދި އޭނާ ވަންޏާ – އެބަހީ މަރުވިޔަ ވަންޏާ.۞ مِن قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނާއި އެމީހުންނާ ދެމެދު عَهْدُ ކަރާރެއް (އެގްރީމެންޓެއް) ވާބަޔަކު މީހުންގެތެރެއިން.۞ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރާ دِيَة އެއްދިނުން ހުއްޓެވެ.۞ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = އަދި مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ހުއްޓެވެ.)۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ފަހެ ނުފެނިއްޖެމީހާ – ނުލިބިއްޖެމީހާ. (އަޅަކު މިނިވަންކުރާކަށް ނުލިބިއްޖެމީހާ)۞ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ = ފަހެ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަހިފުން.۞ مُتَتَابِعَيْنِ ގުޅިގުޅިގެން. تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން توبة އެއްގެގޮތުން.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ގެ ވޮޑިގެންވިއެވެ. (ވޮޑިގެންވައެވެ.)۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝٩٢ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩١) އަދި ކަލޭމެން ދެކޭނެ (منافق ންގެ) އެހެންބަޔަކު ދެކެވިގެންނަވާނެއެވެ. އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ގާތުގައި އަމާންވުމަށެވެ. ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަމާންކަން ހޯދުމަށެވެ. (އެމީހުން إسلام ކަން ފާޅުކުރާތީއެވެ.) އަދި އެމީހުން އެދެނީ އެމީހުންގެ قوم ގެމީހުންގެ ގާތުގައިވެސް އަމާންކަން ލިބިގަތުމަށެވެ. (އެމީހުން ކާފިރުންނާ ގާތުގައި ފެނުމުން شِرْك ކުރުމަށް ރުހުނު ކަމަށް ދައްކައިގެނެވެ.) އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ވަކިވެ ދުރުނުވާނަމަ، ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓާނުލާނަމަ، އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް صلح ވެ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުން ހުއްޓާނުލާނަމަ، ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފާ މަރާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް بيان ވެގެންވާ ބާރެއް - دليل އެއް – ދެއްވިއްޖެ ބަޔެކެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ.)

(٩٢) އަދި އެއްވެސް مؤمن އަކަށް ހުއްދައެއް (އިޖާޒަތެއް) ނެތެވެ مؤمن އަކު މަރުވުމަށް ކުށަކާއިގެންމެނުވީ. އަދި ވެގެންވާ ކަމަކުން ނޫނެވެ. އަދި ގޯސްކަމުން (قصد އަކާއިނުލައި) މަރާ މީހާ (ނުވަތަ1) ފަހެ އޭނާ مؤمن އަޅަކު މިނިވަންކުރާށެވެ1 އަދި އޭނާގެ – އެބަހީ މަރުވި ވާރިސުންގެ أهل ވެރިންނަށް ميّت ގެ أهل ވެރިންނަށް قواعد ން دِيَة އަދާކުރާށެވެ! (دِيَة ގެ ބޭނުމަކީ ކަފާރާތެއް ފަދަ ބަދަލެކެވެ.) އެއީ ميّت ގެ ވާރިސުން معاف ނުކޮށްފިނަމައެވެ. (ދިޔަތުގެ تفصيل حكم حديث ތަކުގައި فقه ގެ ފޮތްތަކުން ބައްލަވާށެވެ!)

ފަހެ މަރުވިމީ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ عداوة ތެރި ބަޔަކުގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްކަމުގައި ވަންޏާ (އެބަހީ ކާފަރުބައެއްގެ ތެރޭގައިވާ مؤمن އެއްނަމަ) ފަހެ އޭނާ مؤمن އަޅަކު މިނިވަންކުރާށެވެ! (دِيَة ދިނުމެއް ނެތެވެ.) އަދި މަރުވިމީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނާއި އެމީހުންނާ ދެމެދު عَهْدُ ކަރާރެއް (އެގްރީމެންޓެއް) ވާބައެއްގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްކަމުގައި ވަންޏާ ފަހެ އޭނާގެ (އެބަހީ ميّت ގެ) أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރާ دِيَة އެއްދިނުން ހުއްޓެވެ. އަދި مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ހުއްޓެވެ. ފަހެ މިކަންތައް ނުލިބިއްޖެ މީހާ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފާށެވެ! އެއީ اللّه ގެ حضرة އިން توبة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި اللّه ވޮޑިގެންވިއެވެ.

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَـٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَـٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾ لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَـٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾

ބަސްމާނަ

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا = އަދި مؤمن އަކު މަރައިފިއްޔާ. مُّتَعَمِّدًا = ހަމަ ގަސްދުގައި. ❁ فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ = ފަހެ އޭނާ ޖަޒާއަކީ – عقوبة އަކީ – ނަރަކައެވެ. ❁ خَـٰلِدًا فِيهَا = އޭނާ އެތާ ދެމިހުންނަ حال . ❁ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް اللّٰه ކޯފާވެވޮޑައި. ❁ وَلَعَنَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް لعنة ލައްވައި. ❁ وَأَعَدَّ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه ގެ މަގުގައި (جهاد ކުރުމަށް) ހިނގާދިޔައިރުން. ❁ فَتَبَيَّنُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން بيان ކުރާށެވެ! (އެބަހީ ކަލޭމެން މަރާލުމުގެ ކުރިން ކާފަރުންނާ ދިމާވާ مؤمن ންގެ ބަހާ ހަމަ ތަނބަސްކަން تحقيق ކޮށް ދަރާސް ކުރާށެވެ!)❁ وَلَا تَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَـٰمَ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމްކިޔައިފި إسلام ކަން ދައްކުވައިދިން މީހަކަށް.❁ لَسْتَ مُؤْمِنًا = ކަލޭ މީހަކީ مؤمن އެއްނޫނެވެ. / ކަލޭ مؤمن އަކުނުވުމުގައި ނުވެއެވެ.(މިފަދަ ނުބުނާށެވެ.) ❁ تَبْتَغُونَ = ކަލޭމެން އެދޭ حال / ކަލޭމެން އެދިގެން. ❁ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ތަކެތި / މުދަލެވެ. ❁ فَعِندَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ❁ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ = ގިނަވެގެންވާ عنيمة / ގިނަވެގެންވާ ގަނީމާތް. ❁ كَذَٰلِكَ كُنتُم = ހަމަ އެފަދައިން ކަލޭމެން ވީމެވެ. (ކާފިރުންނަކަށްވުމުގައި ކަލޭމެން ވިއެވެ.)❁ مِّن قَبْلُ = ކުރީގައިން / އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން. ❁ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = ފަހެ اللّٰه تعالى ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެޔޮކަމުގެ ދަރުމަ ދެއްވައިފިއެވެ. ❁ فَتَبَيَّنُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ތަހުގީގު ކޮށް تحقيق ކުރާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކަށް. ❁ لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَـٰعِدُونَ = ހަމައެއްނުވެއެވެ (ގޭގައި ތިބޭމީހުން) ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން. ❁ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ = އުނދަގޫތަކެއް ހުރި أهل ވެރިންނޫނީ.(އުޒުރުވެރިންނޫނީ) ❁ وَٱلْمُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރާ مُجَاهِدُ ންނާއި.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން.❁ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ = ފަހެ اللّٰه تعالى ، مجاهد ން މާތްކުރައްވައިފިއެވެ.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން ޖިހާދުކުރާތީ.❁ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ = ގޭގައިތިބޭމީހުންގެ ހަމަހަމަވެގެން (ނުދާމީހުން) ގޭގައި ތިބޭމީހުންނަށްވުރެ.❁ دَرَجَةً = خاصّ ދަރަޖައެއް.❁ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ = އަދި ކޮންމެ

ބަރަކާތްވެސް اللّٰه وعد ކުރެއްވި ރަނގަޅެކެވެ. ހެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلۡمُجَٰهِدِينَ ۞ = އަދި اللّٰه تعالى، مجاهد ން މާތްކުރެއްވިއެވެ. ۞ عَلَى ٱلۡقَٰعِدِينَ = ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބިމީހުންގެމައްޗަށް. ۞ أَجۡرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި ހަމަ قصد ގައި مؤمن އަކު މަރައިފިމާ (ދަންނަވައެވެ!) ފަހެ އޭނާގެ جزاء އަކީ — އޭނާގެ عقوبة އަކީ އޭނާ އެތާ ދެމިހުންނަނިވި ގޮތުގައި ނަރަކައެވެ. އަދި އޭނާގެމައްޗަށް اللّٰه ގެ ކޯފާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް لعنة ލައްވައެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ތައްޔާރުކުރައްވައެވެ.

- ދަންނަވައެވެ! އިސްލާމީ އަޙްކާމުތަކުގެ އިތުރު تفصيل ތަކާއި بيان ތައް ޙަދީޘްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް އަދި އެކަމަށް ތަނަވަސްވެގެން ނުވެއެވެ. މިފޮތުގައި މިވަނީ ތާވަލުގައިވާ ބަސްތަކުގެ ترجمة އެކަނިކަމެވެ.

(٩٤) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! — ކަލޭމެން اللّٰه ގެމަގުގައި جهاد ކޮށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ބިންމަތީގައި ހިނގާފައިދާނަމަ (ދިމާވާ މީހުން އެއީ ކާފަރު މުއުމިނު ނުވަތަ ކާފަރު حلال ކަމާއި حَرَام ވެގެންވާ مؤمن ނުވާ ބަޔަކީ) ރަނގަޅަށް ސާފުކޮށް تحقيق ކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް إسلام ކަން ފާޅުކޮށް ހިއަރަކުން މީހަކަށް ދިމާ (އޭނާގެ މުދަލާއި غنيمة ގެ ދަރުވިއްސަކުގައި) އޭނާއާ ދިމާއަށް ކަލޭ މިއަދު مؤمن އެއްނޫން ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! އަދި އޭނާ ނުމަރާށެވެ! އެފަދަ ކަންތައް ކަލޭމެން އެކުރަނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުންތައް އެދިގެންނެވެ. ފަހެ اللّٰه ގެ حضرة ގައިވާ ގިނަ غنيمة ތައް ގިނައެވެ. އަދި މީގެ ކުރިން — އެބަހީ ކަލޭމެންވެސް إسلام ވުމުގެ ކުރިން ހަމައެފަދައިން ވީމުއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ދިމާ މުދަލުވެސް ސަލާމަތްވީ އެ كلمة ކިޔުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) ދެންފަހެ اللّٰه تعالى ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ދެރަހިތްތިއްބަވާ توبة ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެންވެސް ރަނގަޅަށް ބަލާ تحقيق ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަންކަމުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްލާމީ އަޙްކާމު ބާވައިލެއްވި ސަބަބަކާމެދު ގިނަ ރިވާޔަތްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ. ހަމަ ރިވާޔަތްތަކުގެ خُلاصة އަކީ ގޮތެއްގައި ކަމެއްކަމެވެ. تفسير طبرى ގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. مسلم ންގެ ޖަމާޢަތަކާ مشرك ންގެ ޖަމާޢަތަކާ ހަނގުރާމަ ކުރެވުނެވެ. ދެން مشرك މީހާ ބަލިވީއެވެ. — އަޅުގަނޑަކީ مسلم އެކެވެ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِ لاَّ اللّٰه ކިޔައި އޭނާ إسلام ކަން ފާޅުކޮށްފިއެވެ. — (ނަމަވެސް مسلم މީހަކު ހުރެ އޭނާ ކަތިލީ ދުނިޔޭގެ ސަބަބުތަކަކާހުރެ ދެއްކި ބަހަނާއެއް ކަމަށެވެ.) އެހެންވެ އޭނާ މަރައިލައިފިއެވެ. އެކަމުގެ خبر رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަށް ލިބިވަޑައިގަތުމުން އޭނާ މަރައިލިމީހާއަށް ދަޢުވަތު ދެއްވައި حديث ކުރެއްވިއެވެ. އޭނާ لاَ إِلَهَ إِ لاَّ اللّٰه ކިޔުމަށްފަހުވެސް ކަލޭ އޭނާ މަރައިލީތޯއެވެ؟ އޭނާ عُذْر ދަންނަވަމުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ نبي اللّٰه އެވެ. އޭނާ އެހެންބުނީ ސަލާމަތްވާންވެގެންނެވެ. نبي اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم حديث ކުރެއްވިއެވެ. "فَهَلاَّ شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ" (يعني: ކަލޭ އޭނާގެ ހިތް ފަޅައިގެން ބެލިނަމައެވެ. ނުބެލީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟) މިއެވެ.

އަދި މީގެ އިތުރު ރިވާޔަތްތަކެއްވެސްވެއެވެ. — واللّٰه أعلم بالصّواب

(٩٥) (ޢުޒުރުވެރިވެގެންނޫނީ ގޭގައި ދަރުވާޒާގަނޑުވެސް އޮތްގޮތަށް ނުފެނުމަށްތިބި ސަބަބެއްނެތި) އެ عُذْر ތިބިޔޭގެ ސަބަބުން اللّٰه ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމަށް ނުގޮސް ތިބިމީހުންގެ މުދަލާއި ނަފްސުގެ ވަރުގެ مؤمن ންނާއި ތިމާމެންގެ މުދަލާއި ފުރާނަ اللّٰه ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމުގައި ނުހުސްކޮށް މުދަލާއި ފުރާނައިން جهاد ކުރާ مجاهد ން ވަކިވަރަކަށް ނުވެއެވެ. ފަހެ މުދަލާއި ފުރާނައިން ވަރަށްބޮޑަށް ބޭނުންވާ ދުނިޔޭގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ. اللّٰه تعالى خاصّ ދަރަޖައެއް މާތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް اللّٰه وعد ކުރެއްވީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި ގޭގައި (جهاد ކުރުމަށް ނުގޮސް) ތިބި މީހުންނަށްވުރެން اللّٰه تعالى مجاهد ންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައިން މާތްކުރެއްވި ގޮތަށް މާތްކުރެއްވިއެވެ.

دَرَجَٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُوا۟ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ قَالُوٓا۟ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا ۚ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾ ۞ وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِى ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾

ތަރުޖަމާ

دَرَجَٰتٍ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ން ދަރަޖަތްތަކެވެ. ❁ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً = އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި رحمة އެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން. ❁ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަ މަލާއިކަތުންތަކުން ހިފިއިރު. ❁ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ވާ حال . ❁ قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُمْ = އެބަޔަކު ވިދާޅުވިއެވެ. (ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ކަލޭމެން (دين ގެބާބުން) ވީކޮންކަހަލަ ހާލަތެއްގައިތޯއެވެ؟ ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. / (ދަންނަވާނެއެވެ!) ❁ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = އަހުރެމެން ބިމުގައި ނިކަމެތިވެގެން ބަލަކަށިވެގެންވީމެވެ. (شرك ދޫކޮށް އިސްލާމްވެވޭގޮތެއްނުވި ބަލިކަށިކަމުންނެވެ. مشرك ން ގަދަފަދަކަމުންނެވެ. قَالُوٓا۟ = އެބަލަކުން ވިދާޅުވިއެވެ. / ◌. ❁ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً = އޭގެފަހު الله ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެން ނުވޭތޯއެވެ؟ (އެބަހީ ތަނަވަސްވާނެއެވެ.) ❁ فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا = ދެން އެތަނަށް ކަލޭމެން هجرة ކުރާށެވެ. فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) ޖެހިލުމުގެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. ❁ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ = އަދި އެނބުރި ދާތަނެއްގެ ގޮތުން އެތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ = ނިކަމެތި ދެރަވީމީހުން ފިޔަވައެވެ. ❁ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ = ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި އަދި ކުދިންނަށް ކުރެވޭނެތެރިކަމެއްނެތި. ❁ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً = حيلة އެއް ހޯދުމަކަށް އެމީހުންނަށް ކުރުމަށްވެސް ނުކުޅެ - (ސަލާމަތްވާނެގޮތެއްހޯދެން ނުކުޅެ) ❁ وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ = އަދި (مدينة އަށް ދިއުމަށް) އެއްވެސް މަގެއްނުލިބޭ. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް الله تعالى عفو ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވިއެވެ. ވެސް. عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾ = ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. ❁ ❁ وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމަށް ދަންނަވާށެވެ! ތިބާ ބިމުގައި ގިނަ ތަނުގެ ޒާތުގައިވާނެއެވެ. (އެތަށް ހިތާވަރުންވެއެވެ.) ❁ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً = الله ގެ ދީނުގެ މަގުމަތީގައި شريعة ގެ ބާރުމަތީ (ނަމާޒަށް هجرة ކުރާ ތަނެއްގައި) އަދި ހިތްވެ ތަނަވަސްކަމާއި. ❁ وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ = އަދި އެމީހާގެ ގެއިން ނުކުމެފައިވާ. ❁ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ އަރިހަށް

هجرة ކުރާ حال (އެދުރުވެރިޔާގެ أمر ފުރަން تبع ވުމުގެ ގޮތުން.)❁ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ = ދެން އޭނާ (ނުދުވެރިސް) އޭނާއާ މަރު ދިމާވެއްޖެ / އޭނާ މަރުވެއްޖެ.❁ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާއި އޭނާގެ أجُور حاصل ވެއްޖެއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ غَفُورًا رَّحِيمًا (١٠٠) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٦) އެއީ އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ އެތައް ދަރަޖަ ދަރަޖަ ތަކެކެވެ. (އިސްލާމްވުމުން ދަރަޖައެކެވެ. إسلام ކަމުގައި هجرة ކުރުމުން ދަރަޖައެކެވެ. އަދިވެސް އަދިވެސް.....) އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި رحمة އެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله تعالى ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٧) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (مشرك ންކަމުގައިވާ حال) މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާ ވަގުތުން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކޮން ކަމެއްގައި ހުރީ ކޮންފަރާތަކުން ހިނގަމުންދިޔައީއެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހުރެމެންނީ ބިމުގައި ބާރުކުޑަ ضَعِيفُ ބައެއްކަމުގައެވެ. (مُشْرك ން ގަދަފަދަކަމުން شرك ދުނިޔެ އިސްލާމްދީން ފާޅުކޮށް އިސްލާމްވުމުން އަޅުގަނޑުމެން ނުވިއެވެ.) އެބައިމީހުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އަދިވެސް ކަލޭމެން هجرةކުރުމަށް ބާކީ الله ގެ ބިންތަކީ ތަނަވަސްބިމެއް ނުވެއެވެ؟ (ތަނަވަސްބިމެއްނުވީތޯ. هجرة ނުކުރީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟) ފަހެ އެފަދަ އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންގެ قيامة ދުވަހުގެ މަޤާމަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ގޯސްކޮށް ނިމިގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٩٨) ފިރިހެނުންނާއި ބަލިކަށިވާ ކަމެތިންނާއި އަންހެނުންނާއި އަދި ކުޑަކުދިންނެވެ. އެމީހުންނަކީ އެމީހުން مدينة އަށްދާން އެއްވެސް حيلة އެއް އަދި ދާނެ މަގެއްވެސް ނުވާ މީހުންނެވެ. މަގު ނޭނގޭމީހުންނެވެ.

(٩٩) ފަހެ އެމީހުންނަށް الله އެމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ ފާފަ ފުއްސެވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁

(١٠٠) އަދި الله ގެމަގުގައި هجرة ކުރާމީހާއަށް އޭނާ هجرة ކުރާނެ ބިމާ ތަނަވަސްކަން شريعة ގެ މަގުމަތީގައި دين ގެ މަގުމަތީގައި ހުރުމަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި ރިޒްގު ތަނަވަސްކަން އޭނާ ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެމީހަކު الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރުމަށް އޭނާގެ ގެއިން ނުކުމެފައި (އޭނާ ދަތުރު ތަނަވަސް ނުދުވެރިސް) އޭނާއަށް މަރު އަތުވެއްޖެ / އޭނާ މަގުމަތީގައި އޭނާ މަރުވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައި އޭނާއަށް هجرة ކުރުމުގެ ދަރުމަ ثواب ހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۗ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ ۖ وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުކުރާ ހިނދު. ❁ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ = ކަލޭމެން ނަމާދު قصر ކުރުމަކުން. ❁ إِنْ خِفْتُمْ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެނަމަ. ❁ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފިރުން ކަލޭމެން فتنة ވެރިކުރުވައިފާނެކަމުގެ. ❁ إِنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެނަށް ކާފިރުންވިއެވެ. ❁ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ = ފާޅުކަން عداوة ބޮޑުވެގެންވާ عداوة ވެރިއަކު ކަމުގައި. ❁ وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލާގެފާނު އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެވަޑައިގެން. ❁ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ = ދެން އެމީހުންނަށްޓަކައި ކަލާގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވައިފި. ❁ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނުގެ ބައެއް ތެދުވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ! (ނަމާދުގައި ތެދުވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ!) ❁ مَّعَكَ = ކަލާގެފާނާއެކު (އެއް ركعة ކުރަން) ❁ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަތިޔާރު ހިފާށިކަމެވެ! ❁ فَإِذَا سَجَدُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން سجدة ކޮށްފިއްޔާ. ❁ فَلْيَكُونُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ވާށިކަމެވެ! ❁ مِن وَرَآئِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައި ❁ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ = އަދި އަނެއް جماعة އައިސް ހުރިކަމެވެ! (އެއް ركعة ކުރަން) ❁ لَمْ يُصَلُّوا۟ = އެމީހުން ނަމާދު ނުކުރާ. (ނަމާދުނުކުރެވިހުރި) ❁ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލާގެފާނާއެކު ނަމާދު ކުރާހުށިކަމެވެ! ❁ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފާހުށިކަމެވެ! (ހޭލުންތެރިވާށިކަމެވެ!) ބިރުވެރިވާތީވެ. ❁ وَأَسْلِحَتَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހަތިޔާރުތަކާއި (އެބަހީ ހަތިޔާރު ހިފާށެވެ!) ❁ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުން ލޯބިކުރެއެވެ. ❁ لَوْ تَغْفُلُونَ = ކަލޭމެން غَافِل ވެއްޖެނަމައެވެ. (ކަލޭމެން غَافِل ވުމަށެވެ.) ❁ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކުން. ❁ وَأَمْتِعَتِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިފާސްކުރާ ތަކެތިން. فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ = ދެން އެމީހުން ކަލޭމެން މައްޗަށް ޖެހިބިގަތުމަށް (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަރައިގަތުމަށް) ❁ مَّيْلَةً وَٰحِدَةً = އެއްފަހަރާ ޖެހިބިގަތުމަށް (އެކީއެކަހެރަ އެއްފަހަރާ އަރައިގަތުމަށް) ❁ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى = ކަލޭމެނަށް އުނދަގުލެއްވާނަމަ. مِّن مَّطَرٍ = ވާރޭގެ ސަބަބުން. ❁ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވާނަމައެވެ. ❁ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ =

ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހިމާޔަތުތައް ބޭނުންޖެހޭކަމުން.۞ وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ ۚ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކުގައި ހިފާށެވެ! ބަލުވެރިވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى.۞ أَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ= ކާފިރުންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.۞ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾= ނިކަމެތިވެގެންވާ عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރާނަމަ ކަލޭމެންގެ عدوُّ ންގެ ފަރާތުން ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން فِتْنَة ފިޔަވަޅުއަޅާނެކަމަށް ބިރުވެރިވާނަމަ ކަލޭމެން ނަމާދު قصر ކުރުމަކުން (ކުރު ކުރުމަކުން) ކަލޭމެންނަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (އެއީ ހަތަރު ކަމެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން އެއީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިންކަމުގައިވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައިވާ ކާފިރުން فِتْنَة ފިޔަވަޅުއަޅާނެކަމަށް ބިރުވެރިވާނަމައޭ އޮތީ شَرْطُ ގެ ގޮތުން ނޫނެވެ. އެބުނެވޭ ފަރާތުން فِتْنَة ފިޔަވަޅުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ނުލައި ދަތުރުގައި ނަމާދު قصر ކުރުން ހުއްދައެވެ. އެކަން حديث ން ދަލީލުން ސާބިތުވެއެވެ. واللّه أعلم .

(١٠٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވާއިރު (ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު) އެމީހުންނާއިއެކު ނަމާދު قائم ކުރައްވާނަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއް جماعة އެއް ކަލޭގެފާނާއިއެކު ނަމާދަށް ތެދުވާހުށިކަމެވެ! (މިއީ خَوْفُ ނަމާދުކުރާއުސޫލު އުގަންނައިދެއްވުމެވެ.) އަދި (އަނެއް ބައިމީހުން) އެމީހުން ހަތިޔާރު ހިފައިގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ! ދެން ފަހެ ނަމާދަށް ތިބި ބައިމީހުންގެ ދެވަނަ ސަޖިދަ (ނުވަތަ ސަޖިދަ ކޮށްފިއުމާ) ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުގައި ހުރުމަކުން (ބާކީ އޮތް އަނެއް رکعة ކުރުމަށްޓަކައި) ދެން ކަލޭގެފާނު އަނިޔާ رکعة ނިންމަވައިގެން މިހުން އަންނަހުރިކަމެވެ! އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ނަމާދުކުރާހުށިކަމެވެ! (އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ފަހު رکعة އެވެ.) އަދި އެބައިމީހުން ހިމާޔަތްތަކާއި ހަތިޔާރުތައް ހިފައިގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ! (އެއީ ދެވަނަ ޖަމާޢަތް މިވީ جماعة އެވެ.) އަދި ކާފިރުންގެ އެދުމަކީ – އެމީހުން އެދޭނީ – ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ސާމާނުތަކުން ކަލޭމެން غافل ވުމެވެ. (ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކަށް ބަލާ ނުލެވޭކަމަށެވެ.) ދެން އެމީހުން އެކުއެކީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަމަލާދޭނެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ނިންމައިލުމަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަށް ވާރޭގެ ސަބަބުން އުނދަގޫވެއްޖެނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލިވެފައިވާނަމަ ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތައް ބާއްވައިލުމަކުން ކަލޭމެންނަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު (އެ حال ގައިވެސް) ބަލުވެރިވެ ހިމާޔަތްތަކާއިގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ1 ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކާފިރުންނަށް ނިކަމެތިވެގެންވާ عذاب އެއް ތައްޔާރު ކުރެއްވިއެވެ.

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

ލުޣަތު

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ = ފަހެ ކަލޭމެން (خَوْفُ) ނަމާދުން ނިމިއްޖެއްޔާ.۞ فَٱذْكُرُوا ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله ހަނދުމަކުރާށެވެ! / الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ = ކޮޅަށް ތިބެގެންނާއި އިށީނދެގެންނާއި އަދި ކަލޭމެން އަރިކަށިމަތީގައި އޮށޮވެގެންނާއި.۞ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (ބިރުވެރިކަމުން) އަރާމުވެ ހިތްހަމަޖެހިއްޖެއްޔާ.۞ فَأَقِيمُوا ٱلصَّلَوٰةَ = ދެން (قواعد ތާ) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!۞ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދު ވިއެވެ.۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެމައްޗަށް.۞ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ = وَقْتُ ކަނޑައެޅިގެންވާ فرض އެއްކަމުގައި.۞ وَلَا تَهِنُوا = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އަދި ކަލޭމެން ދެރަވެ ބަލިކަށިނުވާށެވެ!۞ فِي ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ = (ކާފިރުންގެ) ޤައުމު ހޯދުމުގައި (އެމީހުންނާ ދިމާކުރުމުގައި)۞ إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް (ލިބޭ زَخَمْ ގެ ސަބަބުން) ކަލޭމެންނަށް ވޭން ލިބޭނަމަ.۞ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް (އެމީހުންގެ زَخَمْ ތަކުން) ވޭން ލިބެއެވެ.۞ كَمَا تَأْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް ވޭން ލިބޭފަދައިން.۞ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ން އުއްމީދުކުރެއެވެ.۞ مَا لَا يَرْجُونَ = އެމީހުން އުއްމީދުނުކުރާކަމެއް. ނަސްރު ކާމިޔާބު. (އަދި ދަރުމަވަންތަ ثواب އެވެ. ސުވަރުގެއެވެ.)۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެން ވިއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއަކަށް.۞ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި ފޮތް (ކީރިތި قرآن)۞ لِتَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ މެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ = الله ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައި އެންގެވި ގޮތުން الله ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވާފައިވާގޮތުން. وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! لِّلْخَآئِنِينَ = خيانة ތެރިންނަށް.۞ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾ = އެމީހުން دِفاعُ ކުރާ خَصْم އެއްކަމުގައި / دفاع ކުރާމީހެއްކަމުގައި.۞

تَنْبِيه

١٠٥ ވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ١١٢ ވަނަ އާޔަތާ ހަމައަށް މިބާބަތުގައިވާ رَسو الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި ބޭނުންވުން ކުރި ވާހަކައެއްގެ މާނައާ އެއްބާވަތްތަކެއް ވާހަކައެވެ. تفسير ތަކުގައި ވަނީ ރިވާޔަތްތަކުން އެވާހަކަ ތަފްސީލުކޮށްފައެވެ. خلاصة އަކީ އެއްކަމެކެވެ. أبوجعفر الطبرى އެކަށައަޅުއްވާފައިވާ تفسير: جَامِعُ البَيَان ގައި بَيَان ކުރައްވާފައިވާ އެއްރިވާޔަތެއް ބޭނުން ވާހަކަ ކުރުކޮށް ދަންނަވާލާމެވެ. عَاصِمُ بْنُ عُمَربْنُ قَتَادَة އާއާ ބައްޕަ އާއާގެ ކާފަ قَتَادَة بن النعمان ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލޭ ވިދާޅުވިއެވެ. بَنُوْ أُبَيْرِق ގެ عَائِلَة ގައި بِشْرُ އާއި بُشَيْرْ އާއި އަދި

مُبَشِّر އެއްވެއެވެ. މިތަނުން މި بِشْرُ އަކީ منافق އެކެވެ. އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި އައީ طُعْمَة بْنُ أُبَيْرِق އެވެ. ދެންފަހެ މި طُعْمَة بْنُ أُبَيْرِق މީހެއްގެ ގެއިން ވައްކަންކޮށް ގޮދަނުފުށާއި ހަނގުރާމައިގެ ބައެއް ތަކެތި ނަގައިފިއެވެ. ދެން އެކަމާއިބެހޭގޮތުން މީހާއާއި ސުވާލުކުރުމުން އޭނާ ބުނީ يهودى އެއްގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނު ބުނި މީހެކެވެ. زَيْدُ بنُ السَّمِيْنُ ކިޔާ މީހެކެވެ. އަދި މި أُبَيْرِق ގެ ފަރާތުން أَسِيْرُ بنُ عُرْوَة އައިސް رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި أُبَيْرِق ވައްކަންކުރި ވާހަކަ رَسول އާއަށް ދެންނެވި قَتَادَة بن النعمان ގެ ސަބަބުންކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އެ رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. قَتَادَة بن النعمان އާއި އޭނާގެ ބޭބޭ އަހުލުވެރިންގެ ހަމަ ރަނގަޅު عائلة އަކަށް ވައްކަމުގެ تُهْمَة ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ إسلام ކަމާއި صلح ވެރިކަމުގެ ބައެކެވެ. އެއްވެސް دليل އެއް ثابت ކޮށްދިނުމެއް ނުހަމަ އުސޫލުން. މިގޮތުން އޭނާ ވާހަކަދެއްކި أُبَيْرِق ގެ ފަރާތުން ވަކާލާތު دِفَاعُ ކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ قَتَادَة ވަޑައިގެން رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެކަމާގެ ފާނަށް حديث ކުރެއްވިއެވެ. إسلام ކަމާއި صالح ކަމުގެ عائلة އެއްގެމައްޗަށް އެއްވެސް دليل އެއްނެތި ކަލޭގެފާނު ވައްކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެއްވިއެވެ. މިގޮތުން އެ أُبَيْرِق ގެ ފަރާތުން دفاع ކުރައްވާ ވާހަކަ ފުރަތަމަ ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. ދެންފަހެ قَتَادَة ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުދަންނަވައި ބޭއްވިނަމަ ރަނގަޅުވީސް ބުނެއެވެ. خبر ކިޔަން އެހެއްޔެވެ؟ رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم حديث ކުރެއްވި ބަސްފުޅު އަހުރެން ކިޔައިދިނީމުއެވެ. ބޭބޭގެ ބުނެއްވިއެވެ. ވާގިދެއްވާނީ اللّه ގެ حضرة ންނެވެ. ދެން މާތްރަސްކަލާ އިސްލާމިކަ އާޔަތްތައް اللّه ބާވައިލައްވާ حقيقة ސާފުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ވައްކަންކުރި أُبَيْرِق ކަމާއި އަދި އޭނާގެ ފަރާތުން رسول އާގެ އަރިހުގައި دفاع ކުރިމީހުން އެދިއްޔާ ނުބައި ވާހަކައިވެސް ކަމާއި އަދި قَتَادَة ގެ ޙާލު އެދުއްކަވި ވާހަކަފުޅާ ހަމަ ތެދުކަމާއި އަދި ކަމާއި ނުބައި يهودى އެއްގެ ބޭރުގައި އެކަން އެޅުވުމާ حيران ވާވަރު ދޮގުއްކަމާއި އަދި رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم أُبَيْرِق ގެ عائلة ގާއިމުދު އެވިދާޅުވުމާ ބަސްފުޅު ދޫކޮށް ބައެއް ފުރުސަތު އިތުރު ބައްދަލުވެގެން ޙަދީޘް ވަކިބަޔާން ކުރެއިގެން ކަމެއް بيان ވެގެން ދިޔައީއެވެ. — އަދި މިއާޔަތްތަކުގެ ފަހަތުން މިވާ ١١٣ ވަނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ اللّه އެކަލާނގެ ރަޙްމަތާއި ފަޟްލު ހުރެވިގެން رسول އާއަށް ހުރި އާޔަތްތަކާއި رحمة އާއި އަދި މާތްކަމުގެ ވާހަކަ އާޔަތްތަކުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. نصيحة އާއި وعظ އާއި عبرة ނޫ ހުރިގޮތާ رحمة ގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) ދެންފަހެ ކަލޭމެން ނަމާދުކޮށް ނިމުމުން ކަލޭމެން ކޮޅަށްހުރެގެންނާއި ކަލޭމެން އިށީނދެގެންނާއި އަދި ކަލޭމެން އަރިކަށިމަތީގައި އޮށޯވެގެންނެވެސް (ހުރިހާ حال އެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން اللّه އަށް ذكر ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ހަނދާންކޮށް ހަދާށެވެ! ދެންފަހެ (އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނެތި ދަތުރު ނިމިގެންނާ) قواعد ން ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދަކީ مؤمن ންގެމައްޗަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިގެންވާ فرض އެއްކަމުގައިވިއެވެ.

(١٠٤) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކާފިރުންގެ މީހުން ހޯދައި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ދެރަނުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ލިބިފައިވާ زَخَم އާއި ފަދައިގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް ވޭންލިބޭއިރު އެމީހުންނަށްވެސް އެމީހުންގެ زَخَم ތަކުން ހަމަ ކަލޭމެންނަށް ވޭންލިބޭފަދައިން ވޭންލިބެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّه ގެ حضرة ން އެމީހުން ނުއެދޭކަންތައް އެދެމުއެވެ. (އެއީ ދަރުމަވާ ސަވާބު އަދި ސުވަރުގެ ލިބުމަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނާ ބޭނުމެއް ފަދައިއެވެ.) އަދި اللّه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٥) (އޭ رَسول اللّه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ اللّه ކަލޭގެފާނަށް އެންގެވިފަދައިން ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ މެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. (ކަލޭގެފާނު ފުރިހަމައިގެންނަވާ ގޮތަކަށް ދޫނުކުރާށެވެ.) އަދި خيانة ތެރިންގެ ފަރާތުން دفاع ކުރައްވާ ބައެއްކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾

ލުޣަތު

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ = އަދި الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَا تُجَٰدِلْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން جدل ނުކުރައްވާށެވެ! وَكَالَةُ ނުކުރައްވާށެވެ!۞ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް خيانة ތެރިވާ މީހުންގެ ފަރާތުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ مَن كَانَ خَوَّانًا = خِيَانة ކުރުން ގިނަކުރާމީހާ އެއްވެސްމީހަކަށް.۞ أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހަކީ ގިނައިން ފާފަކުރާ.۞ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ = އެމީހުން (އެބަހީ އެ خيانة ތެރިން) މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ނިވާވެއެވެ ވަންހަނާވެނީއެވެ.۞ وَلَا يَسْتَخْفُونَ = އަދި އެމީހުން ނިވާއެއްނުވެއެވެ. ވަންހަނާ ނުވެއެވެ.۞ مِنَ ٱللَّهِ الله ގާއި / الله އަށް.
۞ وَهُوَ مَعَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނާއެކުވާ حال . (ދެނެވޮޑިގެންވުމުގައި ކުރެވޭ ކޮންމެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެން)۞ إِذْ يُبَيِّتُونَ = އެމީހުން ރޭގަނޑުގައި رَأْي ބަހެއް ބޭނުންކުރެވުނުގޮތުން ރޭވިހިނދު.۞ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ = އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާ ބަސްތަކާއި ކަންތައް.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ގޮތުގައި.۞ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ = ދެން މިތިބީ ތިޔަބައިމީހުންނޭވެ!۞ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ = ކަނޑާކޮށް އެމީހުންގެ ފަރާތުން جَدَلُ ކުރީމުއެވެ.۞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.۞ فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން الله އާއި جَدَلُ ކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (އެބަހީ خيانة ތެރިންނަށް) ވަކީލު ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ = وكيل އަކުގައިވާކަމުގައި / އެމީހުންގެ ފަރާތުން دفاع ކާކު وَكَالَةُ ކުރާ.۞ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا = އަދި ނުބައިކަމެއް ކުރާމީހާ.۞ أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ = ނުވަތަ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެ (މީހާ)۞ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ = ދެން އޭނާ الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވައިފިނަމަ.۞ يَجِدِ ٱللَّهَ = އޭނާ الله އާއިދިމާ ދެކޭނެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.۞ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا = އަދި ފާފައެއް ކޮށްފިމީހާ.۞ فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = ފަހެ އެމީހަކު އެ ފާފަ ކުރަނީ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. (އޭގެ عُقُوبة ލިބޭނީ އޭނާއަށެވެ.)۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި.۞ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً = ކުށެއް ނުވަތަ ގޯހެއްކޮށްފިމީހާ. (އޭގެމާނަ

ކުށެއްކޮށްފިމީހާ / ނުވަތަ ފާފަކޮށްފިމީހާ)۞ أَوْ إِثْمًا = ނުވަތަ (ގަސްދުގައި) ފާފަކޮށްފި (މީހާ)۞ ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيْئًا = ދެން އެކަން އުފުލާ ބަރީއަވެގެންވާ މީހަކަށް އެއްލައިފި (ބަރީއަވެގެންވާ މީހަކު އުފުލުމުކޮށް އެކަމުގެ ބޮޑުގައި އަޅުވައިފި)۞ فَقَدِ احْتَمَلَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އުފުލައިފިއެވެ. تَحَمَّل ކޮށްފި.۞ بُهْتَانًا = حيران ވާވަރަށް ބޮޑު ދޮގެއް.۞ وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ބޮޑު ފާފައަކާއި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) އަދި الله ގެ حضرة ގައި ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެއީ أبَيْرِق ގެ ދަރިންގެ دفاع ކުރެއްވުމަށް ވިދާޅުވުމުން ބަސްފުޅުދެއްވުމުގައި ކަމުގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަޑައިގެންވަނީ ދިނަދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٧) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް خيانة ތެރިވާމީހުންގެ ފަރާތުން (އެބަހީ بَنُوْ أبَيْرِق ގެމީހުންގެ ފަރާތުން) ދިފާޢުކުރައްވައިގެން جدل ނުކުރައްވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިވުން ބޮޑު އަދި ފާފަކާރުވީ ދިނަ އެއްވެސް މީހަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(١٠٨) އަދި އެމީހުން - އެބަހީ އެ خيانة ތެރިވީމީހުން އެކުރި ކަންތައް މީސްތަކުންނަށް ނިވައިކޮށް ފޮރުވަނީއެވެ. ވަންހަނާކުރަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން الله އަށް އެކަން ވަންހަނާ ނުކުރެއެވެ. (ނުވެސް ކުރެވޭނެއެވެ.) ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާ رأيُ ތަކެއް ބަދަލުކޮށް تَدْبِير ކުރަމުން ދިޔައިރު އެކަލާނގެ ވަނީ އެމީހުންނާއެކުގައެވެ. (ދެނެވޮޑިގެންވާ قدرة ތެރިކަމުގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި الله تعالى ވަޑައިގެންވަނީ އެމީހުން ކުރާ ހުރިހާކަމެއް މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٩) އޭ މިއީތަ މީހުންނޭވެ! (އޭ أُبَيْرِق ގެ އާއިލާގެ ދަރިންނޭވެ! ނުވަތަ عائلة ގެ ދަރިންގެ دفاع ކޮށް جدل ކުރި އެންމެހުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން دنيا ގެ حياة ގައި دفاع ކޮށްފިމުއެވެ. ފަހެ އެކަމަކު قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ފަރާތުން الله އަށް جدل ކޮށް دفاع ކުރާނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުންގެ وكيل އަކަށްވާނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟

(١١٠) އަދި ނުބައިކަމެއްކޮށްފިމީހާ ނުވަތަ އޭނާ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހާ ދެން އޭނާ الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދިދަންނަވާ أَسْتَغْفَار ކޮށްފިއްޔާ الله އާއިގައި އޭނާ ދެކޭނީ ދިނަދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. (މިއީ ވައްކަންކުރި أُبَيْرِق އާއިގައި އޮތް ތައުބާވުމުގެ ކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ ތައުބާވެވަޑައިގަތެވެ.)

(١١٢) އަދި ފާފައެއްކޮށްފިމީހާ އޭނާ އެކުރި ފާފައެއްކޮށްފިއްނަމަ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس ގެމައްޗަށެވެ. (އެހެންމީހުން ފާފައިގެ ދަރަނިއެއް ގެނުހާނެއެވެ.) (އެހެންމީހުން ކުރާ ފާފައިގެ ދަރަނިއެއް ގެނުހާނެއެވެ.) އަދި الله تعالى މި ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

އަދި ކޮށްމަކުން (ގަސްދުއްނުޙައި) ކުށެއްކޮށްފި މީހާ ނުވަތަ ގަސްތުގައި ފާފައެއްކޮށްފިމީހާ ދެން އެކުށް ބަރީއަވެގެންވާ މީހެއްގެ މައްޗަށް އެޅުވިއްޔާ حيران ވާވަރަށް ދޮގެއްހަދައި އަދި ބޮޑު ފާފައެއް އުފުލައިގަތީއެވެ. (މިއީ يهودى މީހާގެ دفاع ގައިވާ ބަސްފުޅެއްކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާއަށް ތުހުމަތުކުރި މުސްލިމާ އިސްލާހުވެއެވެ.)

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ ۚ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾ ۞ لَّا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَـٰحٍۭ بَيْنَ ٱلنَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

މުޅިމާނަ

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ = އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ނުވާނަމަ. ❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ވާއި. ❁ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ = ހަމަކަނޑައަޅައިން އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން ކަނޑައަޅައިގެން ގޮސްތޮޅުބިރުވެ. ❁ أَن يُضِلُّوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރައްދަރުވައިލުމަށް. ❁ وَمَا يُضِلُّونَ = އަދި އެމީހުން މަގު ނުފުރައްދަރުވައެވެ. ❁ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކެއްމެނުވީ. ❁ وَمَا يَضُرُّونَكَ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމަކުން. ❁ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ = އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި حكمة (ޔަޢުނީ قرآن އާއި ސުންނަ) ❁ وَعَلَّمَكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނައިދެއްވިއެވެ. ❁ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ = ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ކަމެއްގައި ނުވާނަމަކާއި. ❁ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ = އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ވާހުށީއެވެ. ❁ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ ❁ لَّا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ = ހެޔޮކަމެއް ނުވެއެވެ ގިނަ އެއްޗެހީގައި. ❁ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ސިއްރު އެއްވުންތަކުގެ / ޖަލްސާތަކުގެ. ❁ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ = صدقة އަކަށް އަމުރުކުރި މީހެއްގެ ޖަލްސާމެނުވީ. ❁ أَوْ مَعْرُوفٍ = ނުވަތަ ހެޔޮކަމަކަށް. (އަމުރުކުރި މީހެއްގެ ޖަލްސާމެނުވީ) ❁ أَوْ إِصْلَـٰحٍۭ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = ނުވަތަ މީސްތަކުންގެ ދެމެދު إصلاح ކުރުމަށް (އަމުރުކުރި މީހެއްގެ ޖަލްސާމެނުވީ) ❁ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންކަން ކޮށްފިމީހާ (ނުވަތަ އެއިންކަމެއް ކޮށްފިމީހާ) ❁ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރުއްސެވުން އެދިގެން. ❁ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. (ދެއްވާހުށީމެވެ!) ❁ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް. ❁ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އާ އާއި ދިމާކޮށް ދުރުވެއްޖެމީހާ. ❁ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ = އޭނާއަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހު. ❁ وَيَتَّبِعْ = އަދި އޭނާ ތަބަޢުވެއްޖެ. ❁ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ މަގު ނޫން މަގަކަށް. ❁ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ = އޭނާ ދިމާކުރި ކަމަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ. (އެއީ الله ދިމާވެވޮޑިގެންވާ ވާހަކަ) ❁ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ނަރަކައަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. ❁ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ = އެއީ

އަނބުރިގޮސްތިބުމަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى (قيامة ދުވަހުން) ނުފުއްސަވާނެއެވެ. أَن يُشْرَكَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރިކުރުން. (شريك ކުރުމުގެ ފާފަ)۞ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެނޫންނަކަށް (އެނޫން ފާފަ) އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. ۞ لِمَن يَشَآءُ ج = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިމީހަކަށެވެ.۞ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ = އަދި الله އަށް شريك ކާފިރުވިއެވެ.۞ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ މަގުފުރެދި ދުރުވެގެންދިޔައީއެވެ.۞ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا (١١٦) = ދުރުމިސްވާގޮތަކަށް.۞

إجمالي މާނަ

(١١٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رَحْمَة ފުޅު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނުވާނަމަ އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރައްދާލާ ވާ ވައްދާލުމަށް ކަށަވަރުންވެސް قصد ކުރިއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ފިޔަވައި މަގެއްނުފުރައްދައެވެ. އަދި އެއްވެސްގޮތަކުން އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަރުވައެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފޮތާއި (އެބަހީ ކީރިތި قرآن އާއި حكمة ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ قرآن ކަމުގައި ނުވާ އެހެނިހެން އެންގެވުންތަކެވެ. އެއިން މުޠައްހަރު ކުރެއްވި ގޮތުގެންވާ سنّة އެވެ. والله أعلم) އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާކަމުގައިވާ އެއްޗެއް އަދި އެތައްކަމެއް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނައިދެއްވިއެވެ. އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ އިޙުސާންތަކަކީ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާއެވެ.

(١١٤) އެމީހުން އެކުވެ އުޅޭގޮތަ ދިޔަ ސިއްރު ވާހަކަތަކުގައި ސިއްރު، ބޮޑުބައިގައި ހެޔޮކަމެއްނެތެވެ. ހަމައެކަނި صدقة އެއްކުރުމަށް އަމުރުކުރި މީހެއްގެ ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއް ކުރުމަށް އަމުރުކުރި މީހެއްގެ ފިޔަވައެވެ. ނުވަތަ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި إصلاح އެއްކުރުމަށް أمر ކުރި މީހާ ފިޔަވައެވެ. އަދި އެކަން ހަދައި ނުވަތަ އެއިން ކަމެއް الله ގެ وجه ފުޅު އެދިގެން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވުމަށް އެދިގެން ކޮށްފިނަމަ (ދަންނައެވެ.) ފަހެ ނިކަން ހުރި އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާހުށީމެވެ.

(١١٥) އަދި އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ بيان ވެ އެނގުމަށްފަހު رسول އާ އާއި خلاف ވެ ދެކޮޅުހަދައިފިނަމަ އަދި އެމީހާ مؤمن ންގެމަގު ނޫން އެހެންމަގަކަށް تبع ވެއްޖެއްޔާ ތިމަން އެފަރާތަކަށް ސަރަޙައްދުވިޔަސް އޭނާ އެފަރާތަކަށް ބޮލަސްސާކުރިފަރާތާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަން حوال ކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަން ނަރަކައަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެއީ އަނބުރިގޮސްތިބުމަށް ނުބައި ވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް شريك ކުރުމުގެ ފާފަ (އޭނާ ދުނިޔޭގައި توبة ނުވިނަމަ قيامة ދުވަހުން) އެކަލާނގެ ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް އެނޫން ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ. އަދި الله އަށް شريك ކުރިމީހާ (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަރަށް ދުރަށް މަގުފުރެދި ގޮސްފައިވާ ކަމަށްވެއެވެ.

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَـٰثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَـٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ ٱللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَـَٔامُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَـٰمِ وَلَـَٔامُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَـٰنَ وَلِيًّا مِّن دُونِ ٱللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ދޫކޮށް އެމީހުން ގޮވާ دعاء ކުރަނީ ހަމައެކަނި. ❁ إِلَّآ إِنَـٰثًا = އަންހެން
ބުދުތަކަށް ނޫނީ ނުގޮވައެވެ. (އެއީ اَللاَّت އާއި عُزَّى އާއި مَنَاة އެވެ. ނުވަތަ ފެރިށްތުން އަންހެން ދަރިންނެވެ.)❁ وَإِن
يَدْعُونَ = އަދި އެމީހުން ނުގޮވަތެވެ. ❁ إِلَّا شَيْطَـٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ = ނިކަމެތިވެގެންވާ شيطان އަކަށް މެނުވީ. ❁
لَّعَنَهُ ٱللَّهُ = الله އެކަލާނގެ لعنة ލައްވާފައިވެއެވެ. (شيطان އާ އަށް لعنة ލައްވައިފިއެވެ.)❁ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ = އަދި
އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ހިފާނަމެވެ. (މަގުފުރެއްދުމަށް ހިފާނަމެވެ.)❁ مِنْ عِبَادِكَ =
ކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ = ކަނޑައެޅި عيّن ކުރެވިފައިވާ ބައެއް.
(މިނިވަކަމެއް) ❁ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުން މަގުފުރެއްދި ގެންދާނަމެވެ. ❁ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ =
އަދި މިއަޅާ އެމީހުންނަށް (باطل) އުއްމީދުތައް ދޭނަމެވެ. ❁ وَلَأُمُرَنَّهُمْ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ❁ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَـٰمِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން
نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކުގެ ކަންފަތް ކަނޑައިލާނެއެވެ. (މިއީ جَاهِلِيّ ޒަމާނުގެ ކަމެކެވެ. އެއީ شيطان ގެ އަމުރަށް އެކަން
ކުރުމަށް...)❁ وَلَأُمُرَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ❁
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ = ފަހެ އެމީހުން الله ގެ ޚަލްޤު ބަދަލުކުރާނެއެވެ. (الله ގެ دين
ބަދަލުކުރާނެއެވެ...)❁ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَـٰنَ =
އަދި شيطان ހިތާމަ إختيار ކުރެއްވިމަ. ❁ وَلِيًّا = ... ❁ مِّن
دُونِ ٱللَّهِ = الله ދޫކޮށް. ❁ فَقَدْ خَسِرَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ގެއްލުމެއް ...❁ خُسْرَانًا مُّبِينًا
﴿١١٩﴾ = ... ❁ يَعِدُهُمْ = އޭނާ އެމީހުންނަށް وعد ...❁
وَيُمَنِّيهِمْ = އަދި އޭނާ އެމީހުންނަށް أمّيد ... ❁ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = އަދި
شيطان އެމީހުންނަށް وعد ...❁ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ = ... ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން
(...)❁ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުން (قيامة ...) ...❁ وَلَا يَجِدُونَ =
އަދި އެމީހުން ...❁ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ = ...❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި

އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ سَنُدْخِلُهُمْ = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. ❁ جَنَّـٰتٍ = ބަގީޗާތަކަށް. ސުވަރުގެތަކަށް. ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތާނގެދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ. ❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ = އެމީހުން އަބަދާއަބަދު އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ. ❁ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ = އެއީ اللّه ގެ حقّ وعد ތެވެ. ❁ وَمَنْ أَصْدَقُ = އަދި ތެދުވެރިކަން ވަކިން ބޮޑުވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِنَ ٱللَّهِ = اللّه އަށްވުރެން. ❁ قِيلًا (١٢٢) = ބަސް وحى ކުރެއްވުމުގެގޮތުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٧) އެމީހުން (އެބަހީ مشرك ން) އެކަލާނގެފިޔަވައި دعاء ކޮށް އަޅުކަންކުރަނީ އެއީ އަންހެން އަޅުކަމަށްޓަކައި ކަލާނގެއަކަށް ހަދާފައިވާ ބުދުތަކަށް ނޫނެވެ. (އެއީ اَللاَّت އާއި عُزَّى އާއި مَنَاة އާއި ދެންވެސް އެފަދަ އަންހެން ނަމުގައިވާ ބުދުތަކެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި އަންހެން ނަންނަމެވެ.) ހަމަ ނުކިޔަމަންތެރި شيطان އަކަށް މެނުވީ އެމީހުން ޢިބާދަތްކުރަނީ ނުވެއެވެ.

(١١٨) اللّه تعالى އެޝައިޠާނަށް لعنة ލައްވައިފިއެވެ. شيطان ބުނީއެވެ. لعنة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. ތިބާގެ އަޅުންގެތެރެއިން ކަނޑައެޅިގެން ބައެއް މީހުން ހަމަ ތިމަން ނަގާނަމެވެ. (އެމީހުން ޝައިޠާނާ ތަބާވާނޭ ކަމަށެވެ.)

(١١٩) އަދި ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތިމަން އެމީހުން މަގުފުރެއްދާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަން ދޮގު أميد ތަކުގެ ބޭކާރު ހީތަކުން އެމީހުން ފުރާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން ޖަނަވާރުތަކުގެ نعم ކަންފަތްތައް ހަމަ ކަނޑާލާނެއެވެ. (އެއީ بَحِيْرَاء އެވެ. އެއީ طَوَاغِيْتُ އަށް ޚާއްޞަކޮށް ދޫކޮށްލާ ޖަނަވާރެވެ.) އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން اللّه ގެ ޚަލްޤުތައް ބަދަލުކުރާނެއެވެ. (އެއީ اللّه ގެ دين ބަދަލުކުރުމެވެ. ކަނޑައެޅުން نعم ތަކުގެ ދޮންތާއި ބަދަލު ކުރުމާއި، އަދި މީހުންގެ ގައިގެ އެތައްބައިތައް ބަދަލުކުރުމާއި، ހުދުކަނޑާ ކުރުމާއި ފިރިހެނުން ޚަދުމަތްކުރުމަށް އެމީހުން ބާއްޖަވެރިކޮށް ކުރެވޭ ނޭރުމާއި ދިހަމީހުން ވަކިން އެހެން ކަމާއި ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ހައްތާވެސް اللّه ގެ خلق ބަދަލުކުރުމެވެ. އެއްޗެއްސެވެ ބަދަލުކުރުމެވެ.) އަދި اللّه ފިޔަވައި شيطان އާއި ރަޙްމަތުގެ ސަރަޙައްދުން ބޭރުވެއްޖެ ކަމުގައިވާ إختيار ކޮށްފިމާ ހަމަކަނޑައެޅިގެން ބަހާރުވެގެންވާ ގެއްލުން ހޯދާލުމާއި ހިތްވެރިވިއެވެ.

(١٢٠) އަދި އެ شيطان އެމީހުންނަށް ދޮގުތަކުގެ ބޭކާރު أميد ތައް ދެއްވައެވެ. وعد ކޮށް ހަދައެވެ. އަދި شيطان ގެ وعد އެއީ ހަމަ ހުވަފެނެއް ޚިޔާލުގެ ދޮގު ނޫނެއެވެ.

(١٢١) އެމީހުން (ތިޔަ ބުނެވުނު މީސްތަކުން) ވަނީ شيطان ގެ ހިތްހަމަކުރުމުގެ ދަށުގައެވެ. އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ޖަހަންނަމުގެ ނަރަކަ ހަމަ ނިކަމެވެ. އަދި އެމީހުން އެތަނުން ރެކިދިޔުމެއް އެއްވެސްގޮތެއް އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٢٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީހުން (ތިޔަ ނުބައިކަން!) ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަންތާނގެދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ ބަގީޗާތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާނީ އަބަދަށެވެ. އެއީ اللّه ކުރެއްވި حقّ وعد ތެވެ. އަދި ބަސްބުނުން وحى ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން اللّه އަށްވުރެ ތެދުވެރިކަން ވަކިން ބޮޑުވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް ތެދުވެރިއަކު ނުވެއެވެ.)

لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى ٱلنِّسَآءِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ فِى يَتَـٰمَى ٱلنِّسَآءِ ٱلَّـٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ وَأَن تَقُومُوا۟ لِلْيَتَـٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ = ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް ނުހުންނާނެ.❁ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ = މާނައީ أهل كتاب ން -އެބަހީ
يهودى ނާއި نصارى އިން އެދޭގޮތަކަށްވެސް ނުހުންނާނެ.❁ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا = ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ.❁ يُجْزَ بِهِۦ
= އޭނާއަކަށް އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވޭހުށްޓެވެ.❁ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ = މާނައީ އޭނާ ނުދެކޭނެއެވެ. (އޭނާއަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.)❁
مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި.❁ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ = ސަހަރެއްވެދިނުމަށް ރައްޓެއްވެސް މާނައީ نصر
ދެއްވުމަށް ރައްޓެއްވެސް.❁ وَمَن يَعْمَلْ = މާނައީ عمل ކޮށްފިމީހާ.❁ مِنَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = ހެޔޮ عمل ތަކުގެތެރެއިން.❁ مِن
ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން މިއަށް މާނައީ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންގެތެރެއިން.❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާއަކީ
މުއުމިނެއްކަމުގައި حال.❁ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ދެން އެމީހުން.❁ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެއެވެ.❁ وَلَا
يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ = މާނައީ نقير އެއްގެ މިންވަރެއް އަނިޔާވެސް އެމީހުންނަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (نقير މާނައީ
ކަދުރު އޮށުގެ ނުބައިގައިވާ ބިހިކަމެއްގެ މިންވަރަކަށް ވުރެ ކުޑަތަކެތި.)❁ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا = މާނައީ دينُ
ގެގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁ مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ = އޭނާގެ މޫނު ކިޔަމަންކުރި
މީހާއަށްވުރެ. (ކިޔަމަންތެރިވި މީހާއަށްވުރެ.) لِلَّهِ = اللّه އަށް.❁ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އޭނާ إحسان ތެރިއެއްކަމުގައި
حال.❁ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = މާނައީ އޭނާ إبراهيم (عليه السّلام ގެ) مِلّة އާ تَبَعَ ވެ.❁ حَنِيفًا توحيد އަށް
ސީދާވެގެންވާ (އިސްލާމްދީނަށް ސީދާވެގެންވާ حال) حال)❁ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ މާނައީ اللّه تعالى (إبراهيم عليه
السّلام) إختيار ކުރެއްވިއެވެ.❁ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ = ލަޔިއްޔާއަކަށްވުމަށް.❁ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = މާނައީ
އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ.❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = މާނައީ ބިމުގައި
ވާތަކެތިވެސް.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = މާނައީ اللّه ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾ =
(ކޮންމެ ތަކެއްޗެއް އިޙާޠަ) ކުރައްވާ އެއްކޮށްފަހަރުގެ ވަށައިގަތުމަށް.❁ وَيَسْتَفْتُونَكَ = މާނައީ (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އުޅުމުން
ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން فتوى އެދެއެވެ.❁ فِى ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންނާބެހޭގޮތުން.❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁
ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ = އެކަނބަލުންނާބެހޭގޮތުން اللّه ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ.❁ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = މާނައީ
ކަލޭމެންނަށް ކިޔާދެވޭ ތަކެތިވެސް.❁ فِى ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގައި.❁ فِى يَتَـٰمَى ٱلنِّسَآءِ = އަންހެން يتيم
ކުދިންނާބެހޭ.❁ ٱلَّـٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ = އެކުދިންނަށް އެކުދިންނަށް ކަލޭމެން ނުދޭ ކުދިންނެވެ.❁ مَا كُتِبَ لَهُنَّ

= އެކަނބަލުންނަށް ލިބިވެގެންވާތަކެތި. (އެކަނބަލުންނަށް فرض ވެގެންވާ ބައި)❁ وَتَرْغَبُونَ = އަދި ކަލޭމެން (ދިރިހުރުން) އެދޭ. أَن تَنكِحُوهُنَّ = އެކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމަށް.❁ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ = އަދި ދެރަ ނިކަމެތިންނާއި. مِنَ ٱلْوِلْدَانِ = ކުޑަކުދިންގެތެރެއިން. وَأَن تَقُومُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން قائم ކުރުމާއި. لِلْيَتَٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ = يتيم ކުދިންނާމެދު عدل إنصاف ކުރުން. وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަމެއްކުރިޔަސް. فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِهِۦ عَلِيمًا (١٢٧) = އެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجمالي މާނަ

(١٢٣) ކަންތައްތައް ކަލޭމެން مؤمن ން ބޭނުންވާގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި يهودى ންނާއި نصارى ންގެ أمّيد ކުރާގޮތަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. ނުބައިކަމެއް ކުރާމީހާ ކޮންމެ ބަޔަކު ވިޔަސް އޭނާއަށް އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެވޭނެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އޭނާއަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދޭނެމީހަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(١٢٤) އެމީހަކު އިމާންވެގެން صالح عمل ކޮށްފި ކޮންމެ މީހަކު އެއީ ފިރިހެނަކަށްވިޔަސް ނުވަތަ އަންހެނަކަށްވިޔަސް ފަހެ އެފަދަމީހުން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެއެވެ. އަދި نقير އެއްގެ މިންވަރަކު އަނިޔާވެސް އެމީހުންނަށް ނުވެވޭނެއެވެ.

(١٢٥) އަދި إحسان ތެރިވެގެންވާ حال ގައި ތިމާގެމޫނު الله އަށް ކިޔަމަންކޮށް (އެބަހީ ތިމާ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ) އަދި އެމީހާ إبراهيم (عليه السّلام) ގެ مِلّة އަށް تَبَعَ ވެ توحيد އަށް ސީދާވެއްޖެ މީހަކަށްވުރެ دين ގެގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާނީ ތިމާގެ ދަރަޖައިގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ގޮތުން ވަކިން ކޮބައިބާއެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ހެޔޮމީހަކު ނުވެއެވެ.) އަދި الله تعالى إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެ ޚަލީލުކަމުގައި ހިތްވާ إختيار ކުރެއްވިއެވެ.

(١٢٦) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި ކުޑަބޮޑުއެންމެހާކަމެއް ހިފައިހިފެހެއްޓެވުމާއި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަންހެނުންނާމެދު އަލުން އެބަހީ ބޭކަލުން أصحاب ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވައި فتوى އަހުއްސަވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަނބަލުންނާމެދު الله ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ. އަދި މި ކީރިތި قرآن ގައި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭތަކެއްޗެވެ. (އެއީ މިސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ فَرَائِضُ ގެ އާޔަތްތަކުގައެވެ.) އެއީ يتيم އަންހެންކުދިންނާމެދު އެކަނބަލުންނަށް ދިނުން حقّ ވެގެންވާ ބައި އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ނުދީ (އެބަހީ ވާރުތަ މުދަލުން އެކަނބަލުންނަށް ނުދީ) އަންހެނުން يتيم ކުދިންނެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނާއި ކާވެނިކުރުމަށް ކަލޭމެން ނުދީ އަންހެނުން ކުދިންނެވެ. އަދި ނިކަމެތި ކުޑަކުދިންނާމެދުގައިވެސް الله ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ. (جاهلية ޒަމާނުގައި ކުޑަކުދިންނަށް މުދަލުގެ ވާރުތަ ނުދެމުއެވެ. ތަރިކައިގެ ވާރުތަ ލިބުނީ ހަމައެކަނި ހަނގުރާމަކުރި ފިރިހެނުންނަށެވެ. މިހެނިހެން ކަމަކަށް މިސޫރަތުގެ ކުރީކޮޅުގައިވާ مِيْرَاث ގެ آية ނާޒިލުވުމާއި އަދިވެސް ސޫރަތުގެ ފަރާއިޟުގެ އާޔަތްތަކުން الله ޖަވާބުދެއްވާ بيان ކުރުއްވާފައިވާ އެވަނީއެވެ.) އަދި يتيم ކުދިންނާމެދު عدل ވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން قائم ވެހުރުމަށްވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވައެވެ. އަދި ހެޔޮކަމެއްގެތެރެއިން ކަލޭމެން ކުރާކޮންމެ ކަންތައްތައްވެސް ފަހެ އެކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ خَافَتۡ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا أَوۡ إِعۡرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يُصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحًاۚ وَٱلصُّلۡحُ خَيۡرٌۗ وَأُحۡضِرَتِ ٱلۡأَنفُسُ ٱلشُّحَّۚ وَإِن تُحۡسِنُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَن تَسۡتَطِيعُوٓاْ أَن تَعۡدِلُواْ بَيۡنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡۖ فَلَا تَمِيلُواْ كُلَّ ٱلۡمَيۡلِ فَتَذَرُوهَا كَٱلۡمُعَلَّقَةِۚ وَإِن تُصۡلِحُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغۡنِ ٱللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِۦۚ وَكَانَ ٱللَّهُ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَإِيَّاكُمۡ أَنِ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ وَإِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ خَافَتۡ = އަދި އަންހެނަކު ބިރުވެތިވަންޏާ. (ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ)✽ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا = އޭނާގެ ފިރިމީހާ އޭނާއާ ނުރުހި އޭނާގެކިބައިން ކިބައިން އެނބުރިގެންދާނެ = ނުވަތަ أَوۡ إِعۡرَاضًا ✽ދުރުވެދާނެކަމަށްވާގޮތް ކަމަށްވާނަމަ.✽ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ = އެދެމީހުންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.✽ أَن يُصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحًا = އެދެމީހުންގެ ދެމެދު صُلۡحَ ވުމަކުން. (އެއީ ފިރިމީހާ ޙައްޤުވާ ހުރިހާތަކެތީގެން އަނބިމީހާއަށް ލިބެންވާ ބައެއް حقّ އޭނާ ދޫކޮށްލައިގެން ޞުލްޙަވުމަށްވެއެވެ.)✽ وَٱلصُّلۡحُ خَيۡرٌ = (ދެމީހުންގެ އެދެމީހުންގެ) صُلۡحَ ވުން ހެޔޮވެއެވެ.✽ وَأُحۡضِرَتِ ٱلۡأَنفُسُ ٱلشُّحَّ = އަދި نفس ތަކަށް ގަދަފަދަކުރެވޭ ބަހިލުކަން ޙާޟިރުކުރެވިއްޖެވެ. (އަނބިމީހާގެ އޭނާގެ حقّ ދިނުމަށް ބަހިލުވުމެވެ.) ✽ وَإِن تُحۡسِنُواْ وَتَتَّقُواْ = އަދި ކަލޭމެން إحسان ތެރިވެ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.✽ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވާށެވެ.✽ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައް خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކަށް.✽ وَلَن تَسۡتَطِيعُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.✽ أَن تَعۡدِلُواْ = ކަލޭމެން عدل ވެރިކުރުމަކަށް (ހިތުގެ ލޯތްބާއި ހަމަހަމަކުރުމަކަށް)✽ بَيۡنَ ٱلنِّسَآءِ = އަނބިންގެ ދެމެދު.✽ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡ = އަދި ކަލޭމެން ދެރިވެރިވިޔަސް.✽ فَلَا تَمِيلُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން (ލޯބިވާ އަނބިއެއްގެ ފަރާތަށް) ނުލެނބޭށެވެ.✽ كُلَّ ٱلۡمَيۡلِ = ހުރިހާ ލެނބުމަކުން. (އެކަމަށް)✽ فَتَذَرُوهَا = ދެން ކަލޭމެން އެކަނބުލޭގެ (ލޯބިނުވާ އަނބިމީހާ) ދޫކޮށްލާނުލާށެވެ.✽ كَٱلۡمُعَلَّقَةِ = އުދުއްވާލެވިފައިވާ މީހަކު ފަދައިން. (ފިރިއަކު ނުވެ - އަދި ފިރިއަކު ނެތިހުރެގަތަ ފަދައިން. ނުވަތަ ބަންދުކުރެވިފައިވާ އަންހެނަކު ފަދައިން.)✽ وَإِن تُصۡلِحُواْ = އަދި ކަލޭމެން إصلاح ކޮށްފިއްޔާ.✽ وَتَتَّقُواْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.✽ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.✽ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއަކަށް.✽ وَإِن يَتَفَرَّقَا = އަދި އެދެމީހުން ވަކިވެއްޖެއްޔާ / ވަރިވެ ދުރުވެއްޖެއްޔާ.✽ يُغۡنِ ٱللَّهُ كُلًّا = ދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް الله ފުދިގަތުމަށް ފުދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.✽ مِّن سَعَتِهِۦ = އެކަލާނގެ ފަޅުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން.✽ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.✽ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ = ފުޅާވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއަކަށް.✽ وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި ވިލާތަކަކުން ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކަށް الله އަށެވެ.✽ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާތަކެއްޗެވެ.✽ وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا = އަދި

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށް.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭގެފާނުމެން (مؤمن ން) ގެ ކުރިން. وَإِيَّاكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުމެންނަށާއި.۞ أَنِ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭގެފާނުމެން (އެންމެން) اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَإِن تَكْفُرُواْ =އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ކާފިރުވެއްޖެނަމަ (އެކަމުން اللّه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވެއެވެ.)۞ فَإِنَّ لِلَّهِ = ފަހެ އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ.۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާތަކެތި.۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾ = ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) އަދި އަންހެނަކު އޭނާގެ ފިރިމީހާ އޭނާއާއި ނުރުހި އޭނާއާ ވަކިވާނޭކަމަށް ބިރުވެރިވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ އޭނާގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވާނޭކަމަށް ބިރުވެރިވެއްޖެއްޔާ އެދެމީހުންގެ ދެމެދު ކަނޑައެޅިގެން صلح ވުމަކީ އެދެމީހުންގެ މައްޗަށް ކުށެއްނޫނެވެ. (ފިރިމީހާ ދެއްކުމަކުން އަނބިމީހާ އޭނާއަށް ލިބެންވާ ބައެއް حقّ ދޫކޮށް ހެދުން . އެއީ ހެޔޮ ކަމެކެވެ.) ކަންތައްތަކުގައި صلح ވުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި نفس ތަކަށް ދަހިވެތިކަން ހާޒިރުކުރެވިއެވެ. (ފިރިހެނުންނާ އޭނާއަށް ލިބެންވާ حقّ ތަކަށް ދަހިވެތިވެއެވެ. އަދި އަންހެނުންވާވެސް އޭނާއަށް ލިބެންވާ حقّ ތަކަށް ދަހިވެތިވެއެވެ. (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިންނަށް إحسان ތެރިވެ تقوى ވެރިވެ އެކަނބަލުންގެ ކިބައިން ދިމާވާ ނުރުހުންތަކަކަށް ކެތްތެރިވެގެންވާނަމަ ކަލޭގެފާނުމެން އެކަމުގެ ޖަޒާ އެކަލާނގެ ދެއްވާހުށީއެވެ. اللّه تعالى ކަލޭގެފާނުމެންކުރާ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٩) އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ކިތަންމެ ބޭނުންކަމުގައިވިޔަސް އަނބިންގެ ދެމެދުގައި عدل ވެރިކަމުން ހިފެހެއްޓުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. (އެއީ ހިތުގައި އުފެދޭ ލޯބި ހަމަހަމަ ނުވާނެ ވާހަކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް مادّى ކަންކަން ހަމަހަމަ ކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ.) ފަހެ އެހެންވެ ކަލޭގެފާނު ތިމަން ލޯބިވާ އަނބިމީހާގެ ފަރާތަށް އެއްކޮށް ލެނބި ނުލާށެވެ! ދެން ކަލޭގެފާނު ކުރިއަށް ލޯބިވާ އަނބިމީހާ އުޅުއްވައިވާ ދިގުމުގައިވުން (ހެއްސަދިނުކޮށް ފަރާތް އަދި ފިރިމީހަކު ނެތް މީހަކު ފަދައިން ހަމައެކަނި ފަދައިން ބަންދުކޮށްފައިވާ މިހާލަތުގައިވުން ދޫކޮށްނުލާށެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު إصلاح ކޮށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ އަނބިންގެ ދެމެދުގައި ރުޅިނުއަރުވާނެ ގޮތަކަށް ހަމަހަމަކުރުން) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މި ފަހަރުގައިވެސް ގެވެފާއިވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ގޯސްކުރާވާ ކަންކަން عفو ކުރައްވާ توبة قبول ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.)

(١٣٠) އަދި އެދެމީހުން ވަކިވެއްޖެއްޔާ اللّه تعالى އެކަލާނގެ ފަޟްލުވެރިކަމުން އެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ފުދުންތެރިކަން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި اللّه تعالى މި ފަޟްލުވެރިކަމުގައި حكمة ވެރިކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣١) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުމެންގެ (مؤمن ންގެ) ކުރިން ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށާއި އަދި ކަލޭގެފާނުމެންނަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވީމެވެ. (އެންމެންވެސް) اللّه އަށް تقوى ވެރިވުމަށް.. އަދި ކަލޭގެފާނުމެން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވިއަސް (އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އަދި اللّه މި އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فِعْلُ ތަކަށް حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ وَيَأْتِ بِـَٔاخَرِينَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ ثَوَابُ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا۟ ۚ وَإِن تَلْوُۥٓا۟ أَوْ تُعْرِضُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާހާ ތަކެތި މިލްކުވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = އަދި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ = (އެތަކެތި) ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާނަމަ ކަލޭމެން ގެންދަވާނެއެވެ. (ނެތިކޮށްލައްވާނެއެވެ.) ۞ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ وَيَأْتِ بِـَٔاخَرِينَ = އަދި އެހެންބަޔަކު އެކަލާނގެ ގެންނަވާނެއެވެ. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ އެކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ مَّن كَانَ يُرِيدُ = އަދި އެދޭމީހާ. ۞ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ސަވާބު. ۞ فَعِندَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ۞ ثَوَابُ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ސަވާބު. وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ كُونُوا = ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ! ۞ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ = عدل ފުރިހަމަކޮށް قائم ކުރާ ބައެއްކަމުގައި. ۞ شُهَدَآءَ لِلَّهِ = الله ގެ ހެކިވެރިންކަމުގައި (الله އަށްޓަކައި ހެކިދޭބައެއްކަމުގައި) ۞ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާދެކޮޅަށް ވިޔަސް ۞ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ = ނުވަތަ މައިންބަފައިންނާއި އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ދެކޮޅަށް ވިޔަސް. ۞ إِن يَكُنْ غَنِيًّا = އެމީހަކު މުއްސަނދިއެއްކަމުގައި ވިޔަސް. ۞ أَوْ فَقِيرًا = ނުވަތަ فقير އަކުކަމުގައިވިޔަސް. ۞ فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا = ފަހެ އެދެމީހުންނަށް أولى ވެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. (އެބަހީ އެދެމީހުން މުއްސަނދިކަމާއި فقير ކަމުގައިވިޔަސް) އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ فَلَا تَتَّبِعُوا ٱلْهَوَىٰٓ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން هوى نفس އާއި تبع ނުވާށެވެ! ۞ أَن تَعْدِلُوا = ތިޔަބައިމީހުން عدل ފުރިހަމަކުރުމުގައި. ۞ وَإِن تَلْوُۥٓا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ހެކިބަސްދިނުމުގައި حقّ އާއި ދުރަށް) ލެނބިގެންފިނަމަ. ۞ أَوْ تُعْرِضُوا = ނުވަތަ (ހެކިދިނުން އަރައިގަތުން އެކަމުން ދުރުވެގެން ހިނގައިގަތުމަކުން)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަންތައް (ހެކިދިނުމާއި ހެކިނުދިނުމާއި)۞ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا = (ކުރީގެ رسول ންނަށް ފޮތްތަކަށް) إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!)۞ ءَامِنُوا بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) އަށް إيمان ވާށެވެ!۞

وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތަށާއި (އެބަހީ ކީރިތި قرآن އަށް)۞ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް. (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) ގެމައްޗަށް۞ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށާއި.۞ مِن قَبْلُ = އޭގެކުރިން (قرآن ގެކުރިން)۞ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ = އަދި الله އަށް ކާފަރުވެދިޔާ.۞ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށް.۞ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި آخرة ދުވަހަށް.۞ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٢) އަދި އުޑުތަކުގައި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި خاصّ ވެ ملك ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި އެތަކެތި ބެލެހެއްޓެވުމަށް ވަކީލުކަމަށް ކަފާލަތުކުރެއްވުމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގެންދަވައިފާނެއެވެ. ނައްތާލައްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެހެންބަޔަކު އެކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެކަމަށް ކުދުރަތުވަންތަ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٤) ދުނިޔޭގެ ޘަވާބަށް ބޭނުންވާމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ الله ގެ حضرة ގައި ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ޘަވާބު ސާބިތުވެއެވެ. އަދި އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! عدل ފުރިހަމަކޮށް قائم ކުރުވައިދޭ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ! އަދި الله އަށް ޝާހިދުން އެކަލާނގެ ހައިހިނދަކު ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ގެދަށުގައި ނަމަވެސް ނުވަތަ މައިންބަފައިންގެ މައްޗަށް ނަމަވެސް އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ނަމަވެސް ވެއްޖެ. (عدل ފުރިހަމަ ކުރާށެވެ.) އަދި އެބަޔަކީ މުއްސަނދިއަކު ނަމަވެސް ނުވަތަ فقير އަކު ނަމަވެސް މެއެވެ. الله تعالى އެދެމީހުންނަށް أولى ވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން މުއްސަނދިކަމާއި فقير ކަމަށް ބަލާނުލާށެވެ. الله ކުރައްވާނެކަންތައްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވަދެވޭނެއެވެ.) ފަހެ عدل ފުރިހަމަ ކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ هوى نفس އާއި تبع ނުވާށެވެ! އަދި (ހާކިމުންނަށްވެސް ނުވަތަ ޝާހިދުންނަށްވެސް) حقّ އާއި ދުރަށް ދިޔުމަށް ނުވަތަ ހިތުގައިވާ ގޮތަށް ނުވަތަ ހުއްޓާލުމަށް ވިސްނައި ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެން ވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއި ދަދު ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)

(١٣٦) އޭ (ހަމަ رسول ންނަށް ޤަބޫލުކުރި) އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ! أهل كتاب ންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) އަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ محمّد ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތާއި (ކީރިތި قرآن އަށް) އީމާންވާށެވެ! އަދި އޭގެކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށްވެސް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް ކާފަރުވެއްޖެ (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ވަރަށް ދުރު މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދި އަވަދިވެއްޖެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًۢا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْكَٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެއްޖެމީހުން.۞ ثُمَّ كَفَرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ކާފިރުވި.۞ ثُمَّ ءَامَنُوا۟ = ދެން އެމީހުން އީމާންވި.۞ ثُمَّ كَفَرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ކާފިރުވި.۞ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا = ދެން އެމީހުން ކާފިރުކަން އިތުރުކުރި.۞ لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ = الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ لِيَغْفِرَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާނޭކަމަކަށްވުމަކަށް.۞ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿١٣٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނޭކަމަކަށްވުމަކަށް.۞ بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު منافق ންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ!۞ بِأَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް.۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން ۞ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުން ހިފާ إخْتِيَارُ ކުރަނީއެވެ. ۞ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި.۞ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުން ފިޔަވައި.۞ أَيَبْتَغُونَ = އެމީހުން އެދިހޯދަނީތޯ؟۞ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ = އެމީހުންގެ ގާތުން عِزَّة ۞ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ = ފަހެ عِزَّة خَاصَّ ވެގެންވަނީ ۞ لِلَّهِ = الله އަށެވެ.۞ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ = އެންމެހައި ۞ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ.۞ فِى ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި. ޔަނީ قرآن ގައި.۞ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ = ކަލޭމެން އަޑުއިވިއްޖެއްޔާ.۞ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް.۞ يُكْفَرُ بِهَا = އެއާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވެވޭތީ.۞ وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا = އަދި އެއާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރެވޭތީ.۞ فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެބައިމީހުން ނުއިށީންނާށެވެ! (އެމީހުންނާއެކު ނުއިށީންނާށެވެ. ނުރައްކާތެރިވާށެވެ!)۞ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ = އެމީހުން ވަދެވެންދެން އުޅުއްވާދެން.۞ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ = އެހެން ވާހަކައެއްގައި.۞ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ = އެހެންކަމުން ކަލޭމެންވާނީ ހަމަ އެމީހުންގެ ބާވަތުގެ މީހުންނެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވި منافق ން ޖަމާކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނާއި.۞ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾ = އެ އެންމެން އެކީ ނަރަކައިގާ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٧) ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކު އީމާންވެ ދެން ކާފިރުވެ ދެން އަލުން އީމާންވެ ދެން އަނެއްކާ ކާފިރުވެ ދެން އެކާފިރުކަން އިތުރުކުރި މީހުން (ދަންނާށެވެ!) اللّه تعالى އެފަރާ މީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާނޭކަމަކާއި މަގުދައްކަވާނޭ ގޮތެއް ނެތެވެ.

- ދަންނާށެވެ. މި آية ގައި މިސިފަކުރައްވާ މީހުންނަކީ أهل كتاب ންކަމުގައި أبو جعْفَر الطّبَرِي ބުނާގޮ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުން توراة ގެ حكم އަށް އުއްބަސްވެފައި އެކަން ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން އޭގެތެރެއިން ބަޔަކުމީހުން عيسى عليه السّلام ގެ رسول ކަމާއި إنجيل قرار ކުރުމަށްފަހު އެއާ خلافވެ ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ رسول ކަމާއި قرآن ދޫކޮށް ކާފިރުވިއެވެ. އަދި ކާފިރުކަމުގެމައްޗަށް ކާފިރުކަން އިތުރުކުރިއެވެ.

- އަދި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވަނީ: އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެފައި ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ކާފިރުވި ދެން އޭގެތެރެއިން نصارى ން عيسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެފައި ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ކާފިރުވިއެވެ. ދެން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ކާފިރުވެ ކާފިރުކަން އިތުރުކުރިއެވެ. މިއެވެ. އަދި މިންނޫޅެމުއްގޮތެއްވެސް މިއާޔަތުގެ مراد ކަމުގައިވެދާނެއެވެ. واللّه أعلم .

(١٣٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ!

(١٣٩) އެމީހުންނަކީ مؤمن ން ދޫކޮށްފައި كافر ންގެމީހުން އެމީހުންގެ ސަޙަބަތްތެރިންކަމުގައި ބަލައި ހަދާމީހުންނެވެ. ފަހެ އެކާފިރުންގެ ކިބައިން ބާރާ ގަދަފަދަކަން އެމީހުން އެދިހޯދަނީތޯއެވެ؟ އަދި عزّة ތެރިކަން އެދިހޯދަނީތޯއެވެ؟ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން عزّة ތެރިކަމާއި (އަދި ބާރާއި ގަދަފަދަކަން) خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. (ކަމަކީ މިހެންވެސް) اللّه ގެ حضرة ން عزّة ތެރިކަން އެދިހޯދާށެވެ!)

(١٤٠) (އޭ އީމާންކަން ފުރުވޭތެރިވެގެން އުޅުނު މީހުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވުމާ މަޖު ކަލޭމެން އަޑުއިވިއްޖެނަމަ އެއާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާ ބަސްތަކަށް ކަލޭމެން އަޑުއަހައިފިނަމަ (އެކަމެއް އޮޅުވާ ބަދަލު) އެކަން ދޫކޮށް އެހެން ވާހަކައެއްގައި ވަދެގެންނުވާހާ ހިނދަކު އެމީހުންނާއެކު ކަލޭމެން ނުތިބޭށެވެ. ކުރިން قرآن ގައި ކަލޭމެންނަށް އެކަމަށް ބާރުއަޅުއްވާ އަންގަވާފައިވާނެއެވެ. (އެއީ أنعام ސޫރަތުގެ 68 ވަނަ އާޔަތުގައެވެ. އެއީ ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَـٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ ......) މިއާޔަތެވެ.

ދެންފަހެ ކަލޭމެން އެފަދަމީހުންނާއެކު އާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރުމުގައި ކާފިރުވުމާމެދުގައި ތިބެއްޖެނަމަ ކަލޭމެންވެސް ވާނީ ހަމަ އެމީހުންނާއެއްގޮތަށެވެ. އެމީހުންނާއި އެއްފަދައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި منافق ންނާއި ކާފިރުން އެއްގަމަށް اللّه تعالى ނަރަކައަށް جمع ކުރައްވާނެ ހުށްޓެވެ.

ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ لِلْكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެބަހީ އެ منافق ންނެވެ.۞ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން مؤمن ންނާމެދު إنتظار ކުރަނީއެވެ.۞ فَإِن كَانَ لَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ލިބިއްޖެއްޔާ.۞ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން فتح އެއް. / عدوّ ންގެ ތަކެތިން غنيمة އެއް.۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ = އަހުރެމެން ފަހެ ކަލޭމެންނާއެކު ނުވަމުހުރީމުތޯއެވެ؟ (އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާއެކު ހަނގުރާމަކުރީމު. މިހެންވެ. އަހުރެމެންނަށްވެސް غنيمة އިން ދޭންވާނެއެވެ.)۞ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ = އަދި ކާފިރުންނަށް (ކަލޭމެންގެ ދުޝްމަނުން) ކާމިޔާބުގެ نصيب އެއް ލިބިއްޖެއްޔާ.۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (منافق ން ބުނެއެވެ.) أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެން މަތީގައި ގަދަނުކޮށްތިބީމުތޯއެވެ؟ (އެބަހީ ގަދަކޮށްތިބީމުތޯއެވެ.) ހަމައެކާފިރުންނިޔާތްތިބީމުއެވެ.۞ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ންގެ ފަރާތުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން منع ކުރީމުއެވެ.۞ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ = ފަހެ الله ކަލޭމެންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ = އަދި الله ނުލައްވާނެއެވެ.۞ لِلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް.۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް.۞ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ = އެއްވެސް މަގެއް.۞ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން منافق ން.۞ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް މަކަރުހަދަނީއެވެ.۞ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (އެކަލާނގެ ذات ފުޅާ އެކަނިގެންވާ ފަރާތުން) މަކަރުހައްދަވައެވެ.۞ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި އެމީހުން ނަމާދަށް قائم ވެއްޖެ. ނަމާދަށް ތެދުވެއްޖެ.۞ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ = ކަންނެތްކަމާއިއެކު އެމީހުން ތެދުވެއެވެ.۞ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކުވަން.۞ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ذِكْرُ ނުކުރެއެވެ. الله ހަނދާން ނުކުރެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ = ކުޑަކޮށް މެނުވީ.۞ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ = އެދެމެދު އެމީހުން ދުދުރުވެގެ حال (شرك އާއި توحيد އާއިދެމެދު)۞ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ مؤمن ންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ.)۞ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ مشرك ންގެ ތެރެއަކަށް - ނުވަތަ

يهودى ންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ.)۞ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފިއަކަސް (ދަންނަހުއެވެ!)۞ فَلَن تَجِدَ
لَهُو = ކަލޭގެފާނަށް އޭނާއަށް ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ.۞ سَبِيلًا (١٤٣) = (حقّ އަށް واصل ވުން) އެއްވެސްމަގެއް۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤١) އެމީހުންނަކީ އެބަޔި އެ منافق ންނަކީ، ކަލޭމެން مؤمن ންނާމެދު(ނުބައިގޮތްވުމަށް) إنتظار ކޮށްކޮށް ތިބޭ ބައެކެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް الله ގެ حضرة ން އެއްވެސް فتح އެއް އެބަޔި عدوُّ ންގެ ފަރާތުން غنيمة އެއް ލިބިއްޖެއްޔާ އެ منافق ން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ނުވަމުހުރީމުތޯ؟ (އެބަޔި އަހުރެމެންވެސް ހަނގުރާމައިގައިވީމުއެވެ. އަހުރެމެންނަށްވެސް غنيمة އިން ބައިދޭށެވެ.) އަދި އެކާފިރުންނަށް (ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން) ކޮންމެވެސް ނަސީބެއް ލިބިއްޖެއްޔާ އެ منافق ން ކާފިރުންނަށް ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ކަލޭމެން ގަތުންކޮށްނުލުމުގައިހުރީމުތޯ؟ އެބަޔި ގަތުންކޮށްނުލީމުއެވެ. އަދި مؤمن ން ފަރާތުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން منعކޮށްދިނީމުއެވެ. ފަހެ الله سبحانه وتعالى قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި مؤمن ންގެމައްޗަށް ކާފިރުންނަށް އެއްވެސް ގޮތެއް (ގަދަވުމުގެ) އެއްވެސް މަގެއް الله تعالى ނުލައްވާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(١٤٢) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންގެމީހުން الله އަށް މަކަރުހަދައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (އެކަލާނގެ ذات ފުޅާއި އެކަލާނގެންވާދަރައްކުން) އެމީހުންނަށް މަކަރުހަދައްވައެވެ. އަދި އެ منافق ން ނަމާދަށް ތެދުވާންޏާ އެމީހުން ނަމާދަށް ތެދުވާނީ ކަންނެތްކަމާއިއެކުގައެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ދައްކާށެވެ. (الله އަށް އެއްވެސް إخلاص ތެރިކަމެއް ނެތިއެވެ.) އަދި ދާދިމަދުން މެނުވީ އެމީހުން الله އަށް ذِكْرُ ނުކުރެއެވެ. الله ހަނދާން ނުކުރެއެވެ.

(١٤٣) އެމީހުން އުޅެނީ (إيمان ކަމާއި ކާފިރުކަމާއި ދެމެދު ދެފުށްއެޅިއެޅިއެވެ.) މިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަޔި مؤمن ންގެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަޔި مشرك ންގެތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. ކާފިރުންގެތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި يهودى ންގެތެރެއަކަށްވެސް ނުވެއެވެ.) އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފިއަކަސް حقّ މަގަށް واصل ވާނެ އެއްވެސްމަގެއް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

ލުގަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!◈ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކަލޭމެން ކާފިރުން ހިފައި إختيار ނުކުރާށެވެ! (ނުހަދާށެވެ!)◈ أَوْلِيَآءَ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި.◈ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނޫނިހަމައި.◈ أَتُرِيدُونَ =ކަލޭމެން އެދޭހެއްޔެވެ؟◈ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (ކަލޭމެންނާ ދިމާގަށް) ކަލޭމެން الله އަށް ލައްވައިދެއްވުމަށް.◈ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ = بيان ވެގެންވާ حجّة އެއް / دليل އެއް.◈ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން منافق ންވަނީ.◈ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ = އެންމެ ފުށުބައިތާގައެވެ. އެންމެ ދަށު ބައިގައެވެ.◈ مِنَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ.◈ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށްޓަކައި ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވާ ހުއްޓެވެ.◈ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ = އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު.◈ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ = އެމީހުން توبة ވެ އަދި އެމީހުން (فاسد ކަމެއްކުރުން) إصلاح ކޮށްހެދިމީހުންގެތެރެއިން.◈ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ތަށްގާތިރިކަން ދިޔުމަށް.◈ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ = އަދި الله އަށް އެމީހުންގެ دين - އެބަހީ އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިކަން عمل إخلاص ތެރިކޮށް ހެދިމީހުން ގަންނަވައެވެ.◈ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން / އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ސިފަތައް ހުރި މުއުމިނުން.◈ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނާއިއެކުގައެވެ.◈ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ = އަދި ނިކަންކުރު الله ދެއްވާނެއެވެ. ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް.◈ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.◈ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ = الله ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް ކޮން ފައިދާއެއްހުރީއްޔެވެ؟◈ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ نعمة އަށް) شكر ކޮށް އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ (إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ)◈ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.◈ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾ = شكر ވެރިވެވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.◈

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مؤمن ން ދޫކޮށް ކާފިރުން އެކީ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حجّة قائم ކުރުމަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ކަލޭމެން الله تعالى ގެ حضرة އަށް ދެއްކުން ކަލޭމެން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ (އެ ކާފިރުން އެކީ مؤمن ން ދޫކޮށް ރަޙްމަތްތެރިންގެ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަމަޖެއްސާ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނަކީ އެންމެހައިކަންކަމުގައި އެއްވަރުވެވެ.) ކާފިރުންނަށް އޮތް عقوبة އެއް މިމީހުން (ދުނިޔޭގައި مؤمن ންނާ އިސްތިހާދުވެ) ލިބޭނެއެވެ.

(١٤٥) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންވަނީ ނަރަކައިގެ އެންމެ ވަޅުތަށީގައެވެ. ދަރަޖައިގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދިނުމަށް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

(١٤٦) އެމީހުންގެތެރެއިން توبة ވެ އަދި އެމީހުން فاسد ކުރިކުރުން إصلاح ކޮށް އަދި އެމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފައި އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ دين އެކަނި އެމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި عمل އެމީހުން الله އަށް إخلاص ތެރިކޮށް ޚާލިޞުކުރިމީހުން މެނުވީއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ވަނީ مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ނިކަންނުވާ مؤمن ންނަށް الله تعالى ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٤٧) (އޭ منافق ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ގެ نعمة ތަކަށް شكر ކޮށް އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވެ إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ ދެން الله ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް ކޮންފައިދާއެއް ހުރީބާވެ؟ (އެއްވެސް حال އެއްގައި ކަލޭމެންގެ عمل އަކުން އެކަލާނގެއަށް واصل ވާނެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން شكر ކުރިއަސް އެކަމުގެ ފައިދާއެއް ފޯރާނީ އަނބުރާ ކަލޭމެންނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކާފިރުވުމުން އޭގެ ނުބައިކަމެއް ފޯރާނީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) އަދި الله تعالى ވަނީ شكر ކުރައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُو۟لَٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾

މުފްރަދާތު

❁ لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ = އަޑުއުފުލާ އަޑުގަދަކޮށްބުނުމަކަށް اللّٰه ލޯބިނުވެވޮޑިގަންނަވައެވެ. ❁ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަދުގެ ބަސްތަކުން ނުބައި ހުތުރުބަސްތަކުން. ❁ إِلَّا مَن ظُلِمَ = އަނިޔާވެވިފައިވާ މީހާ / އަނިޔާ ލިބިގެންވާ މީހާ އެވާހަކަ ދެއްކުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا = ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮ (ބަސް ނުވަތަ އަމަލެއް) ފާޅުކުރިއަސް. ❁ أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އެކަން ވަންހަނާކުރިއަސް. ❁ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ = ނުވަތަ ނުބައިކަމަކުން ނުވަތަ ނުބައިބަހަކުން ތިޔަބައިމީހުން عفو ކުރިއަސް. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ = ފާފަފުއްސަވާ عفو ކުރައްވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށް ކާފިރުވާމީހުން. ❁ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް. ❁ وَيُرِيدُونَ = އަދި އެމީހުން އެދެތެ. ❁ أَن يُفَرِّقُوا۟ = فرق ކުރަން ވަކިކުރަން. ❁ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ންނާ ދެމެދު. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ = އަހުރެމެން އީމާންވަމު ބައެއްކަމަށެވެ. ❁ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ = އަދި އަހުރެމެން ކާފިރުވަމު ބައެއްކަމަށެވެ. ❁ وَيُرِيدُونَ އަދި އެމީހުން އެދެތެ. ❁ أَن يَتَّخِذُوا۟ އަދި އެމީހުން ހިފުން / ހަދަން އެދެއެވެ. ❁ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ = އެދެމެދުން މަގެއް (އެދެމެދުން އެހެން دين އެއް). ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަށަވަރުކަން يقين ނުވެސް އެމީހުން އެއީ. ❁ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّا = عذاب حقّ ކާފިރުންނެވެ. (ހަމަގޮތުގައި ކާފިރުންނެވެ.) ❁ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ❁ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ = ހީނާމަކުރާ عذاب އެއް. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްމީހުން. ❁ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް. ❁ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ = އަދި އެމީހުން فرق ނުކުރި / ތަފާތުނުކުރި. ❁ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ = އެއިން ވަކިއެއްވެސް މީހަކާއި ދެމެދު. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ❁ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ = ދެއްވާނެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ❁ أُجُورَهُمْ ۗ އެމީހުންގެ ދަރުމަ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަހްމަތްތެރި رحمة ލެއްވުން ގިނަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. ❁ يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) أهل كتاب ބަޔަކު ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރާނެ. ❁ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމަށް. ❁ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ފޮތެއް. ❁ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން موسى (عليه السّلام) ގެ އަރިހުން އެދުނެވެ. ❁ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ ބޮޑުކަމެއް. ❁ فَقَالُوٓا۟ = ފަހެ

އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ﴿أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً﴾ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ފާޅުގައި الله ދައްކަވާދެއްވާށެވެ! ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّـٰعِقَةُ﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް صاعِقَة އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އުޑުން އައި އަލިފާނެވެ.) ﴿بِظُلْمِهِمْ﴾ = އެމީހުންގެ އަނިޔާގެ ސަބަބުން. ﴿ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ﴾ = ދެން އެމީހުން (إله އެއްގެގޮތުން) ގެރިއެއް إختيار ކުރިއެވެ. ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ﴾ = އެމީހުންގެގާތަށް އައުމަށްފަހު. ﴿ٱلْبَيِّنَـٰتُ﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة. ﴿فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ﴾ = ދެންވެސް އެކަންތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވީމެވެ. ﴿وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ދެއްވީމެވެ. ﴿سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة / دليل

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) މިޔަހަން އަނިޔާއެއް ލިބުނުމީހާގެ ފަރާތުން ނުބައިބަހުން (ފާޅުކޮށްބުނުން) އެޅުވުމަކާ ގަދަޔަށް ވާހަކަދެއްކުން ވަރަށްބޮޑު ގޯނާއެކެވެ. الله ލޯބިނުވޮޑިގެންނެވެ ނުގަބޫލުކުރައްވައެވެ. (އަނިޔާއެއް ލިބިގެންވާ ފަރާތުން މެނުވީ އެއްވެސް މީހަކަށް ނުބައިބަސް ބުނުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ ކަމެއް.) އަދި الله އަކީ އަޑުއައްސަވާ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤٩) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހެޔޮކަމެއް ފާޅުކުރިޔަސް ނުވަތަ ސިއްރުކުރިޔަސް ނުވަތަ އެކަމެއް ވަށްޓަފާޅުކުރިޔަސް ނުވަތަ (މިހާރު ކަލޭމެންނަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ) ކަނޑައެޅޭ ނުބައިކަމަކުން عفو ކުރިޔަސް (އެއީ ހަމަ ރަނގަޅުކަމެކެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ ގަދަވަންތަ ކުޅަދާނަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. (ކަލޭމެންވެސް ކުޅަދާނަވެގެންވާ حال عفو ކުރުން އެއީ ހެޔޮކަމެވެ.)

(١٥٠) ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް ކާފިރުވާމީހުން، އަދި އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول ންނާއި ދެމެދު (އީމާންވުމުގެކަމުގައި) فرق ކުރަން ވަކިކުރަން އެދޭމީހުން، އަދި އަޅުގަނޑުމެން ބައެއްގަ އީމާންވަމެވެ. ބައެއްގަ ކާފިރުވަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަދި އެދެމެދުގައި މަގެއް ހޯދަން އެދޭމީހުން (إسلام دين ނޫން އެހެން ދީނެއް ހެދުމަށް އެދޭމީހުން ދަންނަވައެވެ.

(١٥١) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން حقّ عذاب ވެގެންވާ (އަޅުގަނޑޭ) ކާފިރުންނެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިހާނެތިކުރަނިވި عذاب އެއް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٥٢) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވި މުސްލިމުން، އަދި އެއިން އެއްވެސް ފަރާތެއް ވަކި ނުކޮށް (އެއްބަޔަކަށް އީމާންވެ، އަނެއް ބަޔަކަށް ކާފިރުވާގޮތަށް ކަޑައްނުކޮށް) الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް قواعد ނުހިފާ އީމާންވި މުސްލިމުން ދަންނަވައެވެ!) ހިސާބުނުކޮށް އެމީހުންގެ އުޖޫރަ، ހެޔޮދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. އެބަހީ الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله ވަޑައިގެންވަނީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) أَهْلُ كِتَاب ންގެ މީހުން އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު އުޑުން ފޮތެއް ބާވައިލެއްވުމަށް އެދެއެވެ. (އެއީ عجائب ކަމެއްނޫނެވެ. މިޔަހުދީން މީގެ އެމީހުންގެ ކާބަފައިން موسى (عليه السّلام) ގެ އަރިހުން އެއަށްވުރެ މާބޮޑު ކަމަކަށް އެދުނެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ!) ހަމަ ފާޅުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަގޮތަށް الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކަވާދެއްވާށެވެ! ދެންފަހެ (އެމީހުންގެ އެބަހުގެ ބޮޑާކަމުގެސަބަބުން) އެ އެމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އަލިފާން އައެވެ. (އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން މަރުވެގެން ހިއްޖެއެވެ.) ދެން (އޭ أهل كتاب ންނޭވެ!) އެމީހުންނަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އައުމަށްފަހު އެމީހުން ގެރިއެއް (إله އެއްގެގޮތުގައި) ހިފާ إختيار ކުރިއެވެ. ދެންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމުން އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އެއް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމުގެ ތެދުކަމާއި حقيقة ގެ މައްޗަށެވެ.)

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ بِمِيثَٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އުފުއްލަވައިފީމެވެ. ۞ ٱلطُّورَ = طُورُ ފަރުބަދަ.۞
بِمِيثَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ ميثاق ގެ ސަބަބުން. (توراة ގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމަށް ހިއްވަރުދިނުމާ عهد
ކަށަވަރުގެ ސަބަބުން.)۞ وَقُلْنَا لَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحی ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ
= ދޮރާށިން ވަދެވަޑައިގަންނާށެވެ!۞ سُجَّدًا = سَجِدَة ކުރާ حال – (ބޯލަނބައިގެންވާ حال)۞ وَقُلْنَا لَهُمْ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحی ކުރެއްވީމެވެ!۞ لَا تَعْدُوا۟ = ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ! فِى ٱلسَّبْتِ
= ހޮނިހިރު ދުވަހު.۞ وَأَخَذْنَا مِنْهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ހިފެއްވީމެވެ. مِّيثَٰقًا غَلِيظًا
﴿١٥٤﴾ = ގަދަފަދަ عهد ކަށަވަރެއް.۞ فَبِمَا نَقْضِهِم = ފަހެ އެމީހުން ރޫޅާލުމުގެ ސަބަބުން.۞ مِّيثَٰقَهُمْ =
އެމީހުންގެ عهد ކަށަވަރު.۞ وَكُفْرِهِم = އަދި އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ (ސަބަބުންނާއި)۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ
އާޔަތްތަކަށް.۞ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން ނަބިއްޔުންތައް މެރުމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް
حقّ އަކާއި ނުލައި.۞ وَقَوْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ބުނުމުގެ (ސަބަބުންނާއި)۞ قُلُوبُنَا غُلْفٌ = އަހުރެމެންގެ
ހިތްތަކުގައި (حقّ ނުވަންނަގޮތަށް) ބަންދުވެ ނިވައިވެފައިވެއެވެ.۞ بَلْ = އަދި ކިއްސެއްތޯވެ؟۞ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا =
الله އެހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވައިފިއެވެ. / ބަންދުކުރައްވައިފިއެވެ. بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން.۞ فَلَا
يُؤْمِنُونَ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވެތެވެ. / އީމާން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ = ތިކި މަދުންނެވި. (ބައެއް
ބޭކަލުންނެވި ނުވަތަ ކުޑަކޮށް ދުލުން.) وَبِكُفْرِهِمْ = އަދި އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ
مَرْيَمَ = އަދި އެމީހުން مَرْيَمُ ގެފާނުގެ މައްޗަށް ބުނުމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ = ބޮޑު ބުހުތާނެއް
ދޮގު.۞ وَقَوْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން
الْمَسِيْحُ قَتْلُ ކުރީމެވެ.۞ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އެއީ مَرْيَمُ ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ.۞ رَسُولَ
ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ رسول އެވެ.۞ وَمَا قَتَلُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެއެވެ.۞ وَمَا صَلَبُوهُ = އަދި
އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު صَلِيْبُ ގައި އަޅުވައިވެސް ނުމަރައެވެ.۞ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނަށް
އޮޅުވާލެވިއްޖެއެވެ.۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނާމެދު إِخْتِلاف ވީމީހުން، ހަމަކަށަވަރުން ޝައްކެއްގައެވެ.۞
لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ އެކަލޭގެފާނާމެދު ޝައްކެއްގައެވެ.۞ مَا لَهُم بِهِۦ = އެމީހުންނަށް

އެކަމާމެދު ނުވެއެވެ. / އެކަލޭގެފާނާމެދު ނުވެއެވެ.❁ مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިނގުމެއް.❁ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ = ހަމައެކަނި ހިތާއި تَبَعَ ވުމެވެ.❁ وَمَا قَتَلُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قَتْلُ ނުކުރެއެވެ.❁ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ = يقين ގޮތުގައި.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٤) އަދި ބަނީއިސްރާއީލުގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް طور ފަރުބަދަ އުފުއްލެވީމެވެ. އެއީ (އެމީހުން تورة ގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރުމަށް عهد ކަރާރުވުމަށްފަހު) އެ عهد ކަރާރު އުވާލާ تورة ގައިވާގޮތަށް عمل ނުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން سجدة ކުރާ حال އެބަދި ބައިތުލްމަޤްދިސްގެ ދޮރު ތެރެއިން ކަލޭމެން ވަންނާނޭ މިފަދައިން އެމީހުންނަށް ބަނީއިސްރާއީލުގެ އެންގެވީމެވެ. (އެކަމަކު އެމީހުން ދޮރުންވަނީ އެއާ خلاف ގޮތަށް ފޫތާގުޖައްސައިގެން ފިރުކާވުމުންނެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ހޮނިހިރުދުވަހު (އެދުވަހުގެ حرمة ކަނޑާ) ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ނުދާށޭ. އެމީހުންނަށް ބަނީއިސްރާއީލުގެ އެންގެވީމެވެ. (ނަމަވެސް އޭގެބަދަލުގައި ހޮނިހިރުދުވަހުގެ حرمة ކަނޑާ މަސްހިފާފައިވެއެވެ.)

(١٥٥) ދެންފަހެ، އެމީހުން، އެމީހުންގެ عهد ކަރާރު އުވާލުމުގެ ސަބަބުންނާއި، އަދި އެމީހުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި نبي ބޭކަލުން ޤަތުލުކުރުމުގެސަބަބުންނާއި އަދި "އަހަރުމެންގެ ހިތްތައް މިވަނީ (حقّ އެއް ނުވަދެވޭނޭގޮތަށް ބަންދުވެ ނިވައިވެފައެވެ.) މިހެން އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ކިޔައެއްނޫނެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން الله އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސީލްކަޖައްސަވައިފިއެވެ. ފަހެ، މަދުމީހުން މެނުވީ އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. (އެމީހުން އީމާންވަނީ ބައެއް نبي ންނަށެވެ. އަދި تورة ގެވެސް ބައެއް حكم ތަކަށެވެ...... والله أعلم)

(١٥٦) އަދި އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި مَرْيَم ގެފާނުންގެމައްޗަށް އެމީހުން ބޮޑު ބުހުތާނުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥٧) "އަދި الله ގެ رسول އާ عيسى بن مَرْيَم (عليه السّلام) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން قتل ކުރީމުއެވެ." މިހެން އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެބަހީ މިކަންކަމުގެ ސަބަބުން ބަނީއިސްރާއީލުގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު صليب އަކަށްވެސް ނުޖަހައެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންނަށް ޝުބުހަވެރިވިއެވެ. އަދި ކަށަވަރުންވެސް އެކަލޭގެފާނާއިމެދު إختلاف ވެ ދެބަސްވީމީހުންނަކީ އެކަލޭގެފާނާއިމެދު ޝައްކެއްގައެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެކަމާއިމެދު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއިމެދު އެއްވެސް އިނގުމެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި އެމީހުން تبع ވަނީ ހިތުމަކަށެވެ. يقينُ ންވެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل އެއް ނުކުރެއެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުންނަށްވެސް يقين ވާފަދަ ގޮތަކަށް އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެވުނެވެ.)

بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

މުފްރަދާތު

بَل = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ = الله އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ حضرة އަށް އުފުއްލެވިއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި أهل كتاب ންގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވެގެންވާނޭ ގޮތުގެ. ❁ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ = އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުގެ ކުރިން. ❁ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން. ❁ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެ ހެކިވެރިވެވަޑައިގަންނަވާ ބާކަޑު ކަމުގައެވެ. ❁ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = ފަހެ يهودى ވީމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. ❁ طَيِّبَٰتٍ ރަނގަޅު އެއްޗެހިތަށް. ❁ أُحِلَّتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް حلال ކުރެވިފައިވި. ❁ وَبِصَدِّهِمْ އަދި އެމީހުން ހިފަހައްޓާ މަގުން ހުރަހެޅުމުގެ ސަބަބުން. ❁ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ = ގިނަގިނައިން الله ގެމަގު. ❁ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ = އަދި އެމީހުން ރިބާހިފުމުގެ ސަބަބުން / ރިބާކެއުމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކުރުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރެވިފައިވެއެވެ. ❁ وَأَكْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ކެއުމުގެ ސަބަބުން. ❁ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދާ. ❁ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ = باطل ގޮތުގައި. ❁ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ❁ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ = އެހެންނަމަވެސް ފުންކޮށް ވަޑައިގެންނެވި ބާރުގަދަ / ބިނާކޮށް ހިފެހެއްޓި ބާރުގަދަ. ❁ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން علم ގައި. ❁ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ންނާއި (الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި ތެދުވެރިކަމާއެކު އީމާންވެއްޖެމީހުން) ❁ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވެއެވެ. ❁ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ އެއްޗަށް. ❁ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ = އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ އެއްޗަށް. وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ. ❁ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތް ދައްކާމީހުންނެވެ. ❁

وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި މުއުމިނުން اللّه އަށް އީމާންވާ. اللّه ތުރުކުރާ ބަހައްޓަވާފައިވާ.۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހައި.۞ أُوْلَـٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!)۞ سَنُؤْتِيهِمْ = ނިކަންހުރި އެމީހުންނަށް މިޙަޟްރަތުން ދެއްވާނެއެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٨) އަދި ޙައްޤުންވެސް اللّه تعالى އެކަލާނގެ حضرة އަށް އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީއެވެ. އަދި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ވެރިކަލާނގެއީ اللّه ތަޢާލާއެވެ.

(١٥٩) އަދި قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އަށް) އީމާންނުވާ އެއްވެސް أهل كتاب އަކު ނުހުންނާނެއެވެ. (އެބަހީ އެންމެހާ يهودى ންނާއި نصارى ންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނެއެވެ. އެއީ ފާޅުވެވަޑައިގަތުމަށްފަހުގައެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(١٦٠) އަދި އެމީހުންގެ، އެބަހީ އެ يهودى ންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އަދި ގިނަގިނައިން އެމީހުން اللّه ގެމަގު ބަންދު ކުރުމުގެ ސަބަބުންނާއި މިކަންކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް حلال ވެފައިވާ އެތައް ރަނގަޅު އެއްޗެއް މީސްތަކުންނާއި އެމީހުންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ.

(١٦١) އަދި އެމީހުން ރިބާ ހިފުމުގެ ސަބަބުން އެއީ މުޅިމަލާ ވަނީ އެމީހުންނަށް مَنَعَ ވެފައި ހުރިކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން بَاطِل ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ މުދާތައް ކެއުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެބަހީ މިހުރިހާ ކަންކަމުގެ ސަބަބުން މީސްތަކުންގެ އެމީހުންނަށް ކުރިން حلال ވެފައިވި އެތައް ރަނގަޅު އެއްޗެއް އެމީހުންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް މިޙަޟްރަތުން ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٦٢) އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެތެރެއިން (އެބަހީ يهودى ންގެތެރެއިން) علم ގައި ފުރިހަމަ ކަމުގައި ތަނބުވެތިބި މީހުންނާއި މުއުމިނުން (އެބަހީ اللّه އަކާއި އެކަލާނގެ رسول ނަށް އީމާންވާމީހުން) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗާއި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއްސަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދޭ އަދި އެމީހުން اللّه އަކާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާ މިފަދަ މީހުން ދަންނަވާށެވެ! ނިކަންހުރި މިޙަޟްރަތުން އެމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވާނެއެވެ.

۞ إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ مِن قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ﴿١٦٥﴾ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدۡ ضَلُّواْ ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾

ލުޣަތު

إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٍ = نوح (عليه السّلام) އަށްވެސް وحى ބާވައިލެއްވިފަދައިން.۞ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުގެ نبى ބޭކަލުންނަށާއި۞ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ = އަދި إسماعيل ގެފާނާ إسحاق ގެފާނަށާއި (عليهما السّلام)۞ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ = އަދި يعقوب ގެފާނަށާއި އަދި أسباط ންނަށް (عليهم السّلام)۞ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ = އަދި عيسى ގެފާނަށާއި أيّوب ގެފާނަށާއި އަދި يونس ގެފާނަށާ (عليهم السّلام)۞ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ = އަދި هارون ގެފާނަށާއި سليمان ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام)۞ وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿١٦٣﴾ = އަދި داؤد (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُوْر ދެއްވީމެވެ.۞ وَرُسُلٗا = އަދި رسول ންނަށް (وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.)۞ قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ = އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحىކުރައްވާ އަންގަވާފައިވާ ۞ مِن قَبۡلُ = މީގެކުރިން.۞ وَرُسُلٗا = އަދި رسول ންނަށާއި.۞ لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ = އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحىކުރައްވާ އަންގަވާފައިނުވާ.۞ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام އަށް الله ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާ وحى ކުރެއްވިއެވެ.)۞ تَكۡلِيمٗا ﴿١٦٤﴾ = ކަށަވަރުކޮށް ބަސް وحى ކުރެއްވުމުން.۞ رُسُلٗا = رسول ބޭކަލުންނަކީ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.)۞ مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައި.۞ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ނުވުމަށްޓަކައި.۞ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ = الله ގެ މައްޗަށް އެއްވެސް حجّة އެއް / އެއްވެސް دليل އެއް.۞ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ = رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَزِيزًا حَكِيمٗا ﴿١٦٥﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި.۞ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ = އެހެންނަމަވެސް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ = ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް (قرآن ފަދަ ތަކެތި....)۞ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ = އެކަލާނގެ އެބައިމީ ބާވައިލެއްވީ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި އެކުގައެވެ.۞ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ = އަދި މަލާއިކަތު ބޭކަލުން ހެކިވާ ކަމަށް ހެކިވެއެވެ.۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدٗا ﴿١٦٦﴾ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ إِنَّ

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން. وَصَدُّواْ = އަދި އެމީހުން މަނާކޮށް / ބަންދުކޮށް. عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެމަގު (إسلام دين އަށް މީހުން ވަންނަނުދީ). قَدْ ضَلُّواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ. نوح عليه السّلام އަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަހު نبي ބޭކަލުންނަށްވެސް وحى ބާވައިލެއްވީފަދައިންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم ގެފާނަށާއި إسماعيل ގެފާނަށާއި إسحاق ގެފާނަށާއި يعقوب ގެފާނަށާއި الأسْبَاط ނަށާއި عيسى ގެފާނަށާއި أيّوب ގެފާނަށާއި نُونس ގެފާނަށާއި هارون ގެފާނަށާއި އަދި سُلَيْمَان ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام) މިއުންގެ ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި داؤد (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُور ދެއްވީމެވެ.

(١٦٤) އަދި އެތައް رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް މީގެކުރިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައި ދެއްވާފައިވާ، އަދި އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައި ދެއްވާފައިނުވާ رسولُ ނުންނަށްވެސް (وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި ކަނޑައެޅިގެން اللّه تعالى موسى عليه السّلام އަށް ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވިއެވެ. ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާ ގޮތުގައެވެ.)

(١٦٥) އެ رسول ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީ (ކިޔަމަންތެރިންނަށް އަޖުރުން ސުވަރުގޭގެ ވާހަކައިން) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި (ނުކިޔަމަންތެރިވީ މީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން) ބިރުދައްކަވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު اللّه تعالى ގެ މައްޗަށް މީސްތަކުންނަކަށް އެއްވެސް حجّة އެއް ނުހުރުމަށްޓަކައެވެ. (عُذْر އެއް ނުހުރުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއަކީ اللّه ވެގެންވެއެވެ.

(١٦٦) އެހެންނަމަވެސް اللّه تعالى އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާކަމަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އިލްމާއި ބާވައިލެއްވީ ހަމަ ދެނެވޮޑިގަތުމާ އެކުގައެވެ. އަދި ملائكة ބޭކަލުންވެސް އެކަމަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެންމެހައި ކާފަރުން ދެކޮޅުހެދިޔަސް އެ قرآن ޙައްޤުކަމަށް އެއީ ކަލޭގެފާނަށް އަލްލާހުގެ ވަޙީކަމަށް އެކަމާ ހިތްފަސޭހަ ކުރައްވާށެވެ.) އެކަމަށް ހެކިވެވޮޑިގެންނަވާ ކަލާނގެއަކީ اللّه ވެގެންވެއެވެ.

(١٦٧) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން اللّه ގެމަގު ބަންދުކޮށް – އެބަހީ إسلام دين އަށް މީސްތަކުން ވަންނަނުދީ ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓި މީހުން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވަރަށް ދުރު މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَظَلَمُوا۟ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَـَٔامِنُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۖ وَلَا تَقُولُوا۟ ثَلَٰثَةٌ ۚ ٱنتَهُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ❁ وَظَلَمُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަނިޔާވެރިވި. ❁ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ = اللّٰه ފާޅުގެން ނުފުއްސަވާ. ❁ لِيَغْفِرَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ފުއްސެވުން ކަލާނގެއަށް. ❁ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ = (ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުންނަށް އެއްވެސްމަގެއް ދައްކަވާ ކަލާނގެއަށްވެސް. ❁ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ = ހަމަ ނަރަކައިގެ މަގުމެނުވީ. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ ފަރާތްތަކެއްގެ ހާލުގައި. حال. ❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވީއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ފަސޭހަކަމެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް رسول އާ ވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގެންގެން. ❁ مِن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން. ❁ فَـَٔامِنُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! ❁ خَيْرًا لَّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތުގެ ގޮތުން. ❁ وَإِن تَكْفُرُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَإِنَّ لِلَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާއެއްޗެއް. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވަނީ. ❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى ންނޭވެ!) ❁ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ دين ގައި غُلُوّ ނުކުރާށެވެ! (ޙައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ.) ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! ❁ إِلَّا ٱلْحَقَّ = حقّ ބަސް މެނުވީ. ❁ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ = ٱلْمَسِيحُ ވާކަން ކަށަވަރީ. ❁ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = (އެއީ مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ.) ❁ رَسُولُ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ رسول އާ ކަމުގައެވެ. ❁ وَكَلِمَتُهُۥ = އަދި އެއީ އެކަލާނގެ كلمة ފުޅެވެ. (عيسى ގެފާނަކީ ވީނޭ އެންގެވި كُنْ މި كلمة ފުޅެވެ.) ❁ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ = އެ كلمة ފުޅު مريم ގެފާނަށް އެކަލާނގެ އިއްލެވި / ނުވަތަ އެކަލާނގެ ... خبر ... ❁ وَرُوحٌ مِّنْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން روح ... ❁ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އާއި އީމާންވާށެވެ! ❁ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް. ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ ثَلَٰثَةٌ = އަދި ތިނެއް ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! (އަޅަ إله އެއީ ތިނެއްކަމަށް ނުބުނާށެވެ!) ❁ ٱنتَهُوا۟ = (އެކަމުން) ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓާލާށެވެ! ❁ خَيْرًا لَّكُمْ = (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތެވެ. ❁ إِنَّمَا ٱللَّهُ = اللّٰه

ވާހަކަ ކަނަވަރި. ❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ = ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެއް إله އެއްކަލާނގެއެވެ. ❁ سُبْحَٰنَهُۥٓ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެއެވެ. ❁ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ = އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކުވުމުން. ❁ لَّهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި. ❁ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ = އަދި وكيل އަކުކަމުގައި (ހުރިހާ އެއްޗެހި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެކަމުގައި) الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٨) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާން ކަލާނގެއަކަށް الله ވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް واصل ވުމަށް) އެއްވެސް މަގެއް ދައްކަވާން ކަލާނގެއަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٦٩) ހަމައެކަނި ނަރަކައިގެ މަގު ދެއްކެވުމެވެ. (އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދައްކަވާނީ މަގަކީ ނަރަކައިގެ މަގެވެ.) އެމީހުން އަބަދާ އަބަދު އެތާ ދެމިތިބޭނޭވެ. އަދި އެކަމަކީ الله އަށް ފަސޭހަވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ.

(١٧٠) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން حقّ ގެންގެން މުޙައްމަދު رسول އާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ތަކެތި ތަޞްދީޤުކޮށް އެއަށް إيمان ވާށެވެ!) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވެއްޖެއްސެ (އެކަމުން الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނިކަމެއް ނުވެއެވެ. ގެއްލުމާއި ހާނީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(١٧١) އޭ أَهْلُ كِتَابُ ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ دين ގައި ކަލޭމެން غُلُوٌّ ނުކުރާށެވެ! (مدح ކިޔުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ނުދާށެވެ!– عيسى عليه السّلام މާތްކުރުމުންގޮސް އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންނޭ ނުކިޔާށެވެ! އަދި عُزَيْرُ ގެފާނަކީ الله ގެ ދަރިކަލުންނޭ ނުކިޔާށެވެ! އެއީ އެ ދެބަސްކިޔުންވެރީން يهودى ންނާއި نصارى އިން ކިޔާބަސްތަކެވެ.) އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭމެން حقّ ބަހެއް މެނުވީ ނުބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން مريم ގެދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަކީ الْمَسِيْحُ އެވެ. އެއީ الله ގެ رَسول އާއެވެ. އަދި އެއީ مريم ގެފާނަށް " عيسى ގެފާނު ވާށޭ" އަންގަވައި كُنْ މި كلمة އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ روح އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާށެވެ! ތިންކަލާނގެއޭ ނުކިޔާށެވެ! އަދި (الله އާއި) ތިނެއްކަމުގައި ނުކިޔާށެވެ! (އެމީހުން ކިޔާބަސްތަކުން ދުރުވާށެވެ!) إله އަކީ الله سبحانه وتعالى އާއި مريم ގެދަރިކަލުން الْمَسِيْحُ އެވެ. – تعالى الله عن مَا يقولون علوًّا كَبِيْرًا) ކަލޭމެން އެހެން ބުނުމުން ހުއްޓިލާށެވެ! އެކަމީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮގެންވެއެވެ. الله ވާނީ ހަމައެކަނި އެއްކައުވަންތަ ހަމަ އެންމެ إله އެއް ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވުމުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (ހުރިހާ ތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ވަކީލެއްކަމުގައި ކަލާނގެކަމުގައި) الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ وَلَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ۚ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾

ލުޣަތު

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ = ٱلْمَسِيْحُ ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. / ނުރުހިވަޑައިގަންނަވަން ނުވާނެއެވެ. ۞ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ = اللّه ގެ އަޅަކަށްވުމަކަށް ވުމަކަށް. ۞ وَلَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ = އަދި ކުއްތަނަޑުވެވުނު ملائكة ބާކަރުކުރިޔަސް (اللّه ގެ އަޅުކަނަށް ވުމަކަށް) ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ / ނުރުހިވަޑައިގަންނަ ނުވާނެއެވެ. ۞ وَمَن يَسْتَنكِفْ = އަދި ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެއްޖެ މީހާ / ނުރުހިއްޖެ މީހާ. ۞ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމާމެދު. ۞ وَيَسْتَكْبِرْ = އަދި އުޅެނީކަ كِبْرُ ވެރިވެ. ۞ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރި އެކުރިހާމީހުން އެކަލާނގެ حضرة އަށް جمع ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ އީމާންވެއްޖެމީހުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ أُجُوْرَ - އަދި ދަރުމަ އެމީހުންނަށް ބަރާބަރަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَيَزِيدُهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ۞ مِّن فَضْلِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން. ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ = އަދި ބޮޑާވެ ނުރުހިއްޖެމީހުން. ۞ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ = އަދި ކިބުރުވެރިވީމީހުން. ۞ فَيُعَذِّبُهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ۞ عَذَابًا أَلِيمًا ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ۞ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ނުފެނޭނެއެވެ. ۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ۞ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކުވިޔަސް. އަދި نصر ދެވެރިއަކުވިޔަސް. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ قَدْ جَآءَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ بُرْهَٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربُّ ގެ حضرة ން حجّة އެއް / دليل އެއް. (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) ۞ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نُوْر އެއް. (އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٢) الْمَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) އީ الله ގެ ޢަޅަކަށްވުމަކަށް އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުވެވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އެކަމަކު نفرت ވެވަޑައިގެން كبر ވެރިވެވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ކުއްތަމްވެގެންވާ ملائكة ބޭކަލުންވެސް الله ގެ ޢަޅުކަންކުރުމަށް نفرت ވެވަޑައިގެން ބޮޑާވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ޢަޅުކަންކުރުމާމެދު ނުރުހި كِبْرُ ވެރިވެ ބޮޑާވެއްޖެ ކަސްލު މީހަކު (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ނިކަން ހުރި އެކަލާނގެ އެ އެންމެން އެއްލަކަން އެކަލާނގެ حضرة އަށް ޖަމާކުރައްވާ އެއްކުރައްވާ ހުށްޓެވެ.

(١٧٣) ފަހެ އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ފުރިހަމަކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށްޓެވެ. އަދި (އެކަލާނގެއަށް ޢަޅުކަންކުރުމަށް) ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ ނުރުހިއްޖެމީހުން (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަރަކާތެރިއަކުވިޔަސް އަދި نصر ވެރިއަކުވިޔަސް އެމީހުންނަށް ވާހީ އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ.

(١٧٤) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربُّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް حجّة އެއް - دليل އެއް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ نور އެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾ يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِى ٱلْكَلَٰلَةِ ۚ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ ۚ وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿١٧٦﴾

މުފްރަދާތު

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ = ފަހެ الله އަށް އީމާންވި މީހުން / އެކަލާނގެ ތަޢުލީމުދިނުމުން۞ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަތް މީހުން (قرآن އަށް އީމާންވީމީހުން)۞ فَسَيُدْخِلُهُمْ = ފަހެ ނިކަންހުރި އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެތެވެ۞ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ رحمة އަކަށް. (ސުވަރުގެއަށް)۞ وَفَضْلٍ = އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއަށާއި۞ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެ އޮޅުންނުވާ އެކަލާނގެ حضرة އަށް މަގުދައްކަވާނެތެވެ. ނުވަތަ އޭގެ ثواب ލިބޭ ތަރުތީބުކުރެއްވުމަކާ ހުއްޓެވެ۞ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް (إسلام دين ގެމަގަށް)۞ يَسْتَفْتُونَكَ = އޮބުމުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގާ ސުވާލުކުރައްވާތެވެ. فتوى އަހާނެތެވެ۞ قُلِ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ = الله ކަލޭފާނުމެން فتوى ދެއްވައެވެ۞ فِى ٱلْكَلَٰلَةِ = كَلاَلَة އާއިބެހޭ۞ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ = މީހަކު މަރުވެއްޖެއްޔާ۞ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ = އޭނާއަށް ދަރިއަކު ނުވާ۞ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ = އަދި އޭނާއަށް أُخت އެއްވާ۞ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ = ފަހެ އެ އަންހެންމީހާއަށް އޭނާ ދޫކުރި (މަރުވިއިރު ދޫކުރި) تَرِكَة ގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ۞ وَهُوَ يَرِثُهَآ = އޭނާ އެބަލި އެއަންހެނާ (މަރުވިއްޔާ) އޭނާގެ أخ ވާރިސް ވާނެއެވެ۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ = އެކަނބުލޭގެއަށް ދަރިއަކު ނުވާނަމަ۞ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ = އަދި އެ أخ ނަމަ ދެމީހުން ކަމުގައި ވާނަމަ۞ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ = އެދެމީހުންނަށް ތިންބައިކުޅަ ދެބައެވެ۞ مِمَّا تَرَكَ = އެ مَيّت އާ ދޫކުރި މުދަލުން۞ وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً = އަދި އެމީހުންނަކީ أخ ންތަކެއްނަމަ۞ رِّجَالًا وَنِسَآءً = ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނެވެ۞ فَلِلذَّكَرِ = ފަހެ ފިރިހެނަކަށް ހުއްޓެވެ۞ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ދެއަންހެނުންގެ ބައި۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله تعالى ކަލޭމެނަށް (ވާރުތަ މުދާބަހާނެގޮތް) ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީއެވެ۞ أَن تَضِلُّوا۟ = ކަލޭމެން މަގުފުރެދިގެން ނުދިއުމަށެވެ۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾ = އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އަދި الله އަށް އީމާންވެ އަދި އެކަލާނގެ حضرة ށް ރައްކާތެރިކަށް ލިބިގަތުމުން (އެބަހީ قرآن ގައިވާގޮތަށް عمل ކުރިމުން) ދެން ނިކަންތުރާ އެކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އާއި ސުވަރުގެއަށާއި އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމަށް އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ މަގުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށްވާ ސީދާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާނުއްޗެވެ. (އެއީ إسلام دين ގެ ތެދުމަގެވެ.)

(١٧٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) كلالة އާއިގުޅޭ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. فَتْوَى އަހާށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. كلالة އާއިގުޅޭ الله ކަލޭގެފާނަށް فَتْوَى ދެއްވައެވެ. އެއީ މިހެނެވެ. މަރުވެއްޖެ އެމީހާއަށް ދަރިއަކު އަދި ބަފައަކުވެސް ނެތް މީހެކެވެ. އަދި އޭނާއަށް أُخْت އެއްވާ މީހެކެވެ. (ދެމިއޮތްއިރުގައި މައިންބަފައިންގެ أُخْت އެކެވެ.) ދެން އެހެންކަމުން އެމައްސާއިވެފެ ތަރިކަ މުދަލުން ދެބައިކުޅަ އެއްބަޔެ އެ أُخْت އަށް ދޭނެއެވެ. އަދި އެ أُخْت މަރުވެއްޖެ އޭނާގެ أخ ހުރި ނަމަ އެ أُخْت ގެ މުދާ އެ أخ ވާރުތަވާނެއެވެ. އެއީ އެ أُخْت އަށް ދަރިއަކު ނެތްނަމައެވެ.

ދެން ވީއެ مَيّت އާގެ ދެ أُخْت ން ދުނިޔޭގައި ދިރިހުރިނަމަ އެ ދެކުދިންނަށް ދުވަހަކަށް ތިންބައިކުޅަ ދެބައެވެ. (ދެ أُخْت ންގެ މުދަލަށް ބައިވެރިވެވެ.) އަދި مَيّت އާގެ ފިރި أخ ންނާއި ފިރި أُخْت ން ތިބިއްޔާ ކޮންމެ ފިރިހެނަކަށް ދެއަންހެނުންނަށްވާ ވަރެވެ. ދެބައެވެ. ދެން الله سبحانه وتعالى ތަރިކަމުދާ ބަހާގޮތް ކަލޭގެފާނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެކަމުގައި ކަލޭމެން މަގުފުރެދި ނުދިއުމަށެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް އެއްކޮށް الله ދަންނަވާތެރިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. (الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވާވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.)